

Nieuwsbrief Rechtspraak Europa

Aflevering 12 – 2025 (december)

donderdag 4 december 2025

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen:
(Door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

INHOUD..... 1

LEESWIJZER..... 3

DEEL I - Rechtspraak

AANBESTEDING EN OVERHEIDSOPDRACHTEN	4
ABORTUS.....	5
ARBEID, SOCIALE ZEKERHEID EN VRIJ VERKEER WERKNEMERS	5
ASIEL, MIGRATIE EN UNIEBURGERSCHAP	11
BELASTINGEN	13
BELASTINGEN, ACCIJNS	15
BELASTINGEN, BTW	15
BELASTINGEN, VENNOOTSCHAPSBELASTING	18
BESCHERMING FINANCIËLE BELANGEN EU	18
BEROEPSKWALIFICATIES.....	20
BESCHERMING FINANCIËLE BELANGEN EU	21
BESTUURSRECHT	22
BROEIKASGASEMISSIERECHTEN	22
CIVIEL.....	22
CONSUMENTEN	22
COVID-19.....	25
DEFENSIE	26
DETENTIE, POLITIEBEHANDELING EN POLITIEONDERZOEK.....	26
DIENTEN, ELEKTRONISCHE COMMUNICATIEDIENTEN.....	27
DIGITALISERING, SOCIAL MEDIA EN AI	28
DISCRIMINATIE EN GELIJKE BEHANDELING	31
DOUANE, TARIEFINDELING, HANDEL EN ANTIDUMPING	31
EIGENDOMSRECHT	33
ENERGIEMARKT.....	33
EUTHANASIE	34
FAMILIELEVEN EN FAMILIERECHT	35
FINANCIËLE MARKT EN DIENSTEN, EMU, BANKENUNIE	36
GBVB – GEMEENSCHAPPELIJK BUITENLANDS EN VEILIGHEIDSBELEID	38
GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN EN BIOCIDEN.....	39
GEZONDHEID, GENEESMIDDELEN EN ETIKETTERING.....	40
GODSDIENSTVRIJHEID	41

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa werd in 2011 opgericht door Marc de Werd (gerechtshof Amsterdam) en Joanne Bik (LBVr).

Kernredactie: Larisa Alwin, Joanne Bik, Dionne Emmanouilidis, Mariëlle Leenaers en Marc de Werd. Vaste medewerkers: Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Cleo Dermout, Stefan Flipse, Nicolien Keereweert, Babet van den Kommer, Suus Pesch, Chris Sillen en Lotte Veltcamp Helbach.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBVr), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). Het archief is te raadplegen op rechtspraak.nl.

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Afmelden kan via deze [link](#).

GRONDRECHTEN (HANDVEST), EVRM, RAAD VAN EUROPA	42
HANDEL EN ANTIDUMPING	43
HUISELIJK GEWELD EN GEWELD TEGEN VROUWEN	44
IE - INTELLECTUELE EIGENDOM	45
INSOLVENTIE	47
INSTITUTIONEEL	48
IPR	48
KANSSPELEN	49
LANDBOUW EN VISSERIJ	49
LHBTI-RECHTEN	50
LUCHTVAART	51
MEDEDINGING	52
MILIEU, NATUUR, DUURZAME ENERGIE	52
OVERLEVERING EN UITLEVERING	55
PRIVACY EN PERSOONSGEGEVENS	56
PROCESRECHT HvJ	60
PROCESRECHT EN RECHT OP EERLIJK PROCES	60
PROCESRECHT EN RECHT OP EERLIJK PROCES – CIVIEL RECHT	61
PROCESRECHT EN RECHT OP EERLIJK PROCES – STRAFRECHT	62
PSYCHIATRIE	62
RECHT OP EFFECTIEVE RECHTSBESCHERMING EN TOEGANG TOT DE RECHTER	63
RECHT OP LEVEN	64
RECHTSBEGINSELEN	64
RECHTSSTAAT EN RECHTERLIJKE MACHT	64
STAATSSTEUN	66
STRAFRECHT	68
TOEGANG TOT DOCUMENTEN	70
VENNOOTSCHAPSRECHT	71
VERKIEZINGEN EN KIESRECHT	71
VERVOER, REIZEN EN RIJBEWIJS	73
VRIJHEID VAN MENINGSUITING EN PERSVRIJHEID	74
DEEL II - algemeen	
CURSUS EN OPLEIDING	76
NIEUWSBRIEVEN	77
DATABANKEN EN ZOEKSYSTEMEN	78
NL ZAKEN BIJ HET HvJEU	78
NL PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN	78
NL ZAKEN BIJ HET EHRM	79
VERZOEKEN PROTOCOL NO. 16 BIJ HET EVRM	80

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervaechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees *ius commune* maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven “bladwijzers”, de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Om de lengte van de nieuwsbrief in te perken worden voortaan van de prejudiciële verwijzingen geen samenvattingen meer opgenomen. De signaleringen van nieuwe prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van Curia en een link naar de samenvatting op ECER (indien beschikbaar). Bij de Nederlandstalige verwijzingsuitspraken (afkomstig van Nederlandse en Belgische rechters) wordt daarnaast ook een samenvatting opgenomen.

Het is overigens eenvoudig een prejudiciële verwijzing terug te vinden op Curia met zaaknummer of, indien dat zaaknummer niet bekend is, door bijvoorbeeld te zoeken op onderwerp of herkomst van de prejudiciële vraag. De snelste manier is door te klikken op de drie puntjes bij het vak “documenten” en aldaar te klikken op “verzoeken om een prejudiciële beslissing”.

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De Nederlandse uitspraken die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Twitter, Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-618/25 (Capital Gas Ship Management) verwijzing uit **Griekenland** over de vraag of een bedrijf, dat **bij wet toegekende rechten met betrekking tot het beheer van het nationale aardgastransmissiesysteem** heeft, op grond van **richtlijn 2014/25/EU** moet worden beschouwd als een **aanbestedende dienst** in het kader van de toepasselijke regelgeving inzake **overheidsopdrachten**.

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 28 november 2025 – [ECLI:NL:HR:2025:1803](#)

Richtlijn 2014/23/EU6 – Richtlijn 2014/24/EU – HvJ C-454/06 (Presstext) – Afwijking van verplichte samenwerking met onderaannemer – Wezenlijke wijziging aanbestedingsopdracht?

De Gemeente Utrecht heeft een Europese openbare aanbesteding uitgeschreven voor een concessie voor onder meer haltevoorzieningen en buitenreclame. In de aanbestedingsstukken is als eis opgenomen dat een inschrijver die een onderaannemer opgeeft, na gunning verplicht is daadwerkelijk met die onderaannemer te werken.

De Gemeente heeft de opdracht aan RBL gegund die Clear Channel heeft opgegeven als onderaannemer voor de exploitatie van de reclame. JCDecaux heeft de gunning met succes aangevochten. JCDecaux, de Gemeente en RBL hebben een regeling getroffen die inhoudt dat JCDecaux in plaats van Clear Channel als onderaannemer van RBL de reclame-uitingen zal exploiteren.

Clear Channel is een procedure gestart. Volgens Clear Channel is voldaan aan de voorwaarden uit het Presstext-arrest zodat sprake is van een wezenlijke wijziging van de aanbestedingsopdracht, die niet is toegestaan zonder nieuwe aanbestedingsprocedure.

De Hoge Raad verwerpt het beroep.

CONSULTATIE

EU-regels voor overheidsopdrachten – herziening, Feedback- en raadplegingsperiode 3 november 2025 - 26 januari 2026 ([EC](#))

Abortus

EHRM – ARREST – A.R. t. Polen – 13 november 2025 – 6030/21 – ECLI:CE:ECHR:2025:1113JUD00603021 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Recht op abortus in geval van foetale afwijkingen – Onzekerheid in periode tussen uitspraak Poolse constitutionele hof en de publicatie daarvan enkele maanden later – Schending

In een arrest van 22 oktober 2020 heeft het Poolse grondwettelijke hof wettelijke bepalingen over gezinsplanning, bescherming van de menselijke foetus en voorwaarden voor zwangerschapsafbreking, die legale abortus toestonden in geval van foetale afwijkingen, ongrondwettig verklaard. Het arrest is pas enkele maanden later op 27 januari 2021 gepubliceerd. Klaagster, een Pools onderdaan, was op het moment dat het arrest werd gewezen 15 weken zwanger en uit medisch onderzoek bleek dat de foetus een genetische afwijking had. Zij is voor de zekerheid naar Nederland gereisd om daar een legale abortus te laten uitvoeren.

Het hof overweegt dat de inbreuk op de rechten van klager het gevolg zijn van onzekerheid in de periode tussen de uitspraak van het constitutionele hof in 2020 en de publicatie daarvan enkele maanden later. Gedurende die periode was het onduidelijk of de beperkingen op abortus bij afwijkingen van de foetus al van kracht waren of dat de abortus nog steeds legaal in Polen kon worden uitgevoerd.

 When Legal Uncertainty Violates Reproductive Rights ([Verfassungsblog](#))

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers

EHRM – ARREST – Guyvan t. Oekraïne – 6 november – 46704/16 – ECLI:CE:ECHR:2025:1106JUD004670416 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Opvragen gegevens van werktelefoon – Toegang tot een rechter die een proportionaliteitstoets uitvoert – Schending

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

HvJ – ARREST – C-678/23 (Spitalul Clinic de Pneumoftiziologie Iasi) – 13 november 2025 – A-G Rantos – Roemenië – ECLI:EU:C:2025:878 – conclusie – arrest

Richtlijn 89/391/EEG – Artikel 47 Handvest EU – Veiligheid en gezondheid van werknemers – Indeling arbeidsplaats – Classificatiegoedkeuring – Recht op effectieve rechterlijke bescherming

JU is longarts. Haar beroepswerkzaamheden waren ingedeeld als werkzaamheden op een arbeidsplaats waar werknemers worden blootgesteld aan „bijzondere omstandigheden” (meer dan normale gezondheidsrisico's) waardoor ze recht had op extra dagen jaarlijkse vakantie, een verlaging van de pensioenleeftijd en een verhoging van het aantal punten voor de berekening van haar ouderdomspensioen. Toen deze indeling niet werd verlengd ondanks meerdere verzoeken van het ziekenhuis bij de bevoegde instelling, verloor ze deze rechten. JU is een procedure gestart..

De verwijzende rechter vraagt of artikel 9 en 11, lid 6, van richtlijn 89/391/EEG van toepassing zijn op een nationale regeling die *werknemers* verhindert om zich tot de bevoegde autoriteit of rechter te wenden om de indeling van hun arbeidsplaats te laten herzien en om extra rechten zoals pensioenopbouw en vakantie met behoud van loon te verkrijgen.

Hof: Artikel 9 en artikel 11, lid 6, van richtlijn 89/391/EEG zijn niet van toepassing op een nationale regeling, zoals uitgelegd door de nationale rechterlijke instanties, die eraan in de weg staat dat een werknemer zich tot de bevoegde nationale autoriteit op het gebied van de veiligheid en de bescherming van de gezondheid op het werk wendt of een vordering instelt bij een nationale rechterlijke instantie om de in die regeling voorziene indeling van zijn arbeidsplaats te laten vaststellen of herzien in het licht van de meer dan normale gezondheidsrisico's waaraan hij op het werk wordt blootgesteld, en om op basis van die nieuwe indeling extra rechten te verkrijgen op het gebied van pensioenopbouw en jaarlijkse vakantie met behoud van loon.

HvJ – ARREST – C-272/24 (Tribunal Galati) – 13 november 2025 – Roemenië – ECLI:EU:C:2025:874 – persbericht – geen conclusie – arrest

Artikel 2 VEU – Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU — Richtlijn 2003/88/EG – Onafhankelijkheid van de rechters – Wekelijkse arbeidstijd – Door rechters gepresteerde overuren – Nationale regeling die voorziet in compensatie in de vorm van verlof, met uitsluiting van financiële compensatie – Passende bezoldiging

HZ is rechter bij een rechterlijke instantie die kampt met een tekort aan personeel omdat bepaalde rechterlijke ambten niet zijn ingevuld. HZ is van mening dat hij niet alleen de taken heeft verricht die verband houden met zijn eigen ambt, maar ten dele ook die welke overeenkomen met vacante posten die zijn verdeeld onder de rechters die daadwerkelijk bij zijn rechterlijke instantie in dienst zijn. Aangezien dit volgens hem heeft geleid tot overuren, heeft HZ een vordering ingesteld tot het betalen van uitbetaling van deze overuren.

Op grond van nationaal recht is het niet toegestaan om overwerk te compenseren met een financiële vergoeding, dit kan alleen met verlof. De verwijzende rechter stelt dat in beginsel de bezoldiging van rechters hun daadwerkelijke economische onafhankelijkheid waarborgen, wat een essentiële voorwaarde is om hen te beschermen tegen elke aantasting van hun onafhankelijkheid en onpartijdigheid bij de uitvoering van hun rechtsprekende taken. Het is daarom de vraag of de nationale regelgeving strijdig is met artikel 2 VEU, en met diverse bepalingen inzake de bescherming van werkenden.

Hof: Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, gelezen in samenhang met artikel 2 VEU en punt 5 van het Gemeenschapshandvest van de sociale grondrechten van de werkenden, moet aldus worden uitgelegd dat het beginsel van onafhankelijkheid van de rechters zich niet verzet tegen een nationale regeling die, door enkel te voorzien in de toekenning van compenserende rusttijd voor de arbeidstijd die een rechter verricht voor de uitvoering van taken die vallen onder een vacante post binnen zijn rechterlijke instantie, naast die welke op hem rusten uit hoofde van de functie die hij bekleedt, elke financiële vergoeding uitsluit voor de werkzaamheden die worden verricht met het oog op de uitvoering van die extra taken, voor zover die rechter daadwerkelijk aanspraak kan maken op de door hem verworven compenserende rusttijd en deze regeling niet tot gevolg heeft dat afbreuk wordt gedaan aan de eis dat zijn bezoldiging evenredig is aan het belang van de door hem uitgeoefende taken.

- A judge who carries out tasks which fall to a vacant post at his or her court, in addition to those within the remit of the post to which he or she has been appointed, is not necessarily entitled to financial compensation (persbericht)
- EU-Hof wijst arrest in zaak over het beginsel van rechterlijke onafhankelijkheid (ECER)

HvJ – ARREST – C-19/23 (Denemarken/Raad) – 13 november 2025 – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2025:865 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Richtlijn (EU) 2022/2041 – Artikel 153 VWEU – Beroep tot nietigverklaring – Minimumlonen – Bevoegdheid EU

De EU-minimumloonrichtlijn is op 19 oktober 2022 vastgesteld. Alle lidstaten in de Raad stemden vóór die richtlijn, behalve Denemarken en Zweden die tegenstemden en Hongarije dat zich van stemming onthield.

Denemarken is van mening dat loonvoorwaarden op nationaal niveau zouden moeten worden gereguleerd. Denemarken benadrukt dat het „van essentieel belang is dat de autonomie van sociale partners behouden blijft en dat „loonvorming een nationale bevoegdheid is”.

Denemarken vraagt, met steun van Zweden, het Hof om volledige nietigverklaring van de EU-minimumloonrichtlijn. Volgens hen is de EU niet bevoegd hiervoor.

De Raad wordt ondersteund door België, Portugal, Luxemburg, Duitsland, Griekenland, Spanje en Frankrijk. Het EP wordt ondersteund door vijf van de hiervoor genoemde lidstaten.

Volgens de A-G moet de EU-minimumloonrichtlijn worden vernietigd omdat deze richtlijn, gelet op de belangrijkste bepalingen ervan, namelijk de artikelen 4 tot en met 8, onder de bevoegdheid van artikel 153, lid 1, onder b), VWEU valt en niet onder die van artikel 153, lid 1, onder f), VWEU.

Het Hof oordeelt dat de EU-minimumloonrichtlijn grotendeels geldig is. Wel worden nietig verklaard: de bepaling die de criteria bevat waarmee lidstaten met wettelijke minimumlonen rekening moeten houden bij de vaststelling en aanpassing van die lonen en de regel die een verlaging van die lonen verhindert wanneer zij automatisch worden geïndexeerd.

Hof (Grote Kamer): Het zinsdeel „met inbegrip van de in lid 2 bedoelde elementen” in artikel 5, lid 1, vijfde volzin, van richtlijn (EU) 2022/2041, artikel 5, lid 2, van deze richtlijn en het zinsdeel „op voorwaarde dat de toepassing van dat mechanisme niet leidt tot een verlaging van het wettelijke minimumloon” in artikel 5, lid 3, ervan worden nietig verklaard. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

- Het Hof bevestigt dat de richtlijn inzake minimumlonen in de Europese Unie grotendeels geldig is ([persbericht](#))
- EU-Hof verklaart minimumloonrichtlijn deels nietig ([ECER](#))

HvJ – ARREST – C-356/24 (Kärntner Landesregierung (Promotion d’un fonctionnaire) – 27 november 2025 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2025:926 – geen conclusie – [arrest](#)

Richtlijn 2000/78/EG – Artikel 45 VWEU – Verordening (EU) nr. 492/2011–Vrij verkeer van werknemers – Sociaal beleid – Gelijke behandeling in arbeid en beroep – Discriminatie – Bezoldigingsregeling– Gelijkwaardige werkzaamheden

A.B. is een Oostenrijkse staatsburger die in 2005 in dienst is getreden bij de deelstaat Karinthië. Bij zijn indiensttreding is een peildatum voor de overgang naar een hogere salaristrap vastgesteld in 2001, rekening houdend met periodes van militaire dienst en werk bij de deelstaat. A.B. werd later in 2010 aangesteld als ambtenaar, met zijn salaristrap gebaseerd op de peildatum uit 2001.

In 2011 en de jaren daarna ging A.B. over naar opeenvolgende salaristrappen. In 2022 heeft A.B. verzocht dat eerdere perioden waarin hij werkzaamheden had verricht in Oostenrijk en in het buitenland en die gelijkwaardig zijn aan die welke hij als ambtenaar verricht, in aanmerking werden genomen en

dat hem vervolgens achteraf het verschil in bezoldiging werd uitbetaald waarop hij aanspraak meende te maken.

Dit verzoek is afgewezen, met het argument dat zijn salaris na zijn bevordering niet meer werd bepaald door de oorspronkelijke peildatum. A.B. stelt beroep in bij de verwijzende rechter. De verwijzende rechter heeft vragen over de verenigbaarheid van de nationale regeling met het Unierecht.

Hof: Artikel 45, lid 2, VWEU en artikel 7, lid 1, van verordening (EU) nr. 492/2011 verzetten zich niet tegen een regeling van een lidstaat op grond waarvan perioden van gelijkwaardige werkzaamheden die een persoon in een andere staat van de EER heeft vervuld vóór zijn indiensttreding als ambtenaar in de eerste lidstaat en die niet eerder in aanmerking zijn genomen voor zijn inschaling, met terugwerkende kracht in aanmerking worden genomen wanneer de bezoldigingsrechtelijke positie van de ambtenaar het gevolg is van de overgang naar een hogere salaristrap op basis van anciënniteit en niet van zijn bevordering op grond van een besluit dat onder de discretionaire bevoegdheid van de overheidsdienst valt, terwijl eerdere perioden van gelijkwaardige werkzaamheden in de particuliere sector en op het nationale grondgebied, niet in aanmerking worden genomen.

Artikel 45, lid 1, VWEU verzet zich tegen een regeling van een lidstaat op grond waarvan perioden van gelijkwaardige werkzaamheden die een persoon in een andere staat van de EER heeft vervuld vóór zijn indiensttreding als ambtenaar in de eerste lidstaat en die niet eerder in aanmerking zijn genomen voor zijn inschaling, met terugwerkende kracht in aanmerking moeten worden genomen wanneer de bezoldigingsrechtelijke positie van de ambtenaar het gevolg is van de overgang naar een hogere salaristrap op basis van anciënniteit en niet van zijn bevordering op grond van een besluit dat onder de discretionaire bevoegdheid van de overheidsdienst valt.

De artikelen 1, 2 en 6 van richtlijn 2000/78/EG moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een regeling van een lidstaat op grond waarvan, ten eerste, de perioden van gelijkwaardige werkzaamheden die een persoon in een andere lidstaat heeft vervuld vóór zijn indiensttreding als ambtenaar in die eerste lidstaat niet in aanmerking kunnen worden genomen voor zijn overgang naar een hogere salaristrap wanneer die ambtenaar is bevorderd op grond van een besluit dat onder de discretionaire bevoegdheid van de overheidsdienst valt, en ten tweede, een dergelijke bevordering in beginsel pas kan plaatsvinden na een aantal dienstjaren, die worden berekend vanaf de peildatum voor de overgang naar een hogere salaristrap, voor zover het aantal dienstjaren dat iemand moet vervullen om te worden bevorderd, niet zo aanzienlijk is dat alleen oudere ambtenaren daarvoor in aanmerking komen en die bevordering daarnaast afhangt van andere criteria die geen enkel verband houden met leeftijd.

HvJ – CONCLUSIE – C-522/24 (Ministero della Difesa (Obbligation vaccinale des militaires) – 20 november 2025 – A-G Capéta – Italië – ECLI:EU:C:2025:903 – persbericht – conclusie

Richtlijn 2000/78/EG – Vaccinatieverplichting voor militair personeel vanwege de COVID-19-pandemie – Begrip ‘overtuiging’ – Schorsing zonder behoud van loon na weigering

In Italië was een COVID-19 vaccinatie verplicht gesteld voor militair personeel. Verzoeker heeft dit geweigerd en is vervolgens geschorst zonder behoud van loon gedurende een periode van ongeveer twee maanden, waarna de vaccinatieverplichting werd opgeheven en hij zijn werk heeft hervat.

Volgens verzoeker was zijn schorsing discriminerend, aangezien deze uitsluitend was gebaseerd op zijn persoonlijke opvatting die zich verzet tegen het COVID-19-vaccin, hetgeen volgens hem in strijd is met de bepalingen van richtlijn 2000/78/EG.

A-G geeft het Hof in overweging: Richtlijn 2000/78/EG verzet zich niet tegen een vaccinatieverplichting die door het nationale recht aan een militair wordt opgelegd in strijd met zijn of haar persoonlijke opvattingen.

Deze richtlijn verbiedt onder meer discriminatie op grond van ‚overtuiging’. Persoonlijke meningen die zijn gebaseerd op gezondheidsoverwegingen of op onvrede over het vaccinatiebeleid van de overheid vormen echter geen ‚overtuiging’ in de zin van richtlijn 2000/78.

- B Advocate General Čapeta: EU anti-discrimination legislation does not prevent a Member State from introducing compulsory vaccination for members of the military, even if is contrary to their personal views ([persbericht](#))

HvJ – CONCLUSIE – [C-743/23 \(GKV-Spitzenverband\)](#) – 20 november 2025 – A-G Rantos – Duitsland – [ECLI:EU:C:2025:414](#) – [conclusie](#)

Verordening (EG) nr. 883/2004 – Verordening (EG) nr. 987/2009 – Migrerende werknemers – Sociale zekerheid – Toepasselijke wetgeving – Overeenkomst EG- Zwitserland over vrij verkeer van personen – Begrip ‚substantieel gedeelte van de werkzaamheden’ – In derde landen verrichte werkzaamheden

A., woonachtig in Duitsland waar hij gewoonlijk 10,5 dagen per kwartaal werkt, is aangeworven door de vennootschap Moguntia Food Group AG, met zetel in Zwitserland. Hij werkte gewoonlijk ook 10,5 dagen per kwartaal in dit land, terwijl hij zijn werkzaamheden voor het kwantitatief grootste gedeelte in andere derde landen dan Zwitserland verrichtte. A. verrichtte minder dan 25% van zijn werkzaamheden in Duitsland.

In 2015 heeft A. een Zwitserse ziektekostenverzekering afgesloten en een grensarbeidsvergunning voor Zwitserland gekregen. Het Duitse orgaan GKV-Spitzenverband dat is aangewezen om vast te stellen welke socialezekerheidswetgeving van toepassing is wanneer de werkzaamheden gewoonlijk in twee of meer lidstaten worden verricht, heeft besloten dat de Duitse socialezekerheidswetgeving voor hem van toepassing was. Het GKV-Spitzenverband heeft hem een A-1-verklaring gegeven en deze gedeeld met de betrokken autoriteiten in Duitsland en Zwitserland voor controle. Het beroep van A. tegen het besluit is gegrond verklaard. GKV-Spitzenverband is in hoger beroep gegaan

De verwijzende rechter vraagt zich af welke socialezekerheidswetgeving op verzoeker van toepassing was. Moeten de in derde landen verrichte werkzaamheden wel of niet in aanmerking worden genomen bij de vaststelling of hij in zijn woonlidstaat een „substantieel gedeelte” van zijn werkzaamheden in loondienst verrichtte?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 13, lid 1, van verordening (EG) nr. 883/, gelezen in samenhang met artikel 14, lid 8, van verordening (EG) nr. 987/2009 moet aldus worden uitgelegd dat voor de vaststelling of op een persoon die in twee of meer lidstaten werkzaamheden in loondienst pleegt te verrichten de socialezekerheidswetgeving van zijn woonlidstaat van toepassing is, het begrip „substantieel gedeelte van de werkzaamheden” in de zin van deze bepalingen betekent dat alle werkzaamheden van die persoon in aanmerking worden genomen, met inbegrip van die welke in derde landen worden verricht, en niet enkel de werkzaamheden die hij in de lidstaten verricht.”

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-628/25 \(ITA Airways\)](#) verwijzing uit **Italië**. De vragen gaan **over richtlijn 2001/23 (overgang van onderneming), richtlijn 2008/94 (bescherming werknemers bij insolventie) en art. 147 VWEU**, en de vraag wat de gevolgen zijn voor de **arbeidsverhoudingen** van werknemers van een onderneming die onder **buitengewoon bewind** is gesteld en bepaalde **bedrijfsonderdelen** heeft overgebracht naar een andere onderneming.
- [C-875/24 \(Terpesira\)](#), verwijzing uit **Italië** en de vraag of nationale regelgeving op grond waarvan een **honorair magistraat** (in deeltijd) verplicht is om **afstand te doen van haar**

rechten zoals doorbetaling van loon tijdens vakanties bij het **deelnemen aan een beoordelingsprocedure** waardoor zij haar functie voor onbepaalde tijd uit zou kunnen voeren in overeenstemming is met EU recht.

RECHTSPRAAK NL – Einduitspraak – Hoge Raad – 21 november 2025 – na [ECLI:NL:HR:2024:390](#) – na arrest HvJ [C-203/24 \(Hakamp\)](#) – [ECLI:NL:HR:2025:1726](#)

Verordening (EG) 883/2004 – Verordening (EG) 987/2009 – Beoordeling of substantieel gedeelte van werkzaamheden in de woonstaat is verricht

Het HvJ heeft geoordeeld dat het bevoegde orgaan bij de beoordeling of een persoon die in twee of meer lidstaten werkzaamheden in loondienst pleegt te verrichten een substantieel gedeelte van die werkzaamheden verricht in de lidstaat waar hij woont in het kader van een algemene beoordeling van de situatie van die persoon moet nagaan of ten minste 25 % van zijn arbeidstijd en/of bezoldiging in die staat wordt verricht en/of verkregen. In dit verband mag geen rekening worden gehouden met andere omstandigheden of criteria. Bij deze beoordeling moet rekening worden gehouden met zijn verwachte situatie in de volgende twaalf kalendermaanden.

De Hoge Raad verklaart het beroep in cassatie gegrond, vernietigt de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep voor zover deze betrekking heeft op de vaststelling van de toepasselijke socialezekerheidswetgeving, wijst het geding terug naar de Centrale Raad van Beroep.

OVERIG

Aanbeveling (EU) 2025/2384 van de Commissie van 20 november 2025 betreffende pension tracking-systemen, pensioendashboards en automatische aansluiting (Kennisgeving geschied onder nummer C(2025) 9300), [P B L, 2025/2384, 27.11.2025](#)

EHRM factsheets en case-law guide

- [Trade union rights](#)
- [Legal professional privilege](#)
- [Slavery, servitude and forced labour](#)
- [Surveillance at workplace](#)
- [Work-related rights](#)
- [Guide on Article 4 of the European Convention on Human Rights](#)

WIKI

- [Wiki Coördinatieverordeningen 1408 71 en 883 2004 en de bijbehorende toepassingsverordeningen](#)

Asiel, migratie en Unieburgerschap

HvJ – ARREST – C-525/23 (Oti) – 13 november 2025 – A-G Emiliou – Hongarije – ECLI:EU:C:2025:877 – persbericht – conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2016/801 – Toegang en verblijf van derdelanders met oog op vrijwilligerswerk, studie e.d. – Weigering verlenging verblijfsvergunning – Begrip “voldoende middelen” – Rechtspraak hoogste nationale rechter dat middelen op permanente basis worden verworven en dat verklaringen betreffende de aard van de middelen coherent zijn – Verenigbaarheid van die vereisten met het Unierecht

Verzoeker is een derdelander die beschikte over een verblijfsvergunning voor studie in Hongarije. Vóór het verstrijken van die vergunning heeft hij een aanvraag ingediend voor verlenging, met als doel vrijwilligerswerk te verrichten. Hij zou voorzien in zijn levensonderhoud met de hulp van zijn oom, die Brits onderdaan is. Hij heeft o.a. een verklaring ingediend van zijn oom inhoudende dat verzoeker te zijnen laste komt en documenten overgelegd die de inkomsten van die oom bewijzen.

De Hongaarse immigratieautoriteiten hebben de aanvraag afgewezen omdat de oom niet als “familielid” volgens de nationale wetgeving werd erkend en dus niet als geldige bron van bestaansmiddelen werd gezien.

Verzoeker is in bezwaar en beroep gegaan. De rechter in eerste aanleg heeft hem gelijk gegeven, maar de hoogste Hongaarse rechter heeft dat oordeel vernietigd. Volgens de hoogste rechter zijn bestaansmiddelen enkel geldig als ze van een erkend familielid of uit eigen vermogen/inkomen komen.

Voorts moesten de verklaringen van verzoeker dienaangaande coherent zijn. Gelet daarop heeft de hoogste rechter de rechter in eerste aanleg opgedragen om een nieuwe procedure in te leiden.

De rechter in eerste aanleg heeft twijfels over de verenigbaarheid met het Unierecht van de door de hoogste rechter in zijn beschikking geformuleerde criteria, en heeft het HvJ verschillende vragen voorgelegd.

Hof: Artikel 7, lid 1, onder e), van richtlijn (EU) 2016/801 moet aldus worden uitgelegd dat ten eerste, artikel 7, lid 1, onder e), van deze richtlijn zich verzet tegen een nationale praktijk die, in het geval waarin een derdelander om een verblijfstitel voor vrijwilligerswerk verzoekt, de in die bepaling gestelde voorwaarde van voldoende middelen enkel als vervuld beschouwt – mits de desbetreffende verklaringen coherent zijn – wanneer die derdelander aantoonbaar is voldaan aan bepaalde specifieke criteria die verband houden met de identificatie van deze middelen als inkomsten of als vermogen, met de rechtsgrond op basis waarvan hij die middelen heeft verworven en met het feit dat hij er definitief en onbeperkt over zal beschikken alsof zij van hem waren, en ten tweede dit, gelet op het beginsel van voorrang van het Unierecht, tevens geldt wanneer deze vereisten voortvloeien uit de rechtspraak van een hoogste nationale rechterlijke instantie waarvan de beslissingen bindende precedentwerking hebben.

- E Authorisation to reside in the European Union for the purpose of voluntary service: a Member State cannot impose additional conditions for the purpose of proving the existence of sufficient resources (persbericht)

HvJ – ARREST – C-195/25 (Framholm) – 20 november 2025 – Zweden – ECLI:EU:C:2025:904 – conclusie – arrest

Richtlijn 2001/55/EG – Richtlijn 2011/95/EU – Richtlijn 2013/32/EU – Tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden – Begrip ‘asielaanvraag’ – Toekenning van de subsidiairebeschermingsstatus aan een persoon die tijdelijke bescherming geniet – Rechtstreekse werking

De Zweedse immigratiedienst heeft de verzoeken om subsidiaire bescherming afgewezen die zijn ingediend door zes derdelanders, die na de invasie van Oekraïne in 2022 waren ontheemd en op grond van richtlijn 2001/55 in Zweden tijdelijke bescherming hadden verkregen.

Volgens de Zweedse autoriteiten kan een persoon die tijdelijke bescherming geniet te allen tijde een verzoek om toekenning van de vluchtelingenstatus (asiel) indienen. De nationale autoriteit zal een verzoek van een dergelijke persoon om toekenning van de subsidiairebeschermingsstatus echter afwijzen zonder behandeling ten gronde.

De verwijzende rechter betwijfelt of de nationale regeling inzake tijdelijke bescherming verenigbaar is met de Unierechtelijke regels inzake de toegang tot het genot van internationale bescherming.

Hof: De artikelen 3, 17 en 19 van richtlijn 2001/55/EG, gelezen in het licht van richtlijn 2011/95/EU staan een lidstaat niet toe een verzoek om internationale bescherming, voor zover het strekt tot toekenning van de subsidiairebeschermingsstatus, af te wijzen op de enkele grond dat de verzoeker tijdelijke bescherming geniet krachtens richtlijn 2001/55.

Artikel 18 van richtlijn 2011/95 en artikel 33 van richtlijn 2013/32 moeten aldus worden uitgelegd dat zij rechtstreekse werking hebben en dat de nationale rechterlijke instanties de nationale wettelijke regeling derhalve buiten toepassing moeten laten indien zij die wettelijke regeling niet in overeenstemming met de uit die artikelen voortvloeiende vereisten kunnen uitleggen.

- Misreading the Temporary Protection Directive? The CJEU sets the record straight on access to subsidiary protection in Framholm (C-195/25) ([EU law analysis](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-653/25 (Autoritatea Națională pentru Cetățenie), verwijzing uit **Roemenië** over **Unieburgerschap**, een nationale regeling die de **termijn** voor de behandeling van aanvragen tot **verkrijging van nationaliteit** van vijf maanden verlengt tot twee jaar, ook voor lopende aanvragen Unieburgerschap, **terugwerkende kracht**, **gewettigd vertrouwen** en **het recht op een doeltreffende voorziening**

OVERIG

- Strafbaarstelling illegaal verblijf ([Verblijfblog](#))
- When numbers lie: the limits of the 20% rule in the EU Asylum Procedures Regulation ([European law blog](#))
- Undermining Asylum Protection Through Administrative Shortcuts ([Verfassungsblog](#))
What happens to transparency and the rights of asylum seekers when a government takes an administrative shortcut? As Constantin Hruschka argued on this blog, Germany is dismantling access to asylum in everyday practice while leaving the law itself formally intact: Asylum remains a symbolic guarantee, yet administrative measures systematically block meaningful access.
- Out of Sight, Out of Mind ([Verfassungsblog](#))

Last week, the LIBE of the European Parliament debated a Draft Report and a series of amendments to the Commission's Proposal for a Return Regulation. The Proposal seeks to increase the EU's return rate, which has not exceeded 20% in recent years. In 2024, out of 453,380 individuals ordered to leave the EU, only 110,385 returned to their countries of origin.

EHRM factsheets en case-law guides

- [Accompanied migrant minors in detention](#)
- [Unaccompanied migrant minors in detention](#)
- [Deprivation of citizenship](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Dublin" cases](#)
- [Collective expulsions of aliens](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration](#)
- [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR - prohibition of expulsion of nationals](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR - prohibition of collective expulsions of aliens](#)
- [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR - procedural safeguards relating to expulsion of aliens](#)
- [ECHR-KS – Immigration Detention of migrant children](#)
- [ECHR-KS – Article 14 Discrimination and immigration](#)
- [ECHR-KS – Immigration Health and immigration](#)
- [ECHR-KS – Article 8 Nationality](#)
- [ECHR-KS – Summary returns of migrants and/or asylum-seekers \("push-backs"\) and related case scenarios](#)
- [Thematic factsheet: Migration and asylum](#)

Belastingen

HvJ – ARREST – C-142/24 (Familienstiftung) – 13 november 2025 – A-G Campos Sánchez-Bordona – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:873 – conclusie – arrest

EER-overeenkomst – Vrij verkeer van kapitaal – Schenkbelasting — Familiestichting met zetel in Liechtenstein – Heffing schenkbelasting in Duitsland – Ongunstige fiscale behandeling van de buitenlandse familiestichting – Rechtvaardiging – Dwingende redenen van algemeen belang – Samenhang van het belastingstelsel — Evenredigheid

In 2014 heeft oprichter Y, een Duitse ingezetene, in Liechtenstein een familiestichting naar Liechtensteins recht opgericht, die volgens de statuten van de stichting tot doel heeft de gemeenschappelijke kinderen van de oprichter en haar overleden echtgenoot te ondersteunen. De oprichter heeft bij de oprichting van de stichting kapitaal ingebracht, waarover de stichting volledig en onvoorwaardelijk vrij kon beschikken. De oprichter verloor het recht om over dat kapitaal te beschikken en kon het kapitaal evenmin in zijn geheel of gedeeltelijk terugvorderen. De stichting heeft in 2015 de belastingdienst van de transactie in kennis gesteld en een aangifte schenkbelasting ingediend. Tussen de stichting en de belastingdienst bestaat een verschil van mening over de toepasselijke belastingvrije sommen en het geldende belastingtarief.

De vraag is of artikel 40 van de EER-Overeenkomst zich verzet tegen een nationale regeling van een lidstaat betreffende de heffing van erf- en schenkbelasting waarbij voor de heffing van belasting over de overdracht onder levenden van kapitaal aan een buitenlandse stichting op grond van een rechtshandeling tot oprichting van een stichting de hoogste belastinggroep III wordt toegepast, ook indien de stichting hoofdzakelijk in het belang van een familie of bepaalde families is opgericht (famielinstichting), terwijl in hetzelfde geval bij een binnenlandse familiestichting de belastinggroep wordt

bepaald aan de hand van de familiërelatie tussen de meest verre begunstigde volgens de oprichtingsakte en de schenker (oprichter), met als gevolg dat bij de binnenlandse familiëstichting de voordeligere belastinggroep I of II wordt toegepast.

Hof: Artikel 40 van de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan voor de belasting over de overdracht van vermogen aan een familiëstichting de familiërelatie tussen de eerste begunstigde volgens de oprichtingsakte en de oprichter uitsluitend in aanmerking wordt genomen voor ingezeten stichtingen die aan een vervangende erfbelasting zijn onderworpen, waardoor deze stichtingen in een gunstigere belastinggroep vallen dan buitenlandse familiëstichtingen, die niet aan die belasting zijn onderworpen, mits het evenredigheidsbeginsel in acht wordt genomen.

HvJ – ARREST – C-631/23 (Servoprax (Garrots médicaux) – 20 november 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:906 – geen conclusie – arrest

Verordening (EEG) nr. 2658/87 – Verordening (EU) nr. 952/2013 – Gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446 – Tariefindeling Stuwbanden

Verzoekster handelt in stuwbanden in de vorm van elastische riemen met een kliksluiting en een schuifgesp, die bestemd zijn om rond de arm van een patiënt te worden aangebracht om zijn aders samen te drukken teneinde zijn bloed op te stuwen. In de BTI (Binding Tariff Information) heeft het douanekantoor, anders dan verzoekster had verzocht, deze stuwbanden niet ingedeeld onder postonderverdeling 9018 90 84 van de Gecombineerde Nomenclatuur (GN), waarvoor een douanerecht van 0 % geldt, maar onder postonderverdeling 6307 90 98 van de GN, waarvoor een douanerecht van 6,3 % geldt. De verwijzende rechter heeft twijfels over de interpretatie van deze post.

Het Hof is van oordeel dat de context van de GN en de GS-toelichtingen op post 9018 ervan in de weg staan aan een ruime interpretatie van deze post, volgens welke stuwbanden daarin kunnen worden ingedeeld op de enkele grond dat zij voor medische doeleinden worden gebruikt.

Hof: Postonderverdeling 9018 90 84 van de gecombineerde nomenclatuur, die is opgenomen in bijlage I bij verordening (EEG) nr. 2658/87 moet aldus moet worden uitgelegd dat zij niet van toepassing is op stuwbanden in de vorm van elastische riemen met een kliksluiting en een schuifgesp, die bestemd zijn om rond de arm van een patiënt te worden aangebracht om zijn aders samen te drukken teneinde zijn bloed op te stuwen.

EHRM factsheet

➤ Taxation

Belastingen, accijns

GERECHT – ARREST – T-690/24 (Kolinsen) – 26 november 2025 – Nederland – Gerechtshof Den Bosch – ECLI:EU:T:2025:1063 – arrest

Richtlijn 2008/118/EG – Accijnsschorsingsregeling – Onregelmatigheid tijdens overbrenging – Ontbreken van hoeveelheid goederen – Welk land bevoegd om accijns te heffen?

FL heeft twee zendingen ethylalcohol onder accijnsschorsing van een belastingentrepot in België naar een belastingentrepot in Nederland overgebracht. Bij aankomst bleek dat er in totaal duizenden liters alcohol ontbraken ten opzichte van de administratieve documenten.

De Nederlandse inspecteur heeft FL daarom accijnsaanslagen opgelegd van in totaal ruim €48.000, die ook zijn betaald. Voor één van de zendingen werd daarnaast óók in België accijns geheven (circa €50.000). FL heeft bezwaar gemaakt tegen de Nederlandse heffing, maar dat werd eerst afgewezen. De rechtbank gaf FL echter gelijk en oordeelde dat Nederland de accijns moest terugbetalen.

De inspecteur stelde hoger beroep in. Het gerechtshof twijfelt nu welk land bevoegd is om de accijns te heffen: Nederland, omdat het tekort pas bij aankomst werd vastgesteld (artikel 10, lid 2 richtlijn 2008/118), of België, omdat het tekort vermoedelijk al eerder tijdens het vervoer is ontstaan, zonder dat een concrete onregelmatigheid is vastgesteld (artikel 10, lid 4).

Nederland, België en Zweden hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Gerecht: Artikel 10, lid 2, van richtlijn 2008/118/EG is van toepassing op een situatie waarin onder een accijnsschorsingsregeling overgebrachte accijnsgoederen niet geheel op de plaats van bestemming zijn aangekomen en pas bij het uitladen van het transportmiddel dat die goederen vervoerde, is geconstateerd dat er een bepaalde hoeveelheid ontbrak, zodat de onregelmatigheid als bedoeld in deze bepaling wordt geacht te hebben plaatsgevonden in de staat van aankomst en de accijns derhalve in die staat verschuldigd is.

Belastingen, btw

HvJ – ARREST – C-639/24 (FLO VENEER) – 13 november 2025 – Kroatië – ECLI:EU:C:2025:888 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG – Uitvoeringsverordening (EU) nr. 282/2011 – Vrijstelling voor intracommunautaire goederenleveringen – Vermoeden – Vereiste bewijzen

FLO VENEER is een in Kroatië gevestigde handelsvennootschap die eikenhouten stammen verkoopt, o.a. aan een afnemer in Slovenië. In het kader van een belastingcontrole heeft FLO VENEER schriftelijke verklaringen van de afnemer overgelegd, alsmede facturen, bewijzen van verzending van de goederen en vrachtbrieven (CMR). De belastingdienst heeft een btw-aanslag opgelegd, omdat FLO VENEER ten onrechte btw-vrijstelling zou hebben genoten over de betrokken goederenleveringen.

Niet is betwist dat de goederen daadwerkelijk van Kroatië naar Slovenië zijn vervoerd, maar de overgelegde bewijsstukken zouden niet aantonen dat de voorwaarden voor btw-vrijstelling waren vervuld. FLO VENEER heeft beroep ingesteld. Overeenkomstig artikel 45 bis van uitvoeringsverordening nr. 282/2011 worden de vrijstellingsvoorwaarden geacht te zijn vervuld indien belastingdiensten er niet in slagen dit vermoeden te weerleggen. Indien de belastingplichtige echter niet in het bezit is van de in artikel 45 bis van uitvoeringsverordening nr. 282/2011 bedoelde documenten, moet hij per geval aantonen dat aan alle vrijstellingsvoorwaarden is voldaan.

De verwijzende rechter verwijst naar arrest C-21/16, *Euro Tyre*, waaruit volgt dat het beginsel van fiscale neutraliteit vereist dat de btw-vrijstelling wordt verleend wanneer aan de materiële voorwaarden is voldaan, zelfs wanneer de belastingplichtigen niet hebben voldaan aan bepaalde formele vereisten.

De vraag is onder andere of de vrijstelling van artikel 138 van de btw-richtlijn toepassing kan vinden terwijl niet is voldaan aan de voorwaarden om het vermoeden van artikel 45 bis van uitvoeringsverordening nr. 282/2011 in het leven te roepen. Voorts vraagt de rechter zich af of het in een dergelijk geval aan de belastingdienst is om alle bewijsstukken te onderzoeken teneinde vast te stellen of daarmee kan worden aangetoond dat de intracommunautaire levering heeft plaatsgevonden.

Hof: Artikel 138, lid 1, van richtlijn 2006/112/EG, en artikel 45 bis van uitvoeringsverordening (EU) nr. 282/2011 moeten aldus worden uitgelegd dat zij, ten eerste, zich ertegen verzetten dat de btw-vrijstelling uit hoofde van artikel 138, lid 1, van de btw-richtlijn wordt geweigerd op de enkele grond dat het bewijs van een intracommunautaire levering als bedoeld in artikel 45 bis van uitvoeringsverordening nr. 282/2011, zoals gewijzigd bij uitvoeringsverordening 2018/1912, niet is verstrekt en, ten tweede, de nationale belastingdiensten ertoe verplichten om – buiten de gevallen waarin er sprake is van een vermoeden als bedoeld in artikel 45 bis, lid 1, van uitvoeringsverordening nr. 282/2011, zoals gewijzigd bij uitvoeringsverordening 2018/1912 – alle overgelegde bewijsstukken te beoordelen om vast te stellen of de goederen zijn verzonden of vervoerd van een lidstaat naar een bestemming buiten zijn grondgebied maar binnen de Unie.

HvJ – CONCLUSIE – C-544/24 (*Nekilnojamojo turto valdymas*) – 13 november 2025 – A-G Rantos – Litouwen – ECLI:EU:C:2025:896 – [conclusie](#)

Richtlijn 2006/112/EG – Artikel 49, lid 3 Handvest EU – Vertragsrente over achterstallige btw-schulden met vast punitief bestanddeel – Evenredigheidsbeginsel

Verzoekster heeft gevraagd om vrijstelling van betaling van de haar in rekening gebrachte vertragsrente over de btw alsook van de haar wegens belastingfraude opgelegde geldboete. De belastingdienst heeft dat verzoek afgewezen.

De vraag is o.a. of een nationale regeling die voorziet in de betaling van vertragsrente over achterstallige btw-schulden, die ongeacht de aard en de ernst van de inbreuk een vast punitief bestanddeel bevat, zonder dat het bedrag van dat bestanddeel kan worden verlaagd, namelijk door een lager dan het wettelijk vastgestelde rentetarief te hanteren of door af te zien van aanrekening van het punitieve bestanddeel van de vertragsrente, in overeenstemming is met EU recht.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 325 VWEU en artikel 273 van richtlijn 2006/112/EG, gelezen in het licht van artikel 49, lid 3, Handvest EU, verzetten zich niet tegen een nationale regeling die, ongeacht de aard en de ernst van de door de belastingdienst vastgestelde inbreuk, het bedrag van de vertragsrente vaststelt zonder dat deze dienst een van de bestanddelen van dit bedrag kan verlagen door een lager rentetarief te hanteren dan dat waarin deze regeling voorziet of door ervan af te zien om een deel van dat bedrag in rekening te brengen, en die bepaalt dat de belastingplichtige alleen in de gevallen waarin die regeling uitdrukkelijk voorziet van betaling van deze vertragsrente kan worden vrijgesteld.

HvJ – CONCLUSIE – C-565/24 (P-GmbH & Co. KG (Voyages-café)) – 27 november 2025 – A-G Szpunar – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:929 – [conclusie](#)

Richtlijn 77/388/EEG – Bijzondere regeling voor reisbureaus – Uitstapjes in combinatie met de verkoop van goederen – Btw – Geen recht op aftrek

P., een Duitse vennootschap, organiseert "Kaffeefahrten" (koffietochties), waarbij deelnemers worden vervoerd naar toeristische locaties en goederen kunnen aanschaffen. P betreft de vervoerdiensten van andere bedrijven en biedt deze aan onder haar eigen naam aan de deelnemers. Deelnemers betalen een vergoeding. Deze vergoeding dekt evenwel niet alle kosten. De rest van de kosten wordt door P gedekt met de inkomsten uit de goederenverkoop. Vanuit het oogpunt van de btw vormde deze verkoop een afzonderlijke goederenlevering. Geleidelijk aan werd een toenemend aantal uitstapjes gratis aangeboden en werden alle kosten gedekt met de inkomsten uit de goederenverkoop.

P trekt de btw af die zij had betaald voor de vervoerdiensten en andere kosten, wat aanvankelijk door de belastingdienst werd geaccepteerd. Echter, na belastingcontroles besluit de belastingrechter dat de vervoerdiensten voor de uitstapjes waarvoor de deelnemers een vergoeding betaalden, onder een bijzondere belastingregeling voor reisbureaus vallen. Daardoor zou P geen recht hebben op aftrek van btw voor deze vervoerdiensten. P gaat in beroep tegen deze beslissing.

A-G geeft het volgende in overweging: Artikel 26 van de Zesde richtlijn (77/388/EEG) is niet van toepassing op een situatie waarin een belastingplichtige toeristische diensten en met name vervoerdiensten afneemt van andere belastingplichtigen en deze vervolgens op eigen naam verricht in het kader van uitstapjes die worden gecombineerd met de levering van goederen, waarbij de aankoop van die goederen geen voorwaarde is voor deelname aan het betreffende uitstapje, de belastingplichtige aan de deelnemers een vergoeding in rekening brengt die niet alle kosten van de bij de andere belastingplichtigen betrokken diensten dekt en de rest van die kosten wordt gedekt met de opbrengst van de genoemde goederenlevering en dus een bestanddeel van de prijs van die goederen wordt.

GERECHT – ARREST – T-657/24 (Versãofast) – 26 november 2025 – Portugal – ECLI:EU:T:2025:1062 – [arrest](#)

Richtlijn 2006/112/EG – Vrijstellingen ten gunste van andere activiteiten – Bemiddeling inzake kredieten – Kredietbemiddelingsactiviteiten – Kwalificatie

Versãofast is een Portugese kredietbemiddelaar die, met toestemming van de Banco de Portugal, consumenten helpt bij woningkredieten voor verschillende banken, waaronder Caixa Geral de Depósitos (CDG). Versãofast ontvangt voor haar diensten provisies van de banken. Over de provisies van CGD heeft Versãofast btw betaald, terwijl zij voor andere banken meent dat haar prestaties zijn vrijgesteld van btw. Na een belastingcontrole stelde de fiscus echter dat ook de prestaties voor CGD zijn vrijgesteld van btw, waardoor de afgetrokken voorbelasting moest worden terugbetaald (± €208.000). Versãofast betwist dit. De verwijzende rechter wil weten of de activiteiten van Versãofast juridisch wel als „bemiddeling inzake kredieten” in de zin van het EU-btw-recht kunnen worden aangemerkt.

Gerecht: Artikel 135, lid 1, onder b), van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de in die bepaling bedoelde vrijstelling voor handelingen van bemiddeling inzake kredieten van toepassing is op activiteiten van een kredietbemiddelaar die klanten zoekt en werft met het oog op het aanbieden van woningkredietovereenkomsten, die hen bijstaat door het uitvoeren van precontractuele werkzaamheden, die belast is met de communicatie met de kredietinstellingen en die door deze kredietinstellingen wordt vergoed op basis van het bedrag van de via zijn bemiddeling gesloten kredietovereenkomsten, ondanks het feit dat, ten eerste, hij niet bevoegd is om namens de kredietinstellingen te handelen en geen enkele invloed kan uitoefenen op de inhoud van de

kredietofferten en, ten tweede, de klanten vrij blijven om al dan niet een kredietovereenkomst aan te gaan en nog kunnen kiezen met welke kredietinstelling zij de overeenkomst zullen sluiten.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- T-680/25 (Mercedes Benz), verwijzing uit **Roemenië** over **richtlijn 2006/112** en de vraag of er sprake is van een **dienst verricht onder bezwarende titel** wanneer Mercedes Benz matrijzen (die gebruikt worden voor het maken van goederen die uitsluitend bestemd zijn voor Mercedes Benz) **kosteloos** ter beschikking stelt aan haar **onderleveranciers**

Belastingen, vennootschapsbelasting

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-546/25 (Beteiligungsgesellschaft), verwijzing uit **Duitsland** over de vraag of **richtlijn 90/435 en artikel 49 VWEU** in de weg staan aan een nationale regeling die een verlieslijdende moedermaatschappij recht geeft op **verrekening** (van haar **verliesrekening**) met **dividenden** van haar dochteronderneming uit een andere lidstaat, maar hierbij niet de door dochteronderneming betaalde vennootschapsbelastingen verrekent (ook niet in de latere winstgevende jaren).
- C-633/25 (Xasoa), verwijzing uit **Portugal** over de vraag of de nationale belastingwetgeving inzake de **af trek** van **dividenden** van de **belastbare winst** bij uitkeringen aan een moedermaatschappij verenigbaar is met **Richtlijn 90/435**
- T-773/25 (Finanzamt für Großbetriebe), verwijzing uit **Oostenrijk** over de vraag of de **vereenvoudigde driehoekstransactieregeling** volgens artikel 42, onder a), van **richtlijn 2006/112/EG ex nunc** kan worden toegepast wanneer de vereiste **facturen pas jaren na de levering voor het eerst correct** worden uitgereikt

Bescherming financiële belangen EU

HvJ – CONCLUSIE – C-523/24 (Sociedad Civil Catalana, Asociación Cívica y Cultural) – 13 november 2025 – Grote Kamer – A-G Spielmann – ECLI:EU:C:2025:889 – persbericht – conclusie

Artikel 19, lid, tweede alinea VWEU – Artikel 325 VWEU – Spaanse amnestie voor Catalonië – Verenigbaarheid met Unierecht

In 2024 heeft het Spaanse parlement een amnestiewet aangenomen met het oog op institutionele, politieke en sociale normalisatie in Catalonië. De wet verleent amnestie voor handelingen die strafrechtelijke, administratieve of financiële aansprakelijkheid met zich meebrengen en die zijn verricht in het kader van het illegale referendum over de zelfbeschikking van Catalonië op 1 oktober 2017, alsook voor handelingen die zijn verricht in het kader van het Catalaanse onafhankelijkheidsproces. De amnestie geldt echter niet voor overtredingen die de financiële belangen van de Europese Unie schaden. De Spaanse Rekenkamer onderzoekt een zaak tegen verschillende personen die belast zijn met het beheer van overheidsgeld en die ervan worden beschuldigd de autonome regering van Catalonië een schade van naar schatting ongeveer 5 miljoen euro te hebben berokkend. Het geld is gebruikt voor het houden van het referendum en voor het promoten van de onafhankelijkheid van Catalonië op internationaal niveau in de periode 2011-2017. De Spaanse Rekenkamer heeft twijfels

over de verenigbaarheid van de amnestiewet met het Unierecht en stelt daarover prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 325 VWEU verzet zich er niet tegen dat de aansprakelijkheid waarin Spaanse wet 1/2024 inzake amnestie voorziet voor handelingen van niet-strafrechtelijke aard die de financiële belangen van de Unie schaden, zoals boekhoudkundige handelingen, vervalt wanneer er geen rechtstreeks verband bestaat tussen die handelingen en de daadwerkelijke of potentiële vermindering van de aan de Uniebegroting ter beschikking gestelde ontvangsten.

Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU verzet zich tegen een nationale bepaling als artikel 10, lid 2, tweede alinea, van organieke wet 1/2024 van 10 juni 2024, volgens welke een beslissing over de toepassing van de amnestieregeling in een bepaalde zaak binnen een termijn van ten hoogste twee maanden moet worden genomen, wanneer deze termijn dwingend is en eraan in de weg staat dat de nationale rechter de onderzoeksmaatregelen neemt die nodig zijn om te bepalen of de aan hem ter toetsing voorgelegde middelen waarop de handelingen die kunnen leiden tot boekhoudkundige aansprakelijkheid betrekking hebben, middelen van de Unie zijn.

Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU moet aldus worden uitgelegd dat:

- *het zich verzet tegen een nationale bepaling als artikel 13, lid 3, van organieke wet 1/2024 van 10 juni 2024, voor zover deze bepaling de nationale rechterlijke instanties verplicht om, alvorens een beslissing te nemen waarbij de ter verantwoording geroepen natuurlijke of rechtspersonen van hun aansprakelijkheid worden ontheven, uitsluitend de entiteiten in de overheidssector die zijn benadeeld door het verlies van overheidsgeld dat verband houdt met de feiten waarvoor amnestie wordt verleend en het Ministerio Fiscal (openbaar ministerie) te horen, en niet tevens de partijen die een vordering in het algemeen belang hebben ingesteld;*
- *het zich niet verzet tegen een nationale bepaling als artikel 13, lid 3, van organieke wet 1/2024 van 10 juni 2024, voor zover deze bepaling de nationale rechterlijke instanties verplicht om een beslissing tot ontheffing van de boekhoudkundige aansprakelijkheid van de ter verantwoording geroepen natuurlijke en rechtspersonen te nemen zonder die rechterlijke instanties de mogelijkheid te bieden om de bewijsmiddelen te beoordelen teneinde te bepalen of die personen de handelingen hebben verricht waarvoor hun boekhoudkundige aansprakelijkheid wordt gevorderd.*

Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, artikel 267 VWEU en artikel 23, eerste alinea, van Protocol nr. 3 betreffende het Statuut van het HvJ moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen nationale bepalingen als artikel 8, lid 3, artikel 10 en artikel 13, lid 3, van organieke wet 1/2024 van 10 juni 2024, voor zover deze bepalingen de nationale rechterlijke instanties verplichten om binnen een termijn van ten hoogste twee maanden een beslissing tot ontheffing van boekhoudkundige aansprakelijkheid te nemen en de in een eerder stadium van de procedure gelaste voorlopige maatregelen op te heffen, ook al heeft het Hof, waaraan een verzoek om een prejudiciële beslissing is voorgelegd, nog geen uitspraak gedaan.”

- Advocate General Spielmann considers that certain provisions of the Spanish amnesty law on exemption from liability in respect of public funds may be incompatible with the right to effective judicial protection ([persbericht](#))

In een andere zaak ([C-666/24](#)) vraagt een Spaanse rechter of de EU-regelgeving inzake terroristische handelingen en organisaties zich verzet tegen de amnestiewet. A-G Spielmann geeft hof in overweging te bepalen dat de Spaanse amnestiewet niet in strijd is met de richtlijn inzake de bestrijding van terrorisme. De samenvatting staat onder het kopje ‘strafrecht’.

A-G Spielmann is wel van mening dat bepaalde bepalingen van de Spaanse amnestiewet over vrijstelling van aansprakelijkheid met betrekking tot publieke middelen mogelijk niet verenigbaar zijn met het recht op doeltreffende rechtsbescherming

Beroepskwalificaties

HvJ – ARREST – C-518/24 (Commissie/Griekenland) – 20 november 2025 – ECLI:EU:C:2025:911 – geen conclusie – arrest (Franse versie)

Richtlijn (EU) 2018/958 – Artikel 258 VWEU – Beoordeling door de lidstaten van de evenredigheid van nationale regelgeving die de toegang tot gereguleerde beroepen of de uitoefening daarvan beperkt – Ex ante- en ex post-evenredigheidsbeoordeling en toezicht op nationale beperkende maatregelen – Onvolledige omzetting

Volgens de Commissie heeft Griekenland richtlijn 2018/958 (betreffende evenredigheidstoetsen voor gereguleerde beroepen) te laat en onvolledig omgezet.

Hof: Door niet te zorgen dat de nationale omzettingsmaatregelen van Richtlijn (EU) 2018/958 inzake een toets van proportionaliteit vóór de invoering van nieuwe beroepsregelingen, alle soorten bevoegde instellingen omvatten die bevoegd zijn om beroepen te reguleren en/of de regulering van beroepen voor te stellen, namelijk de maatregelen die door beroepsverenigingen of -organisaties worden genomen en initiatieven van het nationale parlement, inclusief parlementaire amendementen, is Griekenland haar verplichtingen uit hoofde van artikel 2, lid 1, van deze richtlijn, gelezen in samenhang met artikel 4, lid 1, daarvan, niet nagekomen.

Door geen herziening "in de loop van de tijd" van de proportionaliteit van de nieuwe of gewijzigde bepalingen die de toegang tot gereguleerde beroepen of de uitoefening daarvan na hun aanneming beperken te hebben gegarandeerd, rekening houdend met de evolutie van de situatie sinds de aanneming van deze bepalingen, is Griekenland de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 4, lid 6, van deze richtlijn niet nagelomen.

HvJ – ARREST – Gevoegde zaken C-340/24 en C-442/24 (Artollisi Lescolanno) – 20 november 2025 – Italië – ECLI:EU:C:2025:910 – geen conclusie – arrest

Artikelen 45 en 49 VWEU – Beroepskwalificaties ondersteunend leerkracht en leraar in basisonderwijs – Afwijking

Verzoeksters hebben ieder bij de Italiaanse autoriteit een aanvraag ingediend tot erkenning van in een andere lidstaat verworven beroepskwalificaties met het oog op de uitoefening van het beroep van ondersteunend leerkracht.

De in Spanje verworven opleidingstitel is geen officiële titel, maar specifiek voor de universiteit die die titel heeft afgegeven. Met die titel is het ook niet mogelijk om in Spanje het gereguleerde beroep van „leraar in het basisonderwijs” uit te oefenen.

De Italiaanse autoriteit heeft geconcludeerd dat deze titel, die door de Spaanse overheid niet is erkend, op grond van geen enkele Italiaanse regeling kon worden erkend en heeft de aanvragen afgewezen.

Verzoeksters hebben beroep aangetekend bij de verwijzende rechter. Deze rechter heeft twijfels over de verenigbaarheid van de nationale wetgeving met het EU-recht.

Drie lidstaten hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: De artikelen 45 en 49 VWEU moeten aldus worden uitgelegd dat zij de ontvangende lidstaat niet verplichten om bij de beoordeling van een aanvraag tot erkenning van beroepskwalificaties rekening te houden met een in een andere lidstaat verworven opleidingstitel die door die lidstaat niet wettelijk is erkend en in die staat geen officieel karakter heeft.

Bescherming financiële belangen EU

HvJ – ARREST – C-539/24 (Mikroregion Porta Bohemica) – 27 november 2025 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2025:919 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95 – Bescherming financiële belangen EU – Begrip ‘onregelmatigheden’ – Verjaringstermijnen – Project dat is medegefinancierd met middelen van de Unie

Mikroregion Porta Bohemica heeft in 2014 EU- en nationale subsidies ontvangen voor een project rond digitale overstromingsplannen en waarschuwingssystemen. De Tsjechische belastingdienst heeft onregelmatigheden vastgesteld bij de aanbesteding. Ongeveer 23,6 % van de subsidie is teruggevorderd. De rechter heeft dit besluit vernietigd omdat de EU-verjaringstermijn uit verordening 2988/95 was verstreken. De belastingdienst is in cassatie gegaan bij de verwijzende rechter, die nu twijfelt of de EU-verjaringsregels gelden voor de volledige subsidie (inclusief het nationale deel) en of Tsjechië een langere nationale verjaringstermijn mag toepassen.

Hof: Artikel 3, lid 1, vierde alinea, en lid 3, van verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95 moet aldus worden uitgelegd dat een lidstaat die geen gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid om voor de vervolging een langere verjaringstermijn vast te stellen dan de termijn van vier jaar van artikel 3, lid 1, eerste alinea, van die verordening, voor de vaststelling van een besluit waarbij een sanctie wordt opgelegd, niet kan voorzien in een absolute verjaringstermijn die langer is dan het dubbele van die termijn van vier jaar.

Artikel 3, lid 3, van verordening nr. 2988/95 verzet zich ertegen dat een lidstaat het beginpunt van de absolute verjaringstermijn voor het nemen van een besluit waarbij een sanctie voor het begaan van een onregelmatigheid wordt opgelegd, vaststelt op de eerste dag van het kalenderjaar volgend op het jaar waarin de onregelmatigheid is begaan. Die termijn vangt krachtens artikel 3, lid 1, eerste alinea, van die verordening in elk geval aan op de datum waarop de onregelmatigheid is begaan of, in geval van een voortgezette of voortdurende onregelmatigheid, op de datum waarop deze is geëindigd.

Artikel 3 van verordening nr. 2988/95 moet aldus worden uitgelegd dat de daarin vastgestelde verjaringstermijnen van toepassing zijn op een onregelmatigheid die gevolgen heeft voor de financiering van een project dat verband houdt met een beleidsdomein van de Europese Unie, ook wanneer die onregelmatigheid zowel de financiële belangen van de Unie als die van een lidstaat schaadt of kan schaden.

NOOT – Gerecht 11 september 2025, T-386/19 (CQ/Europese rekenkamer)

EU General Court rules for the first time on financial consequences of alleged irregularities regarding a former member of the EU Court of Auditors ([EU law analysis](#))

Bestuursrecht

EHRM – ARREST – Europe way t. Italië – 27 november 2025 – 64356/19 – ECLI:CE:ECHR:2025:1127JUD006435619 – persbericht – arrest

Artikel 10 EVRM – Toewijzing televisiefrequenties – Belang onafhankelijkheid regulerende autoriteit – Vrijheid en pluraliteit van de media – Schending

Samenvatting onder: Diensten en communicatiediensten

Broeikasgasemissierechten

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- T-702/25 (Metsä Board Sverige), verwijzing uit **Zweden** over de vraag of **samenwerkende productiefaciliteiten** op **één locatie** als **één technische installatie** moeten worden beschouwd in de zin van artikel 3, onder e) van de ETS-richtlijn (**broeikasgasemissierechten**).

Civiel

HvJ – ARREST – C-197/24 (Šifarský) – 30 november 2025 – A-G Spielmann – Slowakije – ECLI:EU:C:2025:876 – conclusie – arrest

Richtlijn 2011/7/EU – Richtlijn 93/13/EEG – Bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties – Begrip 'onderneming' – Begrip 'handelstransactie' – Begrip 'consument' – Natuurlijke persoon die gebruik heeft gemaakt van de diensten van een advocaat ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap –

Samenvatting onder: Consumenten

Consumenten

HvJ – ARREST – C-197/24 (Šifarský) – 30 november 2025 – A-G Spielmann – Slowakije – ECLI:EU:C:2025:876 – conclusie – arrest

Richtlijn 2011/7/EU – Richtlijn 93/13/EEG – Bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties – Begrip 'onderneming' – Begrip 'handelstransactie' – Begrip 'consument' – Natuurlijke persoon die gebruik heeft gemaakt van de diensten van een advocaat ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap

Is een cliënt die een natuurlijke persoon is, in het kader van een overeenkomst voor het verlenen van juridische diensten die deze cliënt met zijn advocaat heeft gesloten ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap waarin hij lid is van het bestuur en een van de twee oprichters en vennoten zal zijn, reeds een onderneming of nog steeds een consument?

Hof: Artikel 1, lid 2, van richtlijn 2011/7/EU, gelezen in samenhang met artikel 2, punten 1 en 3, van deze richtlijn moet aldus worden uitgelegd dat het feit dat een natuurlijke persoon gebruik heeft gemaakt van de diensten van een advocaat ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap waarvan hij medeoprichter, vennoot en bestuurder zou worden, als zodanig niet kan volstaan om deze persoon als „onderneming” en de met deze advocaat gesloten transactie derhalve als „handelstransactie” aan te merken.

Artikel 2, onder b), van richtlijn 93/13/EEG moet aldus worden uitgelegd dat een natuurlijke persoon die een overeenkomst heeft gesloten voor de verstrekking van juridische diensten ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap waarvan hij medeoprichter, vennoot en bestuurder zou worden, onder het begrip „consument” in de zin van deze bepaling valt, op voorwaarde dat deze persoon op het tijdstip waarop de overeenkomst werd gesloten geen zelfstandige economische of beroepsmatige activiteit uitoefende in het kader waarvan deze overeenkomst had kunnen worden gesloten.

HvJ – ARREST – C-509/24 (Investcapital) – 27 november 2025 – Spanje – ECLI:EU:C:2025:924 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen – Betalingsbevelprocedure – Ambtshalve toetsing – Verlaging schuldvordering – Verenigbaarheid Spaanse regeling met EU recht – Doeltreffendheidsbeginsel – Deelname van consument aan toetsing van het mogelijk oneerlijke karakter van een contractueel beding

Investcapital is een betalingsbevelprocedure gestart tegen M.H.S. Zij vordert € 1.234,01, afkomstig uit een door B.S.A. overgedragen bankschuld uit 2018.

De Spaanse rechter heeft ambtshalve getoetst of de contractuele bedingen oneerlijk zijn en stelt vast dat de Spaanse wet slechts toestaat dat bij oneerlijke bedingen alleen het bedrag wordt verminderd, maar dat nietigverklaring van het beding niet mogelijk is. De schuldeiser kan later alsnog dat bedrag opeisen in een andere procedure. De consument wordt niet betrokken bij de toetsing.

De rechter twijfelt of dit nationale systeem verenigbaar is met Richtlijn 93/13/EEG.

Hof: Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG, gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, verzetten zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan, ten eerste, de rechter bij wie een verkoper een verzoek om een betalingsbevel tegen een consument indient, kan voorstellen om het bedrag van de schuldvordering te verlagen, waardoor de bedragen die voortvloeien uit de toepassing van een contractueel beding dat door die rechter als oneerlijk is aangemerkt, worden uitgesloten, zonder dat die rechter op die grond de nietigheid ervan kan vaststellen en, ten tweede, die verkoper na aanvaarding van dat voorstel een andere gerechtelijke procedure kan inleiden om het door die rechter afgewezen bedrag van de schuldvordering bij die consument te innen, voor zover deze consument in het kader van andere gerechtelijke procedures de nietigverklaring van het als oneerlijk aangemerkte contractuele beding kan verkrijgen.

Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 verzetten zich niet tegen een nationale regeling die niet voorziet in de deelname van de consument aan de toetsing – door de rechter bij wie een door een verkoper tegen deze consument ingediend verzoek om een betalingsbevel aanhangig is gemaakt – van het mogelijk oneerlijke karakter van de contractuele bedingen waarop die vordering is gebaseerd of die het bedrag van de schuldvordering bepalen, voor zover, ten eerste, de betalingsbevelprocedure niet leidt tot een handeling die gezag van gewijsde heeft en, ten tweede, het beginsel van hoor en wederhoor wordt gewaarborgd in eventuele latere procedures tussen die consument en die verkoper over dezelfde door laatstgenoemde ingestelde vorderingen.

HvJ – ARREST – C-746/24 (Gryczara) – 27 november 2025 – Polen – ECLI:EU:C:2025:925 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen – Gevolgen – Nietigheid – Vordering verkoper tot terugbetaling van bedrag van lening die op grond van een nietig verklaarde overeenkomst is verstrekt – Proceskostenveroordeling – Verplichting tot conforme uitlegging – Doeltreffendheidsbeginsel

In 2008 heeft PR een in CHF uitgedrukte lening van 640.000 PLN gesloten bij Bank Millennium. In 2022 heeft de Poolse rechter de overeenkomst nietig verklaard wegens oneerlijke bedingen en moest de bank de reeds betaalde bedragen terugbetalen aan PR. Vervolgens heeft de bank alsnog terugbetaling van de hoofdsom plus proceskosten gevorderd.

De verwijzende rechter vraagt zich af of de Poolse regeling over proceskostenveroordeling, dat een consument met hoge kosten kan belasten, verenigbaar is met Richtlijn 93/13/EEG.

Hof: Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG telkens gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, verzetten zich tegen een nationale regeling op grond waarvan een consument, als verwerende partij die in het ongelijk is gesteld in het kader van een vordering tot terugbetaling van het geleende kapitaal die een verkoper heeft ingesteld na de nietigverklaring van een kredietovereenkomst wegens het oneerlijke karakter van daarin opgenomen bedingen, wordt verwezen in de kosten, daaronder begrepen gerechtskosten die, als gevolg van het onderscheid dat deze regeling bij de berekening van het bedrag van die kosten maakt naargelang dat het bij de verzoekende partij al dan niet om een consument gaat, aanzienlijk hoger zijn dan de kosten welke deze consument had moeten dragen indien hij in het ongelijk was gesteld in het kader van een door hem ingestelde vordering tot vaststelling van het oneerlijke karakter van die bedingen en, in voorkomend geval, van de nietigheid van die bedingen en van de kredietovereenkomst.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-586/25 en C-630/25 (Cedrosiowicz e.a.), verwijzing uit **Polen** over **bedingen in kredietovereenkomsten, variabele rentevoet obv WIBOR-benchmark**, en de vraag of de **oneerlijkheid daarvan nog onderzocht mag worden** als een uit de overeenkomst voortvloeiend (en niet aangevochten) **betalingsbevel al gezag van gewijsde** heeft gekregen
- C-609/25 (Hanov) verwijzing uit **Bulgarije** over de vraag of de nationale regeling inzake de **nietigheid** van de **consumentenkredietovereenkomst** wegens een **onjuist jaarlijks kostenpercentage** en het uitsluiten van de **cessionaris** verenigbaar is met **richtlijn 2008/48**.
- C-643/25 (Verbraucherzentrale Bundesverband), verwijzing uit **Duitsland** over de vermelding op **Facebook** dat het platform gratis blijft, wat volgens verzoekster misleidend, omdat de gebruiker **'betaalt' met het beschikbaar stellen van zijn persoonsgegevens** en de vraag of dit betalen met persoonsgegevens een **oneerlijke handelspraktijk** is
- C-640/25 (Agency for Control of Outstanding Debts), verwijzing uit **Roemenië** over **Verordening 861/2007 (Europese betalingsbevelprocedure)** en de vraag of **Europese procedure voor geringe vorderingen**, alleen als **'alternatief'** geldt voor de **gewone nationale procedures** voor geringe vorderingen of ook voor de **bijzondere procedures**.

NOOT – HvJ 30 oktober 2025, C-143/23 (Mercedes-Benz Bank AG, Volkswagen)

The right of withdrawal, linked agreements and vehicle purchase contracts- the CJEU in C-143/23 ([ECLB](#))

OVERIG

2030 Consumer Agenda is here – What's next for EU consumer law ([ECLB](#))

COVID-19

HvJ – CONCLUSIE – C-522/24 (Ministero della Difesa (Obligation vaccinale des militaires)) – 20 november 2025 – A-G Capéta – Italië – [ECLI:EU:C:2025:903](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 2000/78/EG – Vaccinatieverplichting voor militair personeel vanwege de COVID-19-pandemie – Begrip 'overtuiging' – Schorsing zonder behoud van loon na weigering

Samenvatting onder: [arbeid](#)

GERECHT – ARREST – T-623/22 (SD/EMA) – 19 november 2025 – [ECLI:EU:T:2025:1035](#) – [arrest](#)

Verordening (EG) nr. 1049/2001 – Toegang tot documenten – Documenten EMA – Comirnaty mRNA-vaccin tegen COVID-19 – Voorwaardelijke vergunning voor het in de handel brengen – Specifieke verplichtingen – Antwoorden vergunninghouder aan EMA – Gedeeltelijke weigering van toegang – Bescherming commerciële belangen van een derde – Document dat na cyberaanval op internet wordt verspreid – Wegvallen van het voorwerp van het beroep – Hoger openbaar belang

Samenvatting onder: [Toegang tot documenten](#)

WIKI

- [Coronavirus – Europees recht](#)

EHRM factsheets

- [COVID-19 health crisis](#)

Defensie

CONSULTATIE

Defensie — vereenvoudiging van de EU-regels voor overheidsopdrachten op defensie- en veiligheidsgebied, voorstel voor een richtlijn, Feedback- en raadplegingsperiode 25 november 2025 - 7 februari 2026 ([EC](#))

OVERIG

Europese Commissie en Hoge Vertegenwoordiger presenteren het pakket militaire mobiliteit ([ECER](#))

Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek

EHRM – ARREST – [Vainik e.a. t. Estland](#) – 4 november 2025 – [17982/21](#) – [3184/21](#) – [43852/21](#) – [44600/21](#) – ECLI:CE:ECHR:2025:1104JUD001798221 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 8 EVRM – Rookverbod in gevangenis – Beperkte persoonlijke autonomie van gedetineerden – Schending

Klagers zijn gedetineerd in een Estse gevangenis. Vanaf oktober 2017 is het verboden om in de gevangenis te roken. De Estse Hoge Raad heeft geoordeeld dat het verbod in overeenstemming met de grondwet is. Klagers stellen bij het EHRM dat artikelen 3 en 8 zijn geschonden vanwege het verbod en de afkickverschijnselen die zij hebben ondervonden.

Het EHRM oordeelt als volgt. De klacht t.a.v. artikel 3 wordt niet-ontvankelijk verklaard, omdat, zelfs als het stoppen met roken stress of angsten heeft veroorzaakt, met deze klachten niet aan de ondergrens van ernst als bedoeld in artikel 3 is voldaan. Wel is met het rookverbod een inbreuk gemaakt op het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Het verbod had als doel om anderen te beschermen tegen ‘passief roken’. Er heeft over het verbod geen parlementair debat plaatsgevonden, maar is ingevoerd op grond van een ministeriële regeling en de huisregels van de gevangenis. Ook is bij de toetsing door de nationale rechter enkel gekeken naar de bescherming van de gezondheid, de veiligheid in de gevangenis en de mogelijkheden van hulp en behandeling, en niet naar de persoonlijke autonomie en vrijheid om zelf te beslissen over eigen lichaam en gezondheid. Een dergelijk algemeen verbod, zonder vaststelling van de impact op de persoonlijke autonomie van de gedetineerden, is ongerechtvaardigd en valt buiten de beoordelingsvrijheid van de staat. Daarbij houdt het EHRM rekening met de reeds beperkte persoonlijke autonomie van gedetineerden, waardoor de vrijheid om zelf te beslissen om te roken des te belangrijker is.

EHRM factsheets en guides

- [Hunger strikes in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Prisoners' right to vote](#)
- [Prisoners' health-related rights](#)
- [Detention and mental health](#)
- [Detention conditions and treatment of prisoners](#)

- [Use of force in the policing of demonstrations](#)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Secret detention sites](#)
- [Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights Right to liberty and security](#)
- [ECHR-KS – Article 5 The notion of deprivation of liberty](#)
- [ECHR-KS – Prisoners' rights Health care in prison](#)
- [ECHR-KS – Article 5 Judicial review of short-term detentions](#)
- [ECHR-KS – Article 14 Prisoners and discrimination](#)
- [Thematic factsheet: Conditions of detention](#)
- [Thematic factsheet: Effective investigations into death or ill-treatment caused by security forces](#)

Diensten, elektronische communicatiediensten

EHRM – ARREST – [Europe way t. Italië](#) – 27 november 2025 – [64356/19](#) – [ECLI:CE:ECHR:2025:1127JUD006435619](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 10 EVRM – Toewijzing televisiefrequenties – Belang onafhankelijkheid regulerende autoriteit – Vrijheid en pluraliteit van de media – Schending

In het kader van de toewijzing van frequenties voor digitale televisie, heeft de klagende onderneming in 2011 deelgenomen aan een kosteloos biedingsproces. Dit proces is daarna bij ministeriële beslissing geschorst, stilgelegd door een nieuwe wet in 2012, en vervangen door een betaalde selectieprocedure in 2013. Het Hof benadrukt de belangrijke rol van de regulerende autoriteiten bij het instandhouden en bevorderen van de vrijheid en pluraliteit van de media, en de noodzaak om de onafhankelijkheid van deze te waarborgen. De nationale gerechten hebben geweigerd de wet van 2012 toe te passen, wegens strijd met EU-recht, en vanwege het ondermijnende effect dat dit zou hebben op de bevoegdheden van de betreffende autoriteit. Conclusie is dat het wettelijk en bestuurlijk stelsel onvoldoende waarborgen heeft geboden tegen willekeur, in strijd met de vrijheid van de onderneming om informatie en ideeën te verspreiden. Schending van artikel 10 EVRM.

HvJ – ARREST – [C-327/24 \(Lolach\)](#) – 20 november 2025 – A-G Campos Sánchez-Bordona – [Duitsland](#) – [ECLI:EU:C:2025:901](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Richtlijn (EU) 2018/1972 – Onderneming met een aanmerkelijke marktmacht op de markt voor lokale toegang op wholesaleniveau op een vaste locatie – Wettelijke verplichting tot het verlenen van toegang tot infrastructuur van Telekom Deutschland

Telekom Deutschland is een telecommunicatieonderneming die is aangewezen als een onderneming met een aanmerkelijke marktmacht op de markt voor via een vaste locatie geleverde lokale toegang op wholesaleniveau. In 2022 heeft de regelgevende instantie in Duitsland aan Telekom Deutschland de verplichting opgelegd om andere exploitanten toegang te verlenen tot bepaalde civieltechnische voorzieningen. De vragen gaan over de voorwaarden voor het opleggen van de in de artikelen 72 en 73 van het Europees wetboek voor elektronische communicatie bedoelde toegangsverplichtingen.

Hof: Artikel 72 van richtlijn (EU) 2018/1972 moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een nationale regelgevende instantie beoordeelt of een onderneming die is aangewezen als onderneming met aanmerkelijke macht op een specifieke markt moet worden verplicht om toegang te verlenen tot civieltechnische voorzieningen, ongeacht of die voorzieningen in overeenstemming met de marktanalyse deel uitmaken van de betrokken markt, zij moet onderzoeken of het niet-opleggen van die

verplichting de ontwikkeling van een door duurzame concurrentie gekenmerkte markt zou belemmeren en niet in het belang van de eindgebruiker zou zijn. Bovendien moet die instantie zich er ook van vergewissen dat die verplichting is gebaseerd op de aard van het in de marktanalyse geconstateerde probleem en dat zij evenredig en noodzakelijk is in het licht van alle doelstellingen die, zonder volgorde van prioriteit, in artikel 3 van die richtlijn zijn genoemd.

HvJ – CONCLUSIE – C-421/24 (AGCOM/Google) – 27 november 2025 – A-G Szpunar – Italië – ECLI:EU:C:2025:928 – conclusie

Richtlijn 2000/31/EG – Gokreclame – Vrijstelling van aansprakelijkheid voor tussenhandeldiensten op het gebied van hosting – Partnerschapsovereenkomst tussen een aanbieder van hostingdiensten en een gebruiker

In Italië zijn alle vormen van gokreclame verboden. De Italiaanse toezichthouder AGCOM heeft een boete van €750.000 opgelegd aan Google wegens illegale reclame voor online kansspelen op YouTube. Google is een procedure gestart.

Vragen die in deze zaak worden opgeworpen zijn: kan een volledig verbod op gokreclame worden gehandhaafd ten aanzien van een aanbieder van hostingdiensten die een videodeelplatform exploiteert waarop content van derden wordt opgeslagen die dergelijke reclame bevat? Is richtlijn 2000/31 van toepassing op de activiteit van die aanbieder van hostingdiensten? Zo ja, valt deze dienstverlener dan onder de vrijstelling van aansprakelijkheid die is neergelegd in artikel 14, lid 1, van die richtlijn.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1, lid 5, onder d), van richtlijn 2000/31 moet aldus worden uitgelegd dat de activiteit van een aanbieder van hostingdiensten die bestaat in het opslaan van video's die gokreclame bevatten, onder die richtlijn valt.

De activiteit van een aanbieder van hostingdiensten, die bestaat in het opslaan van content van derden met wie die aanbieder een commerciële partnerschapsovereenkomst heeft gesloten, onder artikel 14, lid 1, van richtlijn 2000/31 valt, mits de aanbieder van hostingdiensten op basis van de concrete condities waaronder over die overeenkomst is onderhandeld, en de bedingen ervan, geen kennis van of controle over de op zijn platform opgeslagen content kan krijgen. Indien die aanbieder van hostingdiensten, door middel van het onderzoek dat door zijn beoordelaars wordt verricht, daadwerkelijke kennis van concrete onwettige inhoud verkrijgt, hetgeen door de verwijzende rechter moet worden nagegaan, dan kan niet worden voldaan aan de voorwaarden van die bepaling, onder a) en b).

Digitalisering, social media en AI

GERECHT – ARREST – T-367/23 (Amazon EU/Commissie) – 19 november 2025 – ECLI:EU:T:2025:1038 – persbericht – arrest

Verordening (EU) 2022/2065 – Digitale diensten – Aanwijzing van zeer groot onlineplatform – Exceptie van onwettigheid – Ontvankelijkheid – Vrijheid van ondernemerschap – Recht op eigendom – Gelijke behandeling – Vrijheid van meningsuiting – Bescherming van gegevens

Amazon vraagt om nietigverklaring van het besluit van de Europese Commissie van 25 april 2023 waarbij Amazon Store is aangewezen als een zeer groot onlineplatform overeenkomstig verordening (EU) 2022/2065 (digitaledienstenverordening DSA).

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

- Digitale dienstenverordening: het beroep van Amazon tegen het besluit van de Commissie waarbij het Amazon Store-platform wordt aangewezen als een "zeer groot onlineplatform", wordt verworpen ([persbericht](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-245/25 (DZI – Obshto Zastrahovane), verwijzing uit **Bulgarije** over de **AI-verordening** en de vraag of een **deskundigenbericht** dat is opgesteld met behulp van een softwareprogramma dat automatische resultaten genereert (AI), gebruikt mag worden als basis van een **gerechtelijke beslissing**

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

If It Looks Like a Duck ([Verfassungsblog](#))

The lawfulness of using copyrighted material to train generative AI models is one of copyright law's hottest issues. The various lawsuits around the world seeking to answer this question are seen by many as fundamental for the future of both technology and cultural creations. The Munich Regional Court has now become the first court in the EU to issue an opinion on the lawfulness of AI models.

REGELGEVING

- Conceptwetsvoorstel naburig recht deepfakes van personen ([Bijzonder strafrecht](#))
Het concept-wetsvoorstel Wet naburig recht deepfakes van personen introduceert een nieuw recht waarmee iedere natuurlijke persoon kan bepalen of en hoe een deepfake van zijn of haar stem of uiterlijk mag worden gebruikt. Het recht geldt ook voor nabestaanden tot zeventig jaar na overlijden en is in beginsel niet overdraagbaar. Deepfakes zonder toestemming worden expliciet strafbaar. Het voorstel vult lacunes in het portretrecht, de AVG en de AI-verordening en verklaart bepalingen uit het auteurs- en filmauteursrecht van overeenkomstige toepassing.
- Europese Commissie presenteert nieuw pakket aan maatregelen op het gebied van digitalisering ([ECER](#))
- Simpler EU digital rules and new digital wallets to save billions for businesses and boost innovation ([EC](#))

BNC fiche

BNC fiche: DSA richtsnoeren betreffende minderjarigen online, [Kamerstuk 22112, nr. 4207](#)

Deze richtsnoeren verduidelijken hoe aanbieders van online platforms invulling kunnen en moeten geven aan de verplichting neergelegd in artikel 28 DSA. Dat artikel verplicht online platforms die toegankelijk zijn voor minderjarigen om passende en evenredige maatregelen te nemen om een hoog niveau van privacy, veiligheid en beveiliging van minderjarigen binnen hun dienst te waarborgen. De richtsnoeren zijn van toepassing op alle online platforms, met uitzondering van micro- en kleine ondernemingen.

CONSULTATIE

Digitale geschiktheidscontrole - testen van de cumulatieve impact van de digitale regels van de EU Feedback- en raadplegingsperiode 19 november 2025 - 11 maart 2026 ([EC](#))

OVERIG

- AI liability in defamation Part II: The UK ([UK human rights blog](#))
- Besluit (EU) 2025/2350 van de Raad van 13 november 2025 betreffende het namens de Europese Unie in het Comité van Ministers van de Raad van Europa in te nemen standpunt over de ontwerpaanbeveling inzake gelijkheid en artificiële intelligentie, [PB L, 2025/2350, 17.11.2025](#)
- AI sued by image library for intellectual property infringement in training models ([UK human rights blog](#))
- EU-wetswijzingen 'digitale omnibus' zorgelijk voor grondrechten ([college voor de rechten van de mens](#))
- BNC Fiche: Mededeling Apply AI-strategie, [Kamerstuk 22112, nr. 4206](#)
De strategie beoogt het gebruik van artificiële intelligentie (AI) in Europa te bevorderen en AI te integreren in Europese strategische industrieën om de concurrentiekracht van die industrieën te vergroten.
- ChatGPT is geen bron maar een methodologie, en daarmee basta ([NJB blog](#))
- AI-browsers als ChatGPT Atlas zijn handig, maar risicovol ([IT&recht](#))
Europese Commissie versoepelt privacyregels voor ontwikkeling AI ([NJB](#))
- Commissie presenteert pakket digitale justitie 2030 ([ECER](#))

Het pakket digitale justitie omvat de strategie DigitalJustice@2030 en de Europese strategie voor justitiële opleiding 2025-2030. In de strategie Digital Justice@2030 worden veertien uitvoerbare stappen beschreven om de lidstaten te helpen het potentieel van kunstmatige intelligentie en digitale instrumenten in rechtsstelsels te ontsluiten. Daarnaast zal de Europese strategie voor justitiële opleiding 2025-2030 ertoe bijdragen dat alle beoefenaars van juridische beroepen naar behoren zijn toegerust om digitale justitie in de praktijk te brengen.

- Europese Commissie presenteert nieuw pakket aan maatregelen op het gebied van digitalisering ([ECER](#))

De kern van het pakket bestaat uit een digitale omnibus die de regels inzake artificiële intelligentie (AI), cyberbeveiliging en gegevens stroomlijnt. Het pakket bestaat verder uit een strategie voor de data-unie en een voorstel voor Europese bedrijfsportefeuilles. Europese bedrijfsportefeuilles bieden bedrijven één digitale identiteit om het papierwerk te vereenvoudigen en zakendoen in alle EU-lidstaten veel gemakkelijker te maken.

EHRM – factsheet en guides

- [New technologies](#)

Discriminatie en gelijke behandeling

HvJ – CONCLUSIE – C-522/24 (Ministero della Difesa (Obligation vaccinale des militaires) – 20 november 2025 – A-G Capéta – Italië – ECLI:EU:C:2025:903 – conclusie

Richtlijn 2000/78/EG – Vaccinatieverplichting voor militair personeel vanwege de COVID-19-pandemie – Begrip ‘overtuiging’ – Schorsing zonder behoud van loon na weigering

Samenvatting onder: arbeid

EHRM - facstsheets en guides

- Gender Identity
- Homosexuality: criminal aspects
- Racial profiling
- Roma and Travellers
- Thematic factsheet: Roma and Travellers
- Guide on Article 14 ECHR and on article 1 of Protocol No. 12 to the Convention - prohibition of discrimination

Douane, tariefindeling, handel en antidumping

HvJ – ARREST – C-617/24 (Siegfried PharmaChemikalien) – 20 november 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:908 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 952/2013 – Gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446 – Douanewetboek van de Unie (DWU) – Bevoegdheidsdelegatie aan de Europese Commissie – Bevoegdheid om een wetgevingshandeling ‘aan te vullen’ – Terugwerkende kracht van een vergunning voor actieve veredeling

Siegfried Pharma heeft een vergunning voor actieve veredeling met terugwerkende kracht om zo de eerder betaalde douanerechten terug te krijgen. Deze aanvraag werd afgewezen omdat nog steeds niet alle noodzakelijke documenten waren verstrekt en er geen economische behoefte zou zijn aangetoond.

Volgens Siegfried Pharma is de economische behoefte wél aanwezig en heeft de Commissie haar bevoegdheden overschreden door in artikel 172 van gedelegeerde verordening 2015/2446 een tijdelijke beperking te stellen aan terugwerkende kracht van vergunningen. Volgens haar bestaat hiervoor geen rechtsgrond in het Douanewetboek van de Unie (DWU).

Hof: Bij het onderzoek van de prejudiciële vraag is niet gebleken van feiten of omstandigheden die afbreuk kunnen doen aan de geldigheid van artikel 172, leden 1 en 2, van gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446.

HvJ – CONCLUSIE – T-589/24 (A-GmbH) – 26 november 2025 – A-G Brkan – Duitsland – ECLI:EU:T:2025:1060 – conclusie

Verordeningen (EEG) nr. 2913/92 en (EU) nr. 952/2013 – Douanewetboek – Regeling passieve veredeling – Gedeeltelijke vrijstelling van invoerrechten – Plaatsing voor uitvoer bij een douanekantoor dat niet in de vergunning is vermeld en dat gelegen is in een andere lidstaat dan de lidstaat die de vergunning heeft afgegeven – Ruwe grondnotenolie

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen verzoekster, een Duitse vennootschap en het hoofddouanekantoor. Dit geding heeft betrekking op het gebruik door verzoekster van een vergunning voor passieve veredeling die op 1 december 2014 door het douanekantoor werd verleend, voor het plaatsen onder de regeling passieve veredeling van Uniegoederen bij een kantoor in Nederland dat niet in die vergunning was aangewezen.

A-G geeft het Hof in overweging: In een situatie waarin Uniegoederen tot 30 april 2016 voor uitvoer naar een derde land zijn aangegeven om daar te worden veredeld, bij een kantoor van plaatsing dat is gelegen in een lidstaat waarvan de douaneautoriteit niet vooraf heeft ingestemd met de afgifte van een grensoverschrijdende vergunning voor het gebruik van de regeling passieve veredeling,

– *moet artikel 85 van verordening (EEG) nr. 2913/92, gelezen in samenhang met artikel 84, lid 1, onder b), vijfde streepje, van die verordening, alsmede artikel 500, lid 1, van verordening (EEG) nr. 2454/93 aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen de gedeeltelijke vrijstelling van invoerrechten in het kader van de regeling passieve veredeling, zoals bepaald in artikel 145, lid 1, van verordening nr. 2913/92;*

– *moet artikel 150, lid 2, van verordening nr. 2913/92 aldus worden uitgelegd dat het niet van toepassing is.*

Artikel 211, lid 1, eerste alinea, onder a), van verordening (EU) nr. 952/2013, gelezen in samenhang met de tweede alinea van deze bepaling verzet zich tegen de gedeeltelijke vrijstelling van invoerrechten als bedoeld in artikel 259, lid 1, van deze verordening wanneer tijdelijk uitgevoerde goederen vanaf 1 mei 2016 onder de regeling passieve veredeling worden geplaatst bij een kantoor van plaatsing dat niet is aangewezen in de vergunning voor het gebruik van die bijzondere douaneregeling.

Artikel 86, lid 6, van verordening nr. 952/2013 moet aldus worden uitgelegd dat het niet op overeenkomstige wijze van toepassing is wanneer een douaneschuld ontstaat op grond van artikel 77, lid 1, onder a), van deze verordening.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- T-701/25 Fischölimporteur verwijzing uit **Duitsland** over **tariefindeling** van **visolie**

OVERIG

Aankondiging kandidaatstelling Nederland EU-Douaneautoriteit, Kamerstuk 31934, nr. 99

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – Constantinou e.a. t. Cyprus – 13 november 2025 – 77396/14 – 45039/20 – 45089/20 – 45101/20 – 45899/20 – ECLI:CE:ECHR:2025:1113JUD007739614 – persbericht – arrest

Artikel 1, Eerste Protocol bij het EVRM – Wereldwijde financiële crisis – Verlaging salaris en pensioen ambtenaren

Deze zaak betreft wetten die in 2011 en 2012 in Cyprus zijn aangenomen om de salarissen en pensioenen van ambtenaren te verlagen, tegen de achtergrond van de wereldwijde financiële crisis. Klagers zijn 450 Cyprioten die op dat moment werknemers of gepensioneerden in de publieke sector waren. Het Hof oordeelt dat de pensioen- en salarisverlagingen van klagers relatief beperkt zijn geweest (ook in de tijd, namelijk tussen vijf en tien jaar) en gerechtvaardigd waren door de ernstige financiële situatie in Cyprus. De Cypriotische rechtbanken hebben zorgvuldig de afweging gemaakt tussen de inbreuk op de individuele eigendomsrechten van klagers en het algemeen belang van de gemeenschap. Geen inbreuk op het Verdrag.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR - protection of property](#)
- [Thematic factsheet: Protection de la propriété](#)

Energiemarkt

GERECHT – ARREST – gevoegde zaken T-639/14 RENV II, T-352/15 RENV en T-740/17 RENV (DEI/Commissie) – 12 november 2025 – ECLI:EU:T:2025:1017 – arrest

Artikel 107 VWEU – Staatssteun – Tarief voor de levering van elektriciteit – Arbitrageovereenkomst – Besluit waarbij wordt vastgesteld dat er geen sprake is van steun – Recht om te worden gehoord – Voordeel – Criterium van de particuliere investeerder – Complexe economische beoordeling

De zaak draait om de vraag of het door een arbitragegerecht vastgestelde elektriciteitstarief voor Metlen Energy & Metals AE (Metlen), een aluminiumproducent, neerkomt op onrechtmatige staatssteun.

In 2015 nam de Commissie een formeel besluit waarin zij oordeelde dat het tarief geen staatssteun vormde. Zij paste het beginsel van de particuliere verkoper toe en concludeerde dat ook een voorzichtige particuliere investeerder in vergelijkbare omstandigheden voor arbitrage zou hebben gekozen. Daarom was geen sprake van een economisch voordeel voor Metlen in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU.

In een eerdere zaak oordeelde het Hof dat het Gerecht een onjuiste rechtsopvatting als uitgangspunt had genomen door te veronderstellen dat het arbitragegerecht gelijkstond aan een gewone rechterlijke instantie en dat de arbitrage-uitspraak zelf een overheidsmaatregel was. Volgens het Hof was uitsluitend verzoeksters beslissing om een arbitrageovereenkomst te sluiten — als entiteit onder staatscontrole — een mogelijke overheidsmaatregel. Om te bepalen of er voordeel voor Metlen was, moest worden nagegaan of een particuliere marktdeelnemer onder normale marktvoorwaarden eveneens voor arbitrage zou hebben gekozen.

Omdat verzoekster en Metlen vrijwillig voor arbitrage hadden gekozen, hoefde de Commissie volgens het Hof de inhoud van de arbitrage-uitspraak niet te onderzoeken. Het Hof vernietigde het eerdere arrest van het Gerecht en verwees de zaak terug voor verdere beoordeling van de niet-behandelde middelen.

de Commissie vervolgens het tweede litigieuze besluit vastgesteld, waarin, anders dan in het eerste litigieuze besluit, is aangegeven waaruit de onrechtmatigheid bestaat waardoor de handelingen die zij wilde vervangen waren aangetast. Derhalve heeft de Commissie met het tweede litigieuze besluit niet alleen de litigieuze brief en het eerste litigieuze besluit ingetrokken, maar in overweging 51 ervan ook de onrechtmatigheid aangegeven die zij wilde verhelpen.

Het Gerecht oordeelt dat de litigieuze brief en het eerste litigieuze besluit, anders dan verzoekster stelt, bij het tweede litigieuze besluit zijn ingetrokken en vervangen overeenkomstig de vereisten van het arrest van 31 mei 2017, DEI/Commissie (C-228/16 P). In die omstandigheden moet het eerste middel in zaak T-740/17 worden afgewezen en moet bijgevolg het beroep in die zaak in zijn geheel worden verworpen.

Gerecht: Het beroep in zaak T-740/17 RENV wordt verworpen. Op de beroepen in de zaken T-639/14 RENV II en T-352/15 RENV hoeft niet meer te worden beslist.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-604/25 en C-605/25 (Energie-Control Austria I e.a.), verwijzing uit **Oostenrijk** over een nationale regulerende instantie die **zelf een methode** vaststelt voor de **berekening van transmissietarieven** voor een transmissiesysteembeheerder (i.p.v. alleen goedkeuren), wanneer de **beheerder dit zelf nalaat** en de vraag of dit in **overeenstemming is met EU recht**

OVERIG

Inbreukenpakket november 2025: Commissie zet stappen tegen Nederland in vier dossiers (ECER)

Verder heeft de Commissie aanmaningsbrieven aan Nederland gestuurd omdat zij niet heeft medegedeeld dat zij de herziene **energie-efficiëntierichtlijn** en wijzigingen in een bijlage bij de richtlijn **hernieuwbare energie** volledig in nationaal recht heeft omgezet.

Euthanasie

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Obstination déraisonnable : Rendez-vous avec la mort (libertés chéries)

Familieleven en familierecht

EHRM – ARREST – A.R. t. Polen – 13 november 2025 – 6030/21 – ECLI:CE:ECHR:2025:1113JUD000603021 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Recht op abortus in geval van foetale afwijkingen – Onzekerheid in periode tussen uitspraak Poolse constitutionele hof en de publicatie daarvan enkele maanden later – Schending

Samenvatting onder: abortus

EHRM – ARREST – Kyrian t. Tsjechië – 6 november 2025 – 15956/23 – ECLI:CE:ECHR:2025:1106JUD001595623 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Familieleven en privéleven – Geen omgangs- en informatieregeling voor biologische vader – Geen schending

Klager had een relatie met een vrouw die getrouwd was met een andere man. In 2013 werd zijn zoon geboren en werd de echtgenoot van de vrouw de juridische vader. Klager, die de biologische vader is, had tot februari 2016 twee tot vier keer per maand contact met de vrouw en met zijn zoon. De nationale rechtbank bepaalde in mei 2016 een voorlopige omgangsregeling waarbij klager zijn zoon onder meer elke woensdagmiddag mocht zien. Tijdens de omgangsmomenten vonden conflicten plaats tussen klager en de moeder. De rechter bepaalde in 2020 dat de omgangsregeling tussen klager en het kind niet werd voortgezet, op basis van onder meer een deskundigenverslag van een klinisch psycholoog, die concludeerde dat het kind 'gevangen' zat in het conflict tussen de juridische ouders en klager en dat een omgangsregeling niet in zijn belang was. In 2022 werd klagers verzoek om een hernieuwde omgangs- en informatieregeling vast te stellen, afgewezen.

EHRM: De afwijzing van het verzoek om een omgangsregeling vond plaats nadat andere maatregelen niet het gewenste resultaat hadden gehad zoals begeleide en onbegeleide omgang, een periode zonder contact om de situatie te stabiliseren en de aansporingen van de rechtbank aan klager en de juridische ouders om professionele hulp te zoeken om hun relatie te verbeteren. Het kind leed psychisch onder deze situatie en toonde aanhoudende weerstand om klager te zien. Klacht m.b.t. omgang kennelijk ongegrond en niet-ontvankelijk.

Het recht op informatie is van fundamenteel belang voor de ouder zonder contact met een kind. De nationale rechter heeft in deze zaak echter een belangenafweging gemaakt en vastgesteld dat het verstrekken van informatie niet in het belang van het kind was. Geen schending van artikel 8 EVRM m.b.t. informatieregeling.

OVERIG

Rethinking Family Law Through a European Human Rights Lens: A New Collective Volume (conflict of laws)

EHRM factsheets en case-law guide

- [Children's rights](#)
- [Gestational surrogacy](#)
- [International child abductions](#)
- [Parental rights](#)
- [Protection of minors](#)
- [Reproductive rights](#)
- [Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence](#)
- [Guide on Article 12 ECHR - right to marry](#)
- [ECHR-KS – Rights of the child Contact rights](#)
- [ECHR-KS – Article 8 Filiation](#)
- [ECHR-KS – Article 8 Right of the child to be heard in domestic proceedings on family matters](#)
- [ECHR-KS – Article 8 Surrogacy](#)
- [Thematic factsheet: Reproductive rights](#)
- [Thematic factsheet: Children's rights](#)

Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie

HvJ – ARREST – C-4/24 P (BNP Paribas/CRU) – 13 november 2025 – A-G Medina – ECLI:EU:C:2025:879 – conclusie – arrest

Verordening nr. 806/2014 – Uitvoeringsverordening 2015/81 – Bankenunie – Gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme voor kredietinstellingen en bepaalde beleggingsondernemingen (GAM) – Gemeenschappelijk afwikkelingsfonds (GAF) – Bedragen betaald als zekerheid voor onherroepelijke betalingstoezeggingen – Besluit Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR) om betaalde bedragen niet terug te geven

BNP Paribas heeft verzocht om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-688/21. Bij dat arrest heeft het Gerecht het beroep van rekwirante verworpen, dat in wezen strekte tot teruggave door de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR) van de zekerheden die waren gesteld ter dekking van de onherroepelijke betalingstoezeggingen die rekwirante tussen 2016 en 2021 was aangegaan overeenkomstig de bij verordening (EU) nr. 806/2014 en uitvoeringsverordening (EU) 2015/81 opgelegde verplichtingen. Volgens BNP Paribas vormde de weigering om haar die zekerheden terug te geven een ongerechtvaardigde verrijking die bij wege van schadevergoeding moest worden vergoed.

Volgens rekwirante, gesteund door Frankrijk en de Franse bankenfederatie, had het Gerecht, gelet op de duidelijke bewoordingen van de toepasselijke bepalingen – waaronder artikel 7, lid 3, van uitvoeringsverordening 2015/81 – de voorkeur moeten geven aan een letterlijke uitlegging van die bepalingen boven een contextuele en teleologische uitlegging ervan.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – CONCLUSIE – C-557/24 P (Malacalza Investimenti en Malacalza/BCE) – 13 november 2025 – A-G Campos Sanchez- Bordona – ECLI:EU:C:2025:897 – [conclusie](#)

Richtlijn 2014/59/EU – Verordening (EU) nr. 1024/2013 – Besluiten Europese Centrale Bank (ECB) – Herstel en afwikkeling van kredietinstellingen – Vroegtijdige-interventiemaatregelen – Oplegging van aangescherpte prudentiële vereisten – Invloed op de rechten van aandeelhouders en vordering inzake niet-contractuele aansprakelijkheid van de ECB

Banca Carige, een grote Italiaanse bank onder toezicht van de ECB, had langdurige kapitaalproblemen. Ondanks meerdere kapitaalverhogingen en maatregelen van de ECB bleef de bank niet voldoen aan de kapitaalvereisten. Pogingen om nieuw kapitaal op te halen mislukten en het bestuur viel uiteen. Daarom stelde de ECB de bank op 1 januari 2019 onder tijdelijk bewind. In 2019 werd een reddingsplan uitgewerkt. Begin 2020 is een nieuw bestuur aangesteld en eindigde het tijdelijk bewind.

Malacalza Investimenti Srl en Malacalza hebben op grond van artikel 268 VWEU beroep ingesteld bij het Gerecht, waarbij zij verzochten om vergoeding van de schade die zij stelden te hebben geleden als gevolg van de wijze waarop de ECB in de jaren 2014-2019 haar prudentieel toezicht op Banca Carige SpA heeft uitgeoefend. Volgens verzoekers was die schade het gevolg van het onrechtmatige gedrag van de ECB bij de uitoefening van haar functie als prudentieel toezichthouder van Banca Carige. Het Gerecht heeft het beroep verworpen omdat vroegtijdige interventiemaatregelen zijn gestoeld op een bepaling die een doelstelling van algemeen belang nastreeft en er niet toe strekt aan particulieren rechten toe te kennen. Malacalza Investimenti en Malacalza hebben een hogere voorziening ingesteld.

De A-G gaat in op de vroegtijdige-interventiemaatregelen die de ECB kan nemen ten aanzien van een kredietinstelling die in moeilijkheden verkeert en de vraag of aandeelhouders van die instelling het recht hebben om een beroep wegens niet-contractuele aansprakelijkheid tegen de ECB in te stellen voor schade die zij als gevolg van de toepassing van die maatregelen hebben geleden, en zo ja onder welke voorwaarden. De A-G concludeert dat de vroegtijdige-interventiemaatregelen die de ECB ten aanzien van Banca Carige heeft genomen, de uitoefening van de rechten van aandeelhouders rechtstreeks en indirect belemmert, wat hun juridische en vermogenssituatie heeft geschaad. Daaraan wordt niet afgedaan door de omstandigheid dat de ECB met de vaststelling van die maatregelen de doelstelling van algemeen belang nastreefde om de financiële stabiliteit van de Unie te waarborgen. Die aandeelhouders hebben derhalve de mogelijkheid om schadevergoeding te verkrijgen indien de vroegtijdige-interventiemaatregelen niet alleen afbreuk doen aan hun vermogensrechtelijke rechten, maar ook een duidelijk gekwalificeerde schending van een regel van Unierecht inhouden en er een causaal verband tussen de schending en de geleden schade bestaat.

A-G geeft het Hof in overweging: Gelet op een en ander geef ik het Hof in overweging om het eerste onderdeel van het tweede middel in hogere voorziening toe te wijzen en de punten 119 tot en met 129 van het arrest van het Gerecht van 5 juni 2024, Malacalza Investimenti en Malacalza/ECB (T-134/21, EU:T:2024:362), te vernietigen.

GERECHT – ARREST – T-366/23 (YH/BCE) – 19 november 2025 – ECLI:EU:T:2025:1037 – [arrest](#)

Richtlijn 2013/36/EU – Verordening (EU) nr. 1024/2013 – Prudentieel toezicht op kredietinstellingen – Specifieke toezichtstaken van de Europese Centrale Bank (ECB) – Beoordeling van verwervingen van gekwalificeerde deelnemingen – Verzet – Recht om te worden gehoord – Reputatie en vakbekwaamheid van de kandidaat-verwerver – Evenredigheid

Verzoekster, YH, vordert nietigverklaring van het besluit van de Europese Centrale Bank (ECB) van 5 mei 2023 waarbij zij zich verzet tegen de verwerving door YH van een gekwalificeerde deelneming in bepaalde vennootschappen (doelwitten).

Het doelwit behoort toe aan de familie van verzoeksters echtgenoot. In 2013 wilde laatstgenoemde de overdracht regelen van zijn deelneming in het kapitaal van het doelwit aan zijn kinderen.

De ECB heeft zich verzet tegen de voorgenomen verwerving op grond dat verzoekster niet voldeed aan de wettelijke vereisten voor de verwerving van een gekwalificeerde deelneming in een kredietinstelling.

Verzoekster verzoekt het Gerecht het bestreden besluit nietig te verklaren.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

BNC fiche

BNC Fiche: Mededeling financiële geletterdheid, Kamerstuk 22112, nr. 4202

GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

HvJ – ARREST – C-779/24 P (Al-Assad / Raad) – 13 november 2025 – ECLI:EU:C:2025:880 – geen conclusie – arrest (Franse versie)

Verordening (EU) nr. 36/2012 – Besluit 2013/255/GBVB – Bevriezing van tegoeden en economische middelen – Criterium van familieband

Met zijn beroep verzoekt Samer Kamal Al-Assad het Hof om het arrest van het Gerecht in zaak T-370/23 te vernietigen, waarbij dat Gerecht zijn beroep tot nietigverklaring, enerzijds, van de uitvoeringsbeslissing (GBVB) 2023/847, die uitvoering geeft aan besluit 2013/255/GBVB betreffende beperkende maatregelen wegens de situatie in Syrië en, anderzijds, van uitvoeringsverordening (EU) 2023/844, die uitvoering geeft aan verordening (EU) nr. 36/2012 betreffende beperkende maatregelen wegens de situatie in Syrië (PB 2023, L 109 I, p. 1), voor zover deze handelingen hem betreffen, heeft afgewezen.

Hof: Het beroep wordt verworpen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

C-635/25 (Axpo Nordic), verwijzing uit **Litouwen** over **beperkende maatregelen**, tenuitvoerlegging **arbitragevonnis uit Noorwegen** en **handelszaken**

EHRM factsheets en guides

- Conscientious objection
- Freedom of religion
- Religious symbols and clothing
- Guide on article 9 ECHR - freedom of thought, conscience and religion

Gewasbeschermingsmiddelen en biociden

HvJ – CONCLUSIE – C-773/23 P (ECCA/Commissie) – 13 november 2025 – A-G Capeta –
ECLI:EU:C:2025:894 – conclusie

**Verordening (EG) nr. 1107/2009 – Artikel 56, tweede alinea, Statuut HvJ —
 Gewasbeschermingsmiddelen — Niet-verlenging van de goedkeuring van de werkzame stof
 chloorpyrifos-methyl– Beroep tot nietigverklaring – – Representatieve vereniging –
 Ontvankelijkheid interveniënt – Beslissing die situatie rechtstreeks aantast**

Samenvatting onder: Procesrecht HvJ

GERECHT – ARREST – T-412/22 (PAN Europe/Commissie) – 19 november 2025 –
ECLI:EU:T:2025:1034 – persbericht – arrest

**Verordening (EG) nr. 1367/2006 – Verordening (EG) nr. 1107/2009 –
 Gewasbeschermingsmiddelen – Werkzame stof dimoxystrobin – Verlengingsaanvraag voor
 een werkzame stof – Verlenging van de goedkeuringsperiode – Duur van de verlenging –
 Verzoek tot interne herziening – Besluit tot afwijzing van het verzoek**

De Commissie heeft bij uitvoeringsverordening (EU) 2023/1436 besloten de goedkeuring van dimoxystrobin niet te verlengen. Verzoekster verzoekt het Gerecht het bestreden besluit nietig te verklaren voor zover het betrekking heeft op de verlenging van de goedkeuringsperiode voor dimoxystrobin.

Gerecht: Besluit Ares(2022)3275139 van de Commissie van 27 april 2022 tot afwijzing van het door Pesticide Action Network Europe (PAN Europe) ingediende verzoek tot interne herziening van uitvoeringsverordening (EU) 2021/2068 wat betreft de verlenging van de geldigheidsduur van de goedkeuring van de werkzame stoffen benfluralin, dimoxystrobin, fluazinam, flutolanil, mecoprop-P, mepiquat, metiram, oxamyl en pyraclostrobine wordt nietig verklaard voor zover het betrekking heeft op dimoxystrobin.

- Plant protection products: the temporary extension of the approval of active substances may not be applied on an automatic or systematic basis (persbericht)

GERECHT – ARREST – T-94/23 (Pollinis France/Commissie) – 19 november 2025 –
ECLI:EU:T:2025:1036 – persbericht – arrest

**Verordening (EG) nr. 1367/2006 – Verordening (EG) nr. 1107/2009 –
 Gewasbeschermingsmiddelen – Werkzame stof boscalid – Verlengingsaanvraag voor een
 werkzame stof – Vertraging in de verlengingsprocedure – Redenen die geen verband houden
 met de aanvrager – Verzoek tot interne herziening – Besluit tot afwijzing van het verzoek**

Verzoekster, een milieubeschermingsvereniging vordert nietigverklaring van besluit Ares(2022)8437051 van de Commissie van 6 december 2022 tot afwijzing van haar verzoek tot interne herziening van uitvoeringsverordening (EU) 2022/708 voor zover daarbij de goedkeuringsperiode voor boscalid wordt verlengd.

De Commissie heeft volgens het Gerecht, bij de uitlegging van artikel 17 van verordening nr. 1107/2009, het recht onjuist toegepast en de door de wetgever gemaakte afweging niet in acht genomen door geen concrete analyse van de rol van de aanvrager van de verlenging te verrichten en door bij eventuele vertragingen in de verlengingsprocedure een restrictieve benadering van de rol van de aanvrager van de verlenging toe te passen, en door geen rekening te houden met zijn eventuele rol wanneer een andere actor, zelfs gedeeltelijk, aan de vertraging zou hebben bijgedragen (zie de punten 111 en 112 hierboven).

Gerecht: Besluit Ares(2022)8437051 van de Commissie van 6 december 2022 tot afwijzing van het verzoek van Pollinis France tot interne herziening van uitvoeringsverordening (EU) 2022/708 wat betreft de verlenging van de geldigheidsduur van de goedkeuring voor een aantal werkzame stoffen (...) wordt nietig verklaard voor zover daarbij de goedkeuringsperiode voor boscalid wordt verlengd.

GERECHT – ARREST – T-565/23 (Aurelia Stiftung/Commissie) – 19 november 2025 – ECLI:EU:T:2025:1040 – persbericht – arrest

Verordening (EG) nr. 1367/2006 – Verordening (EG) nr. 1107/2009 – Gewasbeschermingsmiddelen – Werkzame stof glyfosaat – Vertraging in de verlengingsprocedure – Redenen die geen verband houden met de aanvrager – Verzoek tot interne herziening – Besluit tot afwijzing van het verzoek

Aurelia Stiftung, een milieubeschermingsvereniging, vordert nietigverklaring van besluit Ares(2023)4611321 van de Commissie van 3 juli 2023 tot afwijzing van haar verzoek tot interne herziening van uitvoeringsverordening (EU) 2022/2364 wat betreft de verlenging van de goedkeuringsperiode van de werkzame stof glyfosaat.

De Commissie heeft volgens het Gerecht, bij de uitlegging van artikel 17 van verordening nr. 1107/2009 het recht onjuist toegepast en de door de wetgever gemaakte afweging niet in acht genomen door geen concrete analyse van de rol van de aanvrager van de verlenging te verrichten en door bij eventuele vertragingen in de verlengingsprocedure een restrictieve benadering van de rol van de aanvrager van de verlenging toe te passen, en door de aanvrager vrij te stellen wanneer een andere actor, zelfs gedeeltelijk, aan de vertraging heeft bijgedragen. Het feit dat, zoals Bayer Agriculture stelt, talrijke partijen bij de verlengingsprocedure betrokken zijn, ontslaat de Commissie geenszins van de verplichting om alle vertragingfactoren te onderzoeken, met inbegrip van die welke verband houden met de aanvrager van de verlenging.

Gerecht: Besluit Ares(2023)4611321 van de Commissie van 3 juli 2023 tot afwijzing van het door Aurelia Stiftung ingediende verzoek tot interne herziening van uitvoeringsverordening (EU) 2022/2364 wat betreft de verlenging van de goedkeuringsperiode van de werkzame stof glyfosaat wordt nietig verklaard.

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering

HvJ – ARREST – C-563/24 (PB Vi Goods) – 13 november 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:887 – persbericht – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2019/787 – Artikel 16 Handvest EU (Vrijheid van ondernemerschap) – Alcoholvrije gin' als benaming van een drank — Evenredigheidsbeginsel

PB verkoopt een alcoholvrije drank met de naam Virgin Gin alcoholvrij. VSW is een Duitse vereniging die met name tot taak heeft oneerlijke mededinging te bestrijden en is van mening dat de reclame van PB voor deze drank inbreuk maakt op verordening 2019/787, Volgens VSW mag de drank alleen gin

genoemd worden als deze verkregen is door ethylalcohol uit landbouwproducten te aromatiseren met jeneverbessen en dat het alcoholvolumegehalte ten minste 37,5 % bedraagt. Volgens PB is het voor alle consumenten duidelijk dat de drank geen alcohol bevat.

Vier lidstaten. De Raad, het EP en de Commissie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 10, lid 7, van verordening (EU) 2019/787 verbiedt het om de benaming „alcoholvrije gin” te gebruiken in de presentatie en etikettering van een alcoholvrije drank, omdat deze drank niet voldoet aan de vereisten die in punt 20, onder a) en b), van bijlage I bij deze verordening zijn vastgelegd voor de categorie gedistilleerde drank met de wettelijke benaming „gin”.

Bij het onderzoek van de eerste prejudiciële vraag is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van artikel 10, lid 7, van verordening (EU) 2019/787, zoals gewijzigd bij gedelegeerde verordening (EU) 2021/1096, aantasten in het licht van de in artikel 16 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie verankerde vrijheid van ondernemerschap.

e A non-alcoholic beverage may not be sold as gin ([persbericht](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-522/24 (Ministero della Difesa (Obligation vaccinale des militaires) – 20 november 2025 – A-G Capéta – Italië – ECLI:EU:C:2025:903 – conclusie

Richtlijn 2000/78/EG – Vaccinatieverplichting voor militair personeel vanwege de COVID-19-pandemie – Begrip ‘overtuiging’ – Schorsing zonder behoud van loon na weigering

Samenvatting onder: [arbeid](#)

OVERIG

- From COVID-19 to digital well-being: Precaution in the internal market ([EU law analysis](#))
- Commissie presenteert preventie-, paraatheids- en responsplan van de EU voor gezondheids crises ([ECER](#))

EHRM factsheets

- [ECHR-KS – Article 2 Medical negligence](#)
- [Cannabis-based medication](#)

Godsdienstvrijheid

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Winning by Losing: The Egenberger Decision and the Reconfiguration of Religious Freedom in Germany ([Verfassungsblog](#))

[vertaling] Het Duitse Federale Constitutionele Hof (FCC) heeft zijn langverwachte beslissing in de zaak-Egenberger bekendgemaakt. Het hof oordeelt dat de constitutionele klacht van Diakonie, een organisatie van de Protestantse Kerk, gegrond is. De beslissing lijkt een bevestiging door het FCC van

de zeer sterke bescherming van de godsdienstvrijheid van religieuze gemeenschappen en het recht op zelfbeschikking te zijn.

NOOT – EHRM 4 september 2025, Figel' t. Slowakije

Figel' v. Slovakia: Freedom of religion in defense against the formalistic doctrine of victim status (Strasbourg observers)

OVERIG

- Grey's Autonomy; Spiritual Access without Patient Consent and Proselytism under Article 9 ECHR (Verfassungsblog)
- Faith, Freedom, and Fairness: Supreme Court Rules Christian-Only Religious Education in Northern Ireland Schools Unlawful (Verfassungsblog)

EHRM factsheets

- ECHR-KS – Article 9 Autonomy of religious organisations
- ECHR-KS – Article 9 Wearing of religious symbols in public areas
- Conscientious objection
- Freedom of religion
- Religious symbols and clothing
- Thematic factsheet: Freedom of religion

Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa

OVERIG

- 75 jaar Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (Nederland rechtsstaat)
- EU-wetswijzingen 'digitale omnibus' zorgelijk voor grondrechten (college voor de rechten van de mens)
- Before Joining, Try Complying: On the EU's push to join the ECHR and its struggle for a human rights-compliant climate policy (European law blog)
- How the Press Keep Getting it Wrong About the ECHR – Thomas Kinsella (Inform)
- Call to Sign an Open Letter Regarding the Future of the European Convention on Human Rights (ECHR blog)
- What is the ECHR For and What Not (Verfassungsblog)

In a statement to the British daily The Sunday Times on 26 October 2025, Poland's Prime Minister Donald Tusk welcomed the radical idea that, if the 46 signatories cannot agree on changes to the European Convention on Human Rights, it would be "quite reasonable" to consider leaving it. We urge the Prime Minister to publicly renounce these considerations, as the Convention forms a constitutional element of Poland's commitment to external human rights oversight and to protection of shared human rights within a united and peaceful Europe.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 13 ECHR – Right to an effective remedy](#)
- [Guide on Article 1 ECHR - Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability](#)
- [Guide on Article 46 ECHR - Binding force and execution of judgments](#)

WIKI

- [Handvest grondrechten EU](#)
- [Europees Hof voor de rechten van de mens \(EHRM\)](#)

Handel en antidumping

HvJ – ARREST – C-499/23 (Commissie/Hongarije (Matériaux de construction pour infrastructures critiques) – 13 november 2025 – A-G Szpunar – Hongarije – ECLI:EU:C:2025:875 – persbericht – conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2015/1535 – Artikelen 35 en 36 VWEU – Artikel 2, lid 1, en artikel 3, lid 1, onder e), VWEU, – Niet-nakoming – Vrij verkeer van goederen – Gemeenschappelijke handelspolitiek – Informatieprocedure – Uitvoerbependingen – Openbare veiligheid

Hongarije heeft een decreet bekendgemaakt waarvan de tekst niet identiek was aan het aangemelde ontwerp. Het decreet betreft een procedure voor de export van grondstoffen en materialen voor de bouw. Hongarije heeft met dit decreet beoogd te verzekeren dat de voorraden van materialen en producten die essentieel zijn voor de voorzieningszekerheid in de bouwsector beschikbaar zijn in Hongarije en dat in de binnenlandse behoeften kan worden voorzien om de kritieke infrastructuur veilig te stellen.

De Commissie oordeelt dat het decreet in strijd is met de EU-regels, omdat de vereiste informatieprocedure niet was gevolgd en de maatregel een gelijke werking heeft als een kwantitatieve uitvoerbepending die niet gerechtvaardigd is. Bovendien zou de beperking op de uitvoer naar derde landen gemeenschappelijke handelspolitiek vormen waartoe de Unie exclusief bevoegd is en Hongarije niet. De Commissie verzoekt het Hof niet-nakoming vast te stellen. Volgens het Hof is het decreet vastgesteld vóór het verstrijken van de periode van uitstel van drie maanden, die is ingegaan vanaf de datum waarop de Commissie het aangemelde ontwerp heeft ontvangen.

Het Hof wijst erop dat Hongarije enkel wijst op een risico van een tekort aan bouwmaterialen, zonder aan te tonen dat er daadwerkelijk sprake is van een dergelijke situatie, zoals artikel 6, lid 7, onder a), van richtlijn 2015/1535 vereist.

In het decreet nr. 402/2021 is een veel vroegere toepassingsdatum opgenomen dan in het aangemelde ontwerp. Dit vormt een aanzienlijke wijziging van het tijdschema voor de toepassing waarin dit ontwerp aanvankelijk voorzag. Hongarije was derhalve gehouden om het ontwerp opnieuw aan de Commissie mee te delen. Aangezien Hongarije in casu deze verplichting tot kennisgeving van het gewijzigde ontwerp niet is nagekomen, moet worden vastgesteld dat deze lidstaat die bepaling heeft geschonden.

Hof: Doordat Hongarije een procedure voor de export van grondstoffen en materialen voor de bouw heeft ingesteld, heeft het niet voldaan aan zijn verplichtingen uit hoofde van artikel 35 VWEU, artikel 2, lid 1, VWEU, gelezen in samenhang met artikel 3, lid 1, onder e), VWEU en artikel 5, lid 1, en artikel 6, lid 1, van richtlijn (EU) 2015/1535.

- Free Movement of Goods: the procedure established by Hungary for exports of raw materials and construction materials is contrary to EU law ([persbericht](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-498/24 P en C-499/24 P (Çolakoğlu Metalurji en Çolakoğlu Dış Ticaret/Commissie) – 20 november 2025 – A-G Norkus – ECLI:EU:C:2025:909 – [conclusie](#)

Verordening (EU) 2016/1036 – Uitvoeringsverordening (EU) 2021/1100 – Invoer van bepaalde warmgewalste platte producten van ijzer, van niet-gelegeerd staal of van ander gelegeerd staal van oorsprong uit Turkije – Definitief antidumpingrecht – Berekening van dumpingmarge — Contract ter afdekking van het valutarisico

Twee Turkse ondernemingen hebben hogere voorziening ingesteld tegen arresten van het Gerecht in de zaken T-629/21 en T-630/21. Zij verwijten het Gerecht dat het blijkt heeft gegeven van een aantal onjuiste rechtsopvattingen bij het onderzoek van hun beroepen tot nietigverklaring van uitvoeringsverordening (EU) 2021/1100. De conclusie is toegespitst op het middel dat beide beroepen gemeen hebben en dat de uitlegging betreft van artikel 2, lid 10, onder j), van verordening (EU) 2016/1036. Het betreft meer in het bijzonder de vraag of de Europese Commissie voor de vaststelling van dumping verplicht is rekening te houden met de contracten ter afdekking van het valutarisico die worden gesloten tussen ondernemingen die zich met internationale handel bezighouden, dan wel of zij integendeel haar eigen methode voor de omrekening van valuta kan blijven hanteren.

A-G geeft het Hof in overweging: het vierde middel in zaak C-498/24 P (Çolakoğlu Metalurji en Çolakoğlu Dış Ticaret/Commissie) en het zesde middel in zaak C-499/24 P (Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları e.a. /Commissie) af te wijzen.

Huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen

OVERIG

La nouvelle définition du viol ([libertés chéries](#))

EHRM factsheets

- [ECHR-KS – Article 2 Domestic violence](#)
- [Violence against women](#)
- [Thematic factsheet: Domestic violence](#)

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – CONCLUSIE – C-298/23 (Inter IKEA Systems) – 13 november 2025 – A-G Szpunar – België – ECLI:EU:C:2025:886 – [conclusie](#) (Engelse versie)

Richtlijn (EU) 2015/2436 – Artikel 11 Handvest EU – Merkenrecht – Politieke partij Vlaams belang gebruikt merk IKEA – Begrip “geldige reden” – Vrijheid van meningsuiting

In 2022 presenteerde de politieke partij Vlaams belang een plan voor de hervorming van het asiel- en migratiebeleid (Immigratie Kan Echt Anders – IKEA). Tijdens een persconferentie, en op sociale media, werd daarbij gebruik gemaakt van het merk IKEA, van de Zweedse meubelgigant.

IKEA (de meubelwinkel) stelt dat Vlaams Belang inbreuk heeft gemaakt op haar merkenrecht en vraagt schadevergoeding voor de Belgische rechter.

Volgens Vlaams Belang ging het enkel om een ludieke en parodiërende verwijzing naar het merk IKEA om een politieke boodschap kracht bij te zetten.

De Belgische rechter vraagt het Hof in hoeverre de vrijheid van meningsuiting een geldige reden kan zijn om af te wijken van de merkbescherming.

De A-G is van mening dat een beroep op het begrip “geldige reden”, in de zin van artikel 10, lid 2, onder c) van Richtlijn (EU) 2015/2436 en van artikel 9, lid 2, onder c van Verordening (EU) 2017/1001, kan dienen als een mechanisme om te voldoen aan de vereisten voor de bescherming van de vrijheid van meningsuiting, zoals gegarandeerd door artikel 11 Handvest EU, op het gebied van het handelsmerkenrecht. De eigenaar van een handelsmerk met een reputatie kan niet verplicht worden, op grond van 'gepaste reden', om bij afwezigheid van een andere geldige rechtvaardiging het gebruik door een derde van een teken dat identiek is aan of lijkt op zijn handelsmerk te tolereren, wanneer de potentiële bijdrage van het merk aan het debat van algemeen belang niet opweegt tegen het feit dat dat gebruik moet worden begrepen als een poging te profiteren van de reputatie van een handelsmerk met om een politiek programma te verspreiden en te promoten. Dat is het geval wanneer het programma geen kwesties oproept die betrekking hebben op dat merk, de eigenaar of de goederen of diensten van de eigenaar.

- 📌 Freedom of expression is only "due cause" if targeted at the trade mark holder, says Advocate General in IKEA-PLAN opinion ([IPKat](#))
- 📌 Conclusie A-G Szpunar in zaak IKEA/Vlaams Belang ([IE forum](#))
- 📌 Conclusie AG: Geen geldige reden voor gebruik IKEA-merk door Vlaams Belang ([Boek9](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-412/24 (Fauré Le Page) – 27 november 2025 – A-G Emiliou – Frankrijk – ECLI:EU:C:2025:930 – [conclusie](#)

Richtlijn 2008/95/EG – Merkenrecht – Gronden voor weigering of nietigheid van een merk – Misleidende merken – Luxe lederwaren zoals handtassen – Merken die beweerdelijk het publiek misleiden ten aanzien van het oprichtingsjaar van de houder ervan

Het betreft een geding tussen drie Franse vennootschappen die handtassen en andere lederwaren vervaardigen en verkopen, enerzijds, en Goyard ST-Honoré anderzijds – met betrekking tot de geldigheid van twee nationale woord- en beeldmerken van Fauré Le Page Paris waarin het jaartal „1717” wordt vermeld.

Volgens Goyard kunnen de litigieuze merken tot misleiding van het publiek leiden in de zin van artikel 3, lid 1, onder g), van richtlijn 2008/95 en moeten zij derhalve op grond van deze bepaling nietig worden

verklaard. Zij voert in dit verband aan dat de vermelding van het jaartal „1717” in deze merken de indruk wekt dat de houder ervan in 1717 is opgericht en bijgevolg dat de waren waarop die merken betrekking hebben, worden vervaardigd met het vakmanschap van een onderneming die al eeuwenlang bestaat en van een bepaalde kwaliteit zijn. In werkelijkheid is dit echter niet het geval, aangezien Fauré Le Page Paris en Fauré Le Page Maroquinier respectievelijk pas in 2009 en 2011 zijn opgericht.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 3, lid 1, onder g), van richtlijn 2008/95/EG moet aldus worden uitgelegd dat het opnemen, in een merk, van een jaartal dat door het publiek kan worden opgevat als een aanduiding van het oprichtingsjaar van de merkhouder, terwijl dit niet het geval is, als zodanig niet tot nietigverklaring van dit merk kan leiden. Een merk kan slechts nietig worden verklaard op grond van deze bepaling wanneer het tot misleiding van het publiek kan leiden ten aanzien van een kenmerk van de waren of diensten waarop het betrekking heeft, en het dat kenmerk voldoende specifiek aanduidt. Bovendien mogen omstandigheden als het daadwerkelijke oprichtingsjaar van de huidige merkhouder, die geen verband houden met het merk zelf of met de lijst van erdoor aangeduide waren en diensten, zoals ingediend ten tijde van de inschrijvingsaanvraag, niet in aanmerking worden genomen bij de toets aan artikel 3, lid 1, onder g), van deze richtlijn.

HvJ en Gerecht – overig

T-464/24

Gerecht EU: Gelijkenissen tussen de groen-gele veganmerken zijn beperkt ([Boek9](#))

GERECHT – ARREST – T-563/24 (Gürok/EUIPO) – 19 november 2025 – ECLI:EU:T:2025:1048 – arrest

Verordening (EU) 2017/1001 – Artikel 41 Handvest EU – Uniemerkt – Procedure inzake vervallenverklaring – Uniebeeldmerk Läv – Bewijs van het normale gebruik – Beoordeling bewijsmateriaal – Onredelijke en buitensporige bewijslast – Beginsel van behoorlijk bestuur

Verzoekster Gürok is houdster van Uniemerkt nr. 01122482 Läv. Olav heeft een vordering tot vervallenverklaring van het merk ingesteld voor alle waren en diensten waarvoor dit merk was ingeschreven, op grond dat dit merk gedurende een ononderbroken periode van vijf jaar niet normaal was gebruikt. De nietigheidsafdeling heeft de vordering gedeeltelijk toegewezen en het litigieuze merk vervallen verklaard voor alle vermelde waren, met uitzondering van „vaatwerk voor de huishouding of de keukens etc. Olav heeft beroep ingesteld tegen de beslissing van de nietigheidsafdeling, voor zover het litigieuze merk niet was vervallen verklaard voor alle vermelde waren.

Het EUIPO heeft de beslissing van de nietigheidsafdeling vernietigd, waarbij zij – kort gesteld – heeft geoordeeld dat het door verzoekster overgelegde bewijsmateriaal niet de vereiste bewijswaarde had om de omvang van het gebruik van het litigieuze merk aan te tonen, en dat het ontbreken van nadere toelichting en kruisverwijzingen door verzoekster verhinderde dat dit bewijsmateriaal als deugdelijk, objectief en toereikend kon worden beschouwd.

Verzoekster verzoekt het Gerecht de bestreden beslissing te vernietigen voor zover daarbij de vordering tot vervallenverklaring werd toegewezen voor alle waren van klasse 21 waarop het litigieuze merk betrekking heeft.

Gerecht: De beslissing van de vierde kamer van beroep van het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) van 22 augustus 2024 (zaak R 214/2024-4) wordt vernietigd.

Zie ook: T-564/24 (Gürok/EUIPO - Olav (Lav))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-667/25 \(Natural Beauty Levin\)](#), verwijzing uit **Roemenië** over de vraag of het uitrusten een e schoonheidssalon met **televisietoestellen** waarop **achtergrondmuziek** wordt gespeeld kwalificeert als ‘mededeling aan het publiek’ in de zin van artikel 8, lid 2 van **richtlijn 2006/115**.

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

If It Looks Like a Duck ([Verfassungsblog](#))

The lawfulness of using copyrighted material to train generative AI models is one of copyright law's hottest issues. The various lawsuits around the world seeking to answer this question are seen by many as fundamental for the future of both technology and cultural creations. The Munich Regional Court has now become the first court in the EU to issue an opinion on the lawfulness of AI models.

OVERIG

- How the new EU Design Regulation can kill your infringement claim ([IPkat](#))
- Thuiskopieheffing is nog niet op haar retour ([IE-forum](#))

Insolventie

EHRM – ARREST – [Vujovic en Lipa t. Montenegro \(no. 2\)](#) – 27 november 2025 – [43050/22](#) – [ECLI:CE:ECHR:2025:1127JUD004305022](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 6 EVRM – Artikel 1, Eerste Protocol bij het EVRM – Insolventie – Schending

Deze insolventiezaak is vijfmaal teruggewezen door het Montenegrijnse Constitutionele Hof naar het gerechtshof omdat het Constitutionele Hof de beslissingen van het gerechtshof onvoldoende gemotiveerd en willekeurig vond. Het EHRM is het met het oordeel van het Constitutionele hof eens en heeft daarnaast overwogen dat de totale duur van de procedure (negen jaar), voornamelijk te wijten aan het feit dat het gerechtshof vier keer niet heeft voldaan aan de beslissingen van het Constitutionele Hof, in strijd is met de wettelijke vereisten, en volledig is toe te rekenen aan de nationale autoriteiten. Pas bij de vijfde herziening van de zaak heeft het gerechtshof eindelijk de beslissingen van het Grondwettelijk Hof nageleefd. Toen was het grootste deel van het vermogen van klager echter al verkocht. Het hof oordeelt dat sprake is van schending van artikel 1, Eerste Protocol EVRM.

Institutioneel

GERECHT – ARREST – T-534/23 (Föreningen Svenskt Landskapsskydd e.a./Raad) – 12 november 2025 – ECLI:EU:T:2025:1020 – arrest

Verordening (EU) 2022/2577 – Verordening (EG) nr. 1367/2006 – Verdrag van Aarhus – Kader om inzet van hernieuwbare energie te versnellen – Op basis van artikel 122, lid 1, VWEU vastgestelde handeling – Verzoek tot interne herziening – Afwijzing van het verzoek – Begrip ‘administratieve handeling’ — Handeling vastgesteld, in een wetgevende hoedanigheid

Samenvatting onder: Milieu

IPR

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-626/25 Landsbanki Luxembourg verwijzing uit **Frankrijk**. De vraag is of **consumenten** die een schuldvordering indienen in een **insolventieprocedure** in een andere lidstaat daarmee impliciet de **bevoegdheid** voor tegenvorderingen bij diezelfde rechtbank aanvaarden (in tegenstelling tot de bevoegdheid die voortvloeit uit art. 24 van **verordening 44/2001**).
- C-660/25 (Bentrac Fuvar), verwijzing uit **Hongarije**. Hongaarse bedrijf verhuurt bouwmachines aan Slowaaks mijnbouwbedrijf en eist niet betaalde huur. Vraag gaat over de bevoegde rechter ihkv Brussel I bis en de vraag of de plaats van uitvoering van elk van de wederzijdse prestaties afzonderlijk rechterlijke bevoegdheid doet ontstaan

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 7 november 2025 – ECLI:NL:HR:2025:1665

Verordening (EG) nr. 593/2008 (Rome I) – Rechtskeuze – Paramount clause – Deel van een buitenlands rechtstelsel

UAL was bevrachter van het motorschip UAL Antwerp, waarop negen ‘shipper owned’ tankcontainers met gekoelde vloeibare ethyleen zijn vervoerd van de Verenigde Staten (VS) naar Angola, onder een namens UAL als vervoerder afgegeven cognossement.

Tijdens losoperaties in Angola hebben explosies en brand plaatsgevonden aan boord van het schip, met ernstige schade aan schip en lading.

Het hof heeft geoordeeld dat de in artikel 2 van de cognossementsvoorwaarden opgenomen Paramount Clause voor het geval van zeevervoer van en naar een Amerikaanse haven voorziet in toepasselijkverklaring van de bepalingen van de US Cogsas, waarbij aan het overigens in die bepaling gekozen Nederlandse recht aanvullende werking toekomt.

Hoge Raad: Een rechtskeuze als bedoeld in artikel 3, lid 1 Verordening Rome I ten aanzien van een onderdeel van de overeenkomst (in de vorm van een partiële of een dépeçerende rechtskeuze) heeft tot gevolg dat de bepalingen van het voor dat onderdeel aangewezen recht van toepassing zijn, ook waar zij zouden afwijken van dwingende rechtsregels die overigens op die overeenkomst van toepassing zijn. Bij een dergelijke rechtskeuze kunnen partijen ook een deel van een statelijk rechtstelsel, en niet dat stelsel in zijn geheel, als het toepasselijke recht aanwijzen. Dat kan ook als zij daarmee zouden afwijken van dwingende bepalingen van het recht dat verder van toepassing is op de overeenkomst.

- Cassatievlog #146 | Rechtskeuze voor een deel van een buitenlands rechtstelsel ([Cassatieblog](#))

De partijen bij een overeenkomst mogen op grond van art. 3 Rome I-Verordening zelf kiezen welk rechtstelsel op hun overeenkomst van toepassing is. Die bepaling staat er niet aan in de weg dat zij kiezen voor een deel van een buitenlands rechtstelsel in plaats van dat stelsel in zijn geheel, zo oordeelt de Hoge Raad in zijn arrest van 7 november 2025. Dat geldt ook als zij daarmee zouden afwijken van dwingende bepalingen van het recht dat verder op hun overeenkomst van toepassing is.

- 'Paramount clause' in a bill of lading as choice of law under Rome I – the Supreme Court of the Netherlands in *Airgas USA v Universal Africa Lines* ([conflict of laws](#))
- *Airgas USA v Universal Africa Lines*. The Dutch Supreme Court on valid dépeçage within the context of Article 3 Rome I. ([GAVCLAW](#))

OVERIG

“Without Regard to Principles of Conflict of Laws” ([conflict of laws](#))

Kansspelen

HvJ – CONCLUSIE – [C-421/24 \(AGCOM/Google\)](#) – 27 november 2025 – A-G Szpunar – Italië – [ECLI:EU:C:2025:928](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 2000/31/EG – Gokreclame – Artikel 14, lid 1 – Vrijstelling van aansprakelijkheid voor tussenhandeldiensten op het gebied van hosting – Partnerschapsovereenkomst tussen een aanbieder van hostingdiensten en een gebruiker

Samenvatting onder: [diensten](#)

Landbouw en visserij

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-600/25](#) (*Ministerstvo na zemedeliето i hranite e.a.*), verwijzing uit **Bulgarije** over **landbouwsteun, terugvordering steun, schadevergoeding en staatsaansprakelijkheid**

LHBTI-rechten

HvJ – ARREST – C-713/23 (Mazowiecki) – 27 november 2025 – Grote Kamer – Polen – ECLI:EU:C:2025:917 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Artikelen 20 en 21 VWEU – Artikelen 7 en 21 Handvest EU – Homohuwelijk Unieburgers – Nationale regeling die erkenning huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht verbiedt

Een Pools-Duitse man en een Poolse man zijn in 2018 in Berlijn (Duitsland) in het huwelijk getreden en wonen thans in Polen. Na hun huwelijk heeft de ene echtgenoot besloten om overeenkomstig het Duitse recht de geboortenaam van zijn echtgenoot toe te voegen aan zijn eigen geboortenaam. Bij besluit van de bevoegde Poolse burgerlijke stand (Warschau) is zijn geboortenaam ook in Polen gewijzigd.

In 2019 heeft dezelfde dienst echter het verzoek van hen beiden tot overschrijving van hun Duitse huwelijksakte afgewezen op grond dat het Poolse recht niet voorziet in een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht en dat de overschrijving van een dergelijke akte bijgevolg in strijd zou zijn met de fundamentele beginselen van de Poolse rechtsorde.

Het Hof van Justitie heeft in eerdere rechtspraak al vastgesteld dat de gevolgen van een huwelijk tussen partners van gelijk geslacht, dat is afgesloten in een andere lidstaat, moeten worden erkend. Maar hier gaat het om twee Poolse staatsburgers en speelt bovendien de kwestie van de naamswijziging (ten opzichte van de Poolse geboorteakte).

Het Hof oordeelt dat een lidstaat niet kan weigeren het huwelijk tussen twee Unieburgers van hetzelfde geslacht te erkennen wanneer zij wettig een huwelijk hebben gesloten in een andere lidstaat, waar zij hun recht van vrij verkeer en verblijf hebben uitgeoefend

Nederland heeft met vier andere lidstaten schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof (grote Kamer): Artikel 20 en artikel 21, lid 1, VWEU, gelezen in het licht van artikel 7 en artikel 21, lid 1, Handvest verzetten zich tegen de regeling van een lidstaat volgens welke het huwelijk tussen twee onderdanen van die lidstaat van hetzelfde geslacht, dat zij tijdens de uitoefening van hun recht van vrij verkeer en verblijf wettig hebben gesloten in een andere lidstaat waarin zij een gezinsleven hebben opgebouwd of bestendigd, niet kan worden erkend en de huwelijksakte niet kan worden overgeschreven in het register van de burgerlijke stand van de eerstbedoelde lidstaat, op grond dat het recht van die lidstaat zich verzet tegen het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht, wanneer deze overschrijving het enige middel is dat in die lidstaat is voorzien om een dergelijke erkenning mogelijk te maken.

- 📌 **Burgerschap van de Unie:** een lidstaat kan niet weigeren het huwelijk tussen twee Unieburgers van hetzelfde geslacht te erkennen wanneer zij wettig een huwelijk hebben gesloten in een andere lidstaat, waar zij hun recht van vrij verkeer en verblijf hebben uitgeoefend ([persbericht](#))
- 📌 **Mariage homosexuel :** Vers la portabilité du statut familial ([libertés chéries](#))
- 📌 **Inter-state recognition of same-sex marriage in EU law:** Wojewoda Mazowiecki ([law&religion](#))
- 📌 **EU-Hof:** lidstaten moeten het in een andere lidstaat gesloten huwelijk van twee Unieburgers van hetzelfde geslacht erkennen ([ECER](#))

Europese Commissie

BNC Fiche: Strategie voor Gelijkheid van lhbtqi'ers 2026-2030, [Kamerstuk 22112](#), nr. 4208

EHRM factsheets en guides

- [Homosexuality: criminal aspects](#)
- [Sexual orientation issues](#)
- [Thematic factsheet: LGBTI persons' rights](#)

Luchtvaart

GERECHT – CONCLUSIE – T-656/24 (European Air Charter) – 26 november 2025 – AG Martin y Perez de Nanclares – Duitsland – ECLI:EU:T:2025:1061 – [conclusie](#)

Verordening (EG) nr. 261/2004 – Luchtvaartclaim – Buitengewone omstandigheden – Tekortkomingen in de veiligheidscontrole van de luchthaven – Reorganisatie van vluchten die volgen op de vertraagde vlucht – Causaal verband

Een luchtvaartmaatschappij had besloten om te wachten op de passagiers van een eerdere vlucht, die allemaal vertraging hadden opgelopen bij de veiligheidscontrole op de luchthaven van Keulen/Bonn (Duitsland). Volgens de luchtvaartmaatschappij is de vertraging het gevolg van een buitengewone omstandigheid en zou zij daarom vrijgesteld zijn van haar verplichting om de twee passagiers een compensatie te betalen.

De verwijzende rechter betwijfelt of hier sprake is van een buitengewone omstandigheid. De vlucht vanaf de luchthaven Keulen/Bonn was namelijk klaar voor vertrek en had zonder de passagiers die vertraging hadden opgelopen, zonder vertraging kunnen vertrekken.

Gerecht: Artikel 5, lid 3, van verordening (EG) nr. 261/2004 moet aldus worden uitgelegd dat het autonome besluit van de luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert om bij een eerdere vlucht die op dezelfde dag is uitgevoerd, te wachten op passagiers die nog niet door de veiligheidscontrole heen waren vanwege een algemene tekortkoming in die controle – die als buitengewone omstandigheid moet worden aangemerkt – het rechtstreeks causaal verband tussen de buitengewone omstandigheid en de vertraging van ten minste drie uur bij de aankomst van de vlucht in kwestie kan verbreken.

Artikel 5, lid 3, van verordening nr. 261/2004 verzet zich ertegen dat bij de afweging van de belangen van verschillende groepen passagiers wordt vastgesteld vanaf welk deel van de passagiers die een vlucht hebben geboekt waarop een buitengewone omstandigheid een nadelige uitwerking had en die zich daadwerkelijk voor instappen hebben gemeld, de vertraging van een vlucht na die getroffen vlucht niet langer rechtstreeks voortvloeit uit de buitengewone omstandigheid, maar uit een autonoom besluit van de luchtvaartmaatschappij.

NOOT – HvJ 30 oktober 2025, [C-558/24 \(Corendon\)](#)

Why airlines can't rewrite the clock - CJEU in Corendon Airlines (C-558/24) on delay calculations ([ECLB](#))

WIKI

- [Wiki luchtvaartclaims](#)

Mededinging

HvJ – ARREST – C-563/24 (PB Vi Goods) – 13 november 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:887 – persbericht – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2019/787 – Artikel 16 Handvest EU (Vrijheid van ondernemerschap) – Alcoholvrije gin' als benaming van een drank — Evenredigheidsbeginsel

Samenvatting onder: gezondheid

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 28 november 2025 – ECLI:NL:HR:2025:1761

Artikel 101 VWEU – Lift- en roltrapkartel – Follow-on-vorderingen kartelschade

Kone en Otis zijn ondernemingen die zich bezighouden met het fabriceren, onderhouden en moderniseren van liften en roltrappen. Er zijn vijf grote lift- en roltrapfabrikanten actief in Europa: Otis, Kone, Schindler, ThyssenKrupp en Mitsubishi Elevator Europe.

Aan deze vijf lift- en roltrapfabrikanten heeft de Europese Commissie bij onherroepelijk geworden beschikking van 21 februari 2007 boetes opgelegd van in totaal € 992 miljoen wegens inbreuk in België, Duitsland, Luxemburg en Nederland op het kartelverbod van artikel 101 VWEU.

De Hoge Raad verwerpt het beroep.

NOOT –HvJ conclusie 23 oktober 2025, Gevoegde zaken C-258/23 t/m C-260/23

Geen voorafgaande rechterlijke machtiging nodig voor beslag op werkmail bij mededingingsonderzoek (IT&recht)

NOOT – HvJ 25 februari 2025, C-233/23 (Alphabet)

Twee regimes overbruggen: Android Auto en de evolutie van artikel 102 VWEU in de digitale markt (IT&recht)

Milieu, natuur, duurzame energie

HvJ – ARREST – C-117/24 (JYSK) – 13 november 2025 – A-G Norkus – Hongarije – ECLI:EU:C:2025:872 – conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 995/2010 (EU Houtverordening) – Due diligence system –Verplichtingen van marktdeelnemers — Omvang – Dochteronderneming die DDS van moederonderneming gebruikt

JYSK is een Hongaars bedrijf dat hout en houtproducten invoert en op de markt brengt. Het is volledig eigendom van de Deense moederonderneming LLG, die eveneens houtproducten verkoopt. JYSK Hongarije voert haar importactiviteiten zelfstandig uit, zonder directe tussenkomst van de

moedermaatschappij. De toezichthouder heeft geconstateerd dat JYSK Hongarije een Due diligence systeem (hierna: DDS) gebruikt dat door de moederonderneming is ontwikkeld, gebaseerd op risicobeoordelingen van de moederonderneming). Deze DDS wordt door meerdere dochterondernemingen in Europa gebruikt. De toezichthouder heeft geoordeeld dat JYSK Hongarije de verordening heeft geschonden, heeft een boete opgelegd en bevolen dat het bedrijf een eigen DDS moet invoeren.

De vraag is o.a. of artikel 4, leden 2 en 3, en artikel 6, lid 1, van de verordening voor marktdeelnemers de verplichting met zich meebrengt om te beschikken over een DDS dat in hun naam is ingevoerd en specifiek is opgezet voor de door hen ontplooiende activiteit.

Hof: Artikel 4, lid 2 en lid 3, eerste volzin, en artikel 6, lid 1, van verordening (EU) nr. 995/2010 moet aldus worden uitgelegd dat het voor een marktdeelnemer in de zin van artikel 2, onder c), van deze verordening die tot een groep van vennootschappen behoort, ter naleving van de krachtens deze bepalingen op hem rustende verplichtingen niet voldoende is dat hij toegang heeft tot de in dat artikel 6, lid 1, bedoelde elementen van een stelsel van zorgvuldigheidseisen dat is ingevoerd, gehandhaafd en geëvalueerd door de moedermaatschappij van die groep, dan wel is ingevoerd door een toezichthoudende organisatie als bedoeld in artikel 8 van deze verordening en door deze moedermaatschappij wordt gebruikt.

GERECHT – ARREST – T-534/23 (Föreningen Svenskt Landskapsskydd e.a./Raad) – 12 november 2025 – ECLI:EU:T:2025:1020 – arrest

Verordening (EU) 2022/2577 – Verordening (EG) nr. 1367/2006 – Verdrag van Aarhus – Kader om inzet van hernieuwbare energie te versnellen – Op basis van artikel 122, lid 1, VWEU vastgestelde handeling – Verzoek tot interne herziening – Begrip ‘administratieve handeling’ — Handeling vastgesteld, in een wetgevende hoedanigheid’

Het Gerecht wijst erop dat de Raad bij de vaststelling van de maatregelen van verordening 2022/2577 gebruik heeft gemaakt van de ruime beoordelingsbevoegdheid die hem op basis van artikel 122, lid 1, VWEU is verleend en die kenmerkend is voor de uitoefening van wetgevende bevoegdheden in de zin van de Aarhus-verordening. De krachtens artikel 122, lid 1, VWEU aan de Raad verleende uitzonderlijke bevoegdheden hangen niet af van een voorafgaande delegatie bij een basiswetgevingshandeling. Dit artikel verleent de Raad de bevoegdheid om handelingen vast te stellen die uitvoeringsmaatregelen met zich meebrengen, aangezien de bevoegdheid om dergelijke maatregelen vast te stellen is voorbehouden aan de Uniewetgever.

Het feit dat verordening 2022/2577 krachtens artikel 122, lid 1, VWEU is vastgesteld door de Raad en niet door de Commissie, vormt een aanvullend element dat erop duidt dat die verordening geen uitvoeringshandeling is, maar een handeling die de Raad als wetgever heeft vastgesteld.

Verordening 2022/2577 vormt geen administratieve handeling in de zin van artikel 2, lid 1, onder g), van de Aarhus-verordening. De Raad heeft het door verzoeksters ingediende verzoek tot interne evaluatie van verordening 2022/2577 terecht niet-ontvankelijk verklaard.

Gerecht: het beroep wordt verworpen.

Zie ook: T-535/23 (CEE Bankwatch Network en Ökobüro/Raad)

GERECHT – ARREST – T-1122/23 (Nouryon Functional Chemicals/ECHA) – 19 november 2025 – ECLI:EU:T:2025:1041 – arrest

Verordening (EG) nr. 1907/2006 – REACH – Stof di-tert-butylperoxide en 1,1,4,4-tetramethyltetramethyleen – Nalevingscontrole van registraties – Verzoek om nadere onderzoeken naar de toxiciteit – Evenredigheid – Besluit van de kamer van beroep van ECHA

Verzoeksters zijn registranten van de betrokken stof overeenkomstig de Reach-verordening. Na een nalevingscontrole door ECHA heeft dit agentschap het oorspronkelijke besluit vastgesteld waarbij van verzoeksters werd verlangd om vóór 15 september 2025 informatie mee te delen over een uitgebreid onderzoek naar de voortplantingstoxiciteit met één generatie (hierna: „EOGRTS”) overeenkomstig bijlage IX, punt 8.7.3, bij deze verordening. Verzoeksters hebben beroep ingesteld tegen het oorspronkelijke besluit. Het beroep is gedeeltelijk verworpen. Verzoeksters verzoeken het Gerecht het bestreden besluit nietig te verklaren voor zover zij daarbij worden verplicht informatie te verstrekken over een EOGRTS met een basisopzet dat de extra cohorten 2A en 2B omvat overeenkomstig bijlage IX, punt 8.7.3, kolom 2, bij de Reach-verordening. Een van de verzoekers is een Nederland gevestigde onderneming.

Gerecht: Besluit A-009-2022 van de kamer van beroep van het Europees Agentschap voor chemische stoffen (ECHA) van 19 september 2023 wordt nietig verklaard voor zover daarbij wordt verlangd dat het uitgebreid onderzoek naar de voortplantingstoxiciteit met één generatie waarover Nouryon Functional Chemicals BV, Arkema GmbH, Pergan Hilfsstoffe für industrielle Prozesse GmbH en United Initiators GmbH informatie moeten verstrekken, de extra cohorten 2A en 2B (neurotoxiciteit bij de ontwikkeling) omvat. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- Gevoegde hofzaak (C-644/25, C-645/25 en C-646/25) verwijzing uit **België**. De vraag is of richtlijn 2010/63/EU (**bescherming van dieren** die voor **wetenschappelijke** doeleinden worden gebruikt) , aldus worden uitgelegd dat een entiteit die door een lidstaat is aangewezen als “**bevoegde instantie**” voor de evaluatie en goedkeuring van projecten, moet worden geacht zelf **imperiumbevoegdheid** te hebben, zodat zij beslissingen kan nemen die derden **binden**?

NOOT – EHRM 28 oktober 2025, Greenpeace Nordic t, Noorwegen

- EHRM doet opnieuw baanbrekende klimaatuitspraak (bijzonder strafrecht)
- Greenpeace Nordic and Others v. Norway: shedding light on the duties of states regarding new fossil fuel extraction (Strasbourg observers)
- Leaving Out ‘Leaving it in the Ground’: The ECtHR’s Greenpeace Nordic Judgment (EJILTalk)

CONSULTATIE

Europees initiatief inzake klimaatveerkracht en het beheer van klimaatrisico’s – geïntegreerd kader, voorstel voor een verordening, Raadplegingsperiode 1 december 2025 - 23 februari 2026 (EC)

OVERIG

- Inbreukenpakket november 2025: Commissie zet stappen tegen Nederland in vier dossiers ([ECER](#))

*De Europese Commissie heeft besloten een met redenen omkleed advies te sturen aan Nederland wegens niet-naleving van de **habitatrichtlijn** wat het toezicht op bijvangst betreft. Daarnaast heeft de Commissie een bijkomende aanmaningsbrief aan Nederland gestuurd wegens niet-naleving van de **visserijcontroleverordening**, de uitvoeringsverordening visserijcontrole, en de **IOO-verordening** [illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij]. Verder heeft de Commissie aanmaningsbrieven aan Nederland gestuurd omdat zij niet heeft medegedeeld dat zij de herziene **energie-efficiëntierichtlijn** en wijzigingen in een bijlage bij de richtlijn **hernieuwbare energie** volledig in nationaal recht heeft omgezet.*

- Shaping the EU's 2040 Climate Target ([Verfassungsblog](#))
- WeAreNature.Brussels: Brussels court halts further planning permits in Climate litigation first. ([GAVCLAW](#))
- Law Pod Latest: do rivers have rights? The Environmental Law Foundation and Aarhus([UK human rights blog](#))
- The World Court on Law of the Sea and Statehood in the Context of Climate Change-Related Sea-Level Rise ([EJILTalk](#))
- Green goals, unfair burden; The EUDR [deforestation regulation] seeks global sustainability, but critics warn of 'green colonialism'. Can unilateralism ever yield a fair global sustainability standard? ([Leiden law blog](#))
- The EU's Proposed 2040 Climate Target is Illegal: The European Parliament Must Act Accordingly ([European law blog](#))
- MEDEDELING VAN DE COMMISSIE over de uitlegging en uitvoering van een aantal wettelijke bepalingen van de verordening Europese groene obligaties , [PB C, C/2025/5885, 6.11.2025](#)

EHRM factsheets en guides

- [Environment](#)
- [Climate change](#)
- [Thematic factsheet: Environment](#)
- [Guide to the case-law of the European Court of human right : environment](#)

Overlevering en uitlevering

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-625/25 \(Prudniez\)](#), verwijzing uit **Frankrijk** over een persoon die wordt vervolgd in een lidstaat op basis van **bewijsmateriaal verkregen door een EOB** uit een andere lidstaat en die rechtmatigheid daarvan niet kan aanvechten en de verenigbaarheid daarvan met **richtlijn 2014/41** in samenhang met **artikel 47 Handvest**
- [C-712/25 PPU \(Rastoshev\)](#), verwijzing uit **Bulgarije** over de vraag of een **EAB** geweigerd mag worden wanneer de **tenuitvoerleggingsstaat** de **territoriale bevoegdheid** heeft voor **hetzelfde strafbare feit**

EHRM factsheets

- Extradition and life imprisonment

Privacy en persoonsgegevens

EHRM – ARREST – Guyvan t. Oekraïne – 6 november – 46704/16 – ECLI:CE:ECHR:2025:1106JUD004670416 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Opvragen gegevens van werktelefoon – Toegang tot een rechter die een proportionaliteitstoets uitvoert – Schending

De werkgever van klager heeft in het kader van een intern onderzoek, bij de mobiele telefoonoperator gegevens opgevraagd van zijn werktelefoon. Klager is een procedure gestart. De Hoge Raad heeft geoordeeld dat de betreffende gegevens niet aan te merken zijn als persoonsgegevens.

In het arrest *Bărbulescu* zijn criteria vastgelegd die in acht moeten worden genomen in zake het toezicht op communicatie op de werkvloer. Het Hof oordeelde in dat arrest ook dat “de nationale autoriteiten ervoor moeten zorgen dat een werknemer van wie de communicatie is gemonitord toegang heeft tot een gerechtelijke instantie die bevoegd is om te bepalen of aan de genoemde criteria is voldaan en die kan beoordelen of de bestreden maatregelen rechtmatig waren.

Het EHRM wijst erop dat de nationale rechter in casu niet een proportionaliteitstoets heeft uitgevoerd. Klager heeft volgens het Hof daarom onvoldoende bescherming van de Staat gekregen om een rechter te laten bepalen of aan de criteria met betrekking tot het toezicht op zijn communicatie op de werkplek was voldaan. Hieruit volgt dat de Staat niet heeft voldaan aan zijn positieve verplichtingen op grond van artikel 8 EVRM.

HvJ – ARREST – C-654/23 (Inteligo Media) – 13 november 2025 – A-G Szpunar – Roemenië – ECLI:EU:C:2025:871 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 – Richtlijn 2002/58/EG – Gebruik van e-mail voor ‘direct marketing’ – Begrip “commerciële communicatie” – Motiveringsplicht

Inteligo Media is de uitgever van een onlinetijdschrift dat een niet juridisch gespecialiseerd publiek informeert over de dagelijkse wetwijzigingen in Roemenië. Door zich te abonneren verkrijgt de gebruiker toegang tot updates via e-mail. De autoriteit persoonsgegevens heeft een sanctie opgelegd omdat het bedrijf een niet geschikte rechtsgrondslag gebruikte voor de verwerking van persoonsgegevens en zonder uitdrukkelijke toestemming van gebruikers dagelijks e-mails verstuurde. Het verzoek van de verwijzende rechter heeft hoofdzakelijk betrekking op de vraag in hoeverre en onder welke voorwaarden communicatie zoals een nieuwsbrief per e-mail is toegestaan op grond van de AVG.

Hof: Artikel 13, leden 1 en 2, van richtlijn 2002/58/EG moet aldus worden uitgelegd dat de uitgever van een onlinetijdschrift het e-mailadres van een gebruiker verkrijgt „in het kader van de verkoop van een product of een dienst” in de zin van dat artikel 13, lid 2, wanneer deze gebruiker op het onlineplatform van die uitgever een gratis account aanmaakt dat hem het recht geeft op gratis toegang tot een aantal artikelen van dat tijdschrift, op gratis ontvangst per e-mail van een dagelijkse nieuwsbrief met een samenvatting van de in artikelen van dat tijdschrift behandelde wetwijzigingen inclusief hyperlinks naar die artikelen, alsmede het recht op toegang, tegen betaling, tot aanvullende artikelen en analyses van

dat tijdschrift. De verzending van een dergelijke nieuwsbrief vormt een gebruik van e-mail „voor direct marketing” van „gelijkaardige producten of diensten” in de zin van laatstgenoemde bepaling.

Artikel 13, lid 2, van richtlijn 2002/58, moet aldus worden uitgelegd dat wanneer de verwerkingsverantwoordelijke overeenkomstig dat artikel 13, lid 2, het e-mailadres van een gebruiker aanwendt om ongewenste communicatie te verzenden, de in artikel 6, lid 1, van deze verordening gestelde voorwaarden voor rechtmatige verwerking niet van toepassing zijn.

HvJ – ARREST – C-57/23 (Policejní presidium) – 20 november 2025 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2025:905 – persbericht – conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2016/680 – Verwerking persoonsgegevens met oog op voorkoming opsporing en vervolging van strafbare feiten– Dataminimalisatie – Biometrische en genetische gegevens van elke verdachte – Strikte noodzakelijkheid – Passende termijnen voor het wissen van persoonsgegevens – Geen maximale opslagtermijn - Begrip “lidstatelijk recht”

In 2015 is een strafprocedure tegen JH gestart wegens misbruik van beheer van andermans vermogen. In januari 2016 is JH verhoord en heeft de politie hem onderworpen, ondanks zijn bezwaar, aan identificatiehandelingen, waaronder het afnemen van vingerafdrukken, foto's en een DNA-monster. Deze gegevens zijn vervolgens in politiedatabanken opgeslagen.

In 2017 werd JH veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf en een tijdelijk beroepsverbod. Nog vóór die uitspraak had JH beroep ingesteld tegen de identificatiehandelingen. Hij betoogde dat de afname en opslag van zijn biometrische en genetische gegevens een ongerechtvaardigde inbreuk vormden op zijn recht op privacy.

Het onderzoek van zijn beroep werd tijdelijk opgeschort omdat het Tsjechische Grondwettelijk Hof moest oordelen over de grondwettigheid van § 65 van de Politiewet, die de identificatiehandelingen regelt. In 2022 oordeelde het Grondwettelijk Hof dat de bepaling grondwettig was, waarna de zaak van JH werd hervat.

In juni 2022 kreeg JH gelijk: de politie had onrechtmatig gehandeld, omdat de inmenging in zijn privéleven onevenredig was. De rechtbank wees vooral op de geringe ernst van het misdrijf, het ontbreken van eerdere veroordelingen en de beperkte kans op recidive. De politie is opgedragen de opgeslagen gegevens van JH te wissen.

In cassatie heeft de politie aangevoerd dat zij wél een proportionaliteitsbeoordeling had uitgevoerd. JH betwist dat, en wijst erop dat interne politierichtsnoeren niet openbaar zijn.

Omdat de verwijzende rechter twijfelt of § 65 van de Politiewet en de nationale praktijk verenigbaar zijn met Richtlijn 2016/680, legt hij drie prejudiciële vragen voor aan het HvJ:

1. Is het toegestaan om standaard DNA- en biometrische gegevens te verzamelen van iedereen die verdacht wordt van een opzettelijk misdrijf, ongeacht de ernst?
2. Is het toegestaan gevoelige gegevens zonder maximale bewaartermijn voor onbepaalde tijd te bewaren?
3. Kunnen nationale rechterlijke uitspraken, die aanvullende waarborgen bieden, gelden als het vereiste “lidstatelijke recht” dat de voorwaarden bepaalt voor het verzamelen, bewaren en wissen van gevoelige per

Nederland en drie andere lidstaten hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: De artikelen 8 en 10 van richtlijn (EU) 2016/680 moeten aldus worden uitgelegd dat wat het verzamelen, opslaan en wissen van biometrische en genetische gegevens betreft, het begrip „lidstatelijk

recht” in de zin van die bepalingen aldus moet worden begrepen dat het betrekking heeft op een bepaling van algemene strekking die de minimale voorwaarden voor het verzamelen, opslaan en wissen van dergelijke gegevens vaststelt, zoals die bepaling wordt uitgelegd in de rechtspraak van de nationale rechterlijke instanties, voor zover die rechtspraak toegankelijk en voldoende voorzienbaar is.

Artikel 6 en artikel 4, lid 1, onder c), en artikel 6 van richtlijn 2016/680, gelezen in samenhang met artikel 10 van deze richtlijn verzetten zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan zonder onderscheid biometrische en genetische gegevens kunnen worden verzameld van eenieder die ervan wordt verdacht of beschuldigd opzettelijk een strafbaar feit te hebben gepleegd, voor zover, ten eerste, de doeleinden van die verzameling niet vereisen dat een onderscheid tussen die twee categorieën van personen wordt gemaakt en, ten tweede, de verwerkingsverantwoordelijken overeenkomstig het nationale recht, daaronder begrepen de rechtspraak van de nationale rechterlijke instanties, gehouden zijn om alle in de artikelen 4 en 10 van die richtlijn neergelegde beginselen en bijzondere vereisten in acht te nemen.

Artikel 4, lid 1, onder e), van richtlijn 2016/680 verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan de politieautoriteiten op basis van interne regels beoordelen of het noodzakelijk is om biometrische en genetische gegevens verder op te slaan, zonder dat deze regeling voorziet in een maximale opslagtermijn, voor zover die regeling passende termijnen vaststelt voor de periodieke evaluatie of de opslag van die gegevens noodzakelijk is en bij die evaluatie wordt beoordeeld of het strikt noodzakelijk is om de opslag ervan te verlengen.

- e The police of a Member State may decide, on the basis of internal rules, whether it is necessary to store the biometric and genetic data of a person accused or suspected of a criminal offence (persbericht)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-654/25 (Undelam), verwijzing uit **Duitsland**. De verwijzende rechter vraagt het Hof wanneer een **dynamisch IP-adres** volgens de **AVG** als **persoonsgegevens** geldt, of **schadevergoeding** mogelijk is wanneer de betrokkene de inbreuk bewust heeft uitgelokt, en in hoeverre een dergelijk geval tot **rechtsmisbruik** kan leiden.

RECHTSPRAAK NL – ABRvS – 5 november 2025 – [ECLI:NL:RVS:2025:5323](#)

Verordening (EU) 2016/679 – AVG – Artikel 15 AVG inzage verzoek – Bescherming rechten van derden

Appellant heeft in 2016 en 2017 een conflict gehad dat er toe heeft geleid dat hij zijn woning moest verlaten. In 2021 heeft hij het college verzocht om inzage in de verwerking van zijn persoonsgegevens bij het Meldpunt Zorg en Woonoverlast. Volgens appellant zijn er in het verleden verschillende meldingen over hem gedaan en is zijn dossier ook besproken tijdens een groot overleg. Appellant wil een kopie van zijn gehele dossier hebben. Het college heeft het verzoek opgevat als een verzoek op grond van artikel 15, eerste lid, AVG.

Het college heeft, beslissend op het verzoek, een overzicht verstrekt van de verwerkingen van de persoonsgegevens van appellant en een kopie van het dossier van het Meldpunt verstrekt. Het dossier bestaat uit 68 deels gelakte pagina's. Een aantal delen van het verstrekte dossier is zwartgelakt vanwege de bescherming van rechten van derden.

11.1 Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen in haar uitspraak van 3 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:452, is de verwerkingsverantwoordelijke niet gehouden een afschrift van de onderliggende documenten te verstrekken, mits voldaan is aan het doel van artikel 15 van de AVG. De

Afdeling is van oordeel dat aan dit doel is voldaan. [appellant] heeft zich, ook zonder inzage te hebben in het gehele dossier en in de logbestanden, op de hoogte kunnen stellen van de verwerkte persoonsgegevens en heeft deze kunnen controleren op rechtmatigheid.

 ABRvS: artikel 15 AVG geeft alleen inzage in eigen gegevens ([IT&recht](#))

NOOT – Gerecht 3 september 2025, [T-553/23 \(Latombe\)](#)

Case T-553/23 Latombe: Overturning Schrems... and Plaumann? ([European law blog](#))

REGELGEVING

Conceptwetsvoorstel naburig recht deepfakes van personen ([Bijzonder strafrecht](#))

Het conceptwetsvoorstel Wet naburig recht deepfakes van personen introduceert een nieuw recht waarmee iedere natuurlijke persoon kan bepalen of en hoe een deepfake van zijn of haar stem of uiterlijk mag worden gebruikt. Het recht geldt ook voor nabestaanden tot zeventig jaar na overlijden en is in beginsel niet overdraagbaar. Deepfakes zonder toestemming worden expliciet strafbaar. Het voorstel vult lacunes in het portretrecht, de AVG en de AI-verordening en verklaart bepalingen uit het auteurs- en filmauteursrecht van overeenkomstige toepassing.

OVERIG

- Europese Commissie versoepelt privacyregels voor ontwikkeling AI ([NJB](#))
- Toezicht op Europese Dataverordening van start ([AP](#))

Wiki

- [Wiki AVG](#)

EHRM factsheets en guides

- [Guide to the case-Law of the of the ECHR on dataprotection](#)
- [Personal data protection](#)
- [Right to the protection of one's image](#)
- [ECHR-KS – Terrorism Surveillance measures](#)
- [ECHR-KS – Article 8 The right to private life protecting or limiting the role of public watchdogs](#)
- [Thematic factsheet: Protection des données personnelles](#)

Procesrecht HvJ

HvJ – CONCLUSIE – C-773/23 P (ECCA/Commissie) – 13 november 2025 – A-G Capeta – ECLI:EU:C:2025:894 – [conclusie](#)

Verordening (EG) nr. 1107/2009 – Artikel 56, tweede alinea, Statuut HvJ — Gewasbeschermingsmiddelen — Niet-verlenging van de goedkeuring van de werkzame stof chloorpyrifos-methyl– Beroep tot nietigverklaring – – Representatieve vereniging – Ontvankelijkheid interveniënt

Een vereniging die de Europese fyto-sanitaire industrie vertegenwoordigt (hierna: ECCA), heeft bij het Gerecht geïntervenieerd ter ondersteuning van een beroep tot nietigverklaring van een verordening van de Commissie waarbij de goedkeuring van een bepaalde stof krachtens de toepasselijke Uniewetgeving niet werd verlengd. Het beroep is afgewezen door het Gerecht in zaak [T-77/20](#).

ECCA, interveniënt in de zaak bij het Gerecht, heeft hogere voorziening ingesteld tegen het arrest van het Gerecht. Tast dat arrest de situatie van de vereniging rechtstreeks aan, zoals artikel 56, tweede alinea, van het Statuut HvJ vereist, zodat haar hogere voorziening ontvankelijk is?

Volgens de A-G tast het bestreden arrest haar situatie rechtstreeks aan in de zin van artikel 56, tweede alinea, van het Statuut. Indien het bestreden arrest niet wordt vernietigd door het Hof, schept het precedents betreffende de juiste toepassing van verordening nr. 1107/2009 en de procedure voor verlenging van de goedkeuring van werkzame stoffen, die de belangen van de leden van ECCA kunnen aantasten.

Aan ECCA was het recht tot interventie verleend en zou om dezelfde redenen het recht moeten worden verleend om hogere voorziening in te stellen.

Er is geen reden om te twijfelen aan het bestaan van het belang van ECCA om in eerste aanleg te interveniëren.

Derhalve moet de situatie van ECCA worden geacht rechtstreeks te zijn aangetast door het bestreden arrest. Dit is het geval ongeacht of dit arrest haar rechtspositie kan wijzigen.

A-G geeft het Hof in overweging: Gelet op het voorgaande geef ik het Hof in overweging om de hogere voorziening van de European Crop Care Association ontvankelijk te verklaren.

Procesrecht en recht op eerlijk proces

EHRM – ARREST – [Stanev en Comité Helsinki bulgare t. Bulgarije](#) – 18 november 2025 – [50756/17](#) – ECLI:CE:ECHR:2025:1118JUD005075617 – [persbericht](#) – [arrest](#) (Franse versie)

Artikel 10 EVRM – Weigering van toegang tot informatie van algemeen belang – Schending

Klager heeft, samen met het Bulgaarse Helsinki Comité, geklaagd over het gebrek aan toegang tot informatie beheerd door de openbaar aanklager. In de media werd gemeld dat er een strafrechtelijk onderzoek was gestart naar mogelijke gedode migranten in Bulgarije. Klager, als onderzoek-schrijver voor een NGO op het gebied van mensenrechten, had gevraagd om informatie over die strafrechtelijke onderzoeken. De openbaar aanklager weigerde deze informatie te verstrekken, wat volgens de klagers een schending was van hun recht op vrije meningsuiting en toegang tot informatie. De Bulgaarse regering stelde dat de weigering was gebaseerd op de wet op de toegang tot informatie en het Bulgaarse Wetboek van Strafvordering (CPP) en op grond daarvan onder het geheim van strafrechtelijke

onderzoeken viel. De regering stelde dat de weigering proportioneel was ter bescherming van de rechtsstaat en de privacy van de verdachten.

EHRM: de weigering is een schending van het recht op vrije meningsuiting, aangezien de gevraagde informatie van groot maatschappelijk belang is. Het Hof benadrukt het cruciale werk van NGO's in het bevorderen van transparantie en het beschermen van migrantenrechten. Er is geen adequate afweging gemaakt van de belangen van de klagers en de publieke belangen. De weigering was niet noodzakelijk in een democratische samenleving. Schending.

 Le droit à l'information et l'enquête judiciaire (libertés chéries)

EHRM – ARREST – Ilievska en Zdraveva t. Noord Macedonië – 13 november 2025 – 19689/21 – 42794/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:1113JUD001968921 – persbericht – arrest

EHRM – ARREST – Ribarev t. Noord-Macedonië – 13 november 2025 – 39987/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:1113JUD003998722 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – Rechters op non actief – Geen beroepsmogelijkheid – Schending

Samenvatting onder: rechtsstaat en rechterlijke macht

OVERIG

Digitalising Justice: A fundamental rights-based approach (FRA)

EHRM factsheets en guides

- ECHR-KS Key Theme - Article 6 (criminal) Hearings via video link
- Thematic factsheet: Formalisme excessif des tribunaux

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht

EHRM – ARREST – Vujovic en Lipa t. Montenegro (no. 2) – 27 november 2025 – 43050/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:1127JUD004305022 – persbericht – arrest

Samenvatting onder: insolventie

EHRM factsheets en guides

- Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial (civil limb)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-614/25 (Dimnev II), verwijzing uit **Bulgarije** en de vraag of een **rechter in een strafzaak** uitspraak mag doen over een **bestanddeel in de tenlastelegging** waarover de openbare aanklager heeft verklaard deze niet meer te handhaven, of dat dit de **verdediging** van beklaagde **belemmert** omdat hij niet op de hoogte was van het voornemen van de rechter.
- C-625/25 (Prudniez), verwijzing uit **Frankrijk** over een persoon die wordt vervolgd in een lidstaat op basis van **bewijsmateriaal verkregen door een EOB** uit een andere lidstaat en die rechtmatigheid daarvan niet kan aanvechten en de verenigbaarheid daarvan met **richtlijn 2014/41** in samenhang met **artikel 47 Handvest**

OVERIG

Beijing Rules [United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice] from standards to rights ([Leiden law blog](#))

Forty years ago, the Beijing Rules reshaped juvenile justice.

EHRM factsheets en guides

- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(criminal limb\)](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(criminal\) Absent witnesses and other restrictions on the right to examine witnesses](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 Access to a lawyer](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(criminal\) Administration of \(unlawfully obtained\) evidence](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Mass Protests The right to a fair trial](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(criminal\) Presumption of innocence](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 Waiver of the guarantees of a fair trial](#)

Psychiatrie

EHRM – ARREST – B.M. t. Spanje – 6 november 2025 – 25893/23 – ECLI:CE:ECHR:2025:1106JUD002589323 – persbericht – arrest

Artikel 5 EVRM – Gedwongen opname psychiatrisch patiënt – Verhoor via videoverbinding – Procedurele waarborgen zitting – Recht op bijstand van een advocaat

Klager is op een vrijdag na een agressieve uitbarsting op het werk door de politie naar de spoedeisende hulp gebracht. Hij is vervolgens gedwongen opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis. Vier dagen later hield de rechtbank een zitting waarbij klager via (Zoom) videoverbinding en zonder advocaat werd gehoord. De rechtbank gaf een machtiging voor de gedwongen opname. Het hoger beroep van klager is afgewezen omdat hij niet uitdrukkelijk had verzocht om bijstand van een advocaat en omdat hij inmiddels uit het ziekenhuis ontslagen was.

EHRM: De effectieve procedurele waarborgen tegen willekeurige detentie zijn tekort geschoten. De rechten van de klager zouden beter beschermd zijn geweest als de rechtbank actief had achterhaald of de klager al dan niet juridische bijstand wenste. Dat was in het bijzonder van belang in deze zaak, waarin het ging om een persoon in een kwetsbare situatie die herhaaldelijk de wens had geuit om met een advocaat te spreken en die had geklaagd over zijn behandeling.

EHRM factsheets en guides

- Thematic factsheet: Rights of persons with mental health issues or physical disabilities

Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter

EHRM – ARREST – Ilievska en Zdraveva t. Noord Macedonië – 13 november 2025 – 19689/21 – 42794/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:1113JUD001968921 – persbericht – arrest

EHRM – ARREST – Ribarev t. Noord-Macedonië – 13 november 2025 – 39987/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:1113JUD003998722 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – rechters op non actief – Geen beroepsmogelijkheid – Schending

Samenvatting onder: rechtsstaat en rechterlijke macht

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-625/25 (Prudniez), verwijzing uit **Frankrijk** over een persoon die wordt vervolgd in een lidstaat op basis van **bewijsmateriaal verkregen door een EOB** uit een andere lidstaat en die rechtmatigheid daarvan niet kan aanvechten en de verenigbaarheid daarvan met **richtlijn 2014/41** in samenhang met **artikel 47 Handvest**
- C-653/25 (Autoritatea Națională pentru Cetățenie), verwijzing uit **Roemenië**. De vraag gaat over **Unieburgerschap**, een nationale regeling die de **termijn** voor de behandeling van aanvragen tot **verkrijging van nationaliteit** van vijf maanden verlengt tot twee jaar, ook voor lopende aanvragen Unieburgerschap. De vragen zien op de **terugwerkende kracht**, **gewettigd vertrouwen** en **het recht op een doeltreffende voorziening**.

Recht op leven

EHRM – ARREST – Rasmussen e.a. t. Denemarken – 25 november 2025 – 2390/24 – ECLI:CE:ECHR:2025:1125JUD000239024 – persbericht – arrest

Artikel 2 EVRM – Overlijden in gevangenis – Geen schending

Klagers zijn de nabestaanden van J.F. die in de gevangenis is overleden aan een overdosis drugs.. Op de dag vóór zijn overlijden had een medegevangene de cipiers geïnformeerd dat J.F. een fles met 100 methadon-tabletten uit de apotheek had meegenomen. Klagers klagen dat er geen adequaat toezicht en medische zorg is geboden.

Het Hof oordeelt dat de gevangenisautoriteiten geen reden hadden aan te nemen dat de toestand van J.F. verslechterde. De gevangenisautoriteiten hebben voldoende basismaatregelen genomen. Geen schending.

Rechtsbeginselen

EHRM – ARREST – A.R. t. Polen – 13 november 2025 – 6030/21 – ECLI:CE:ECHR:2025:1113JUD000603021 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Recht op abortus in geval van foetale afwijkingen – Onzekerheid in periode tussen uitspraak Poolse constitutionele hof en de publicatie daarvan enkele maanden later – Schending

Samenvatting onder: abortus

Rechtsstaat en rechterlijke macht

EHRM – ARREST – Ilievska en Zdraveva t. Noord Macedonië – 13 november 2025 – 19689/21 – 42794/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:1113JUD001968921 – persbericht – arrest

EHRM – ARREST – Ribarev t. Noord-Macedonië – 13 november 2025 – 39987/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:1113JUD003998722 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – rechters op non actief – Geen beroepsmogelijkheid – Schending

Deze gevoegde zaken draaien om drie rechters die wegens verondersteld ‘professioneel wangedrag’ zijn ontslagen door de *State Judicial Council (SJC)*, een soort tuchtcollege voor rechters in Noord-Macedonië. Zij zijn alle drie met succes in hoger beroep gegaan, waarna terugverwijzing van hun respectievelijke zaken naar de SJC volgde. Daarna zijn zij allen nogmaals op non-actief gesteld, maar nu zonder de mogelijkheid om van die beslissingen in hoger beroep te komen. Volgens het Hof wordt met deze gang van zaken zelfs de eerste appelmogelijkheid ontdaan van betekenis, omdat niet door een rechter gecontroleerd kan worden of het SJC de bindende instructies die volgden uit de vernietiging en terugverwijzing heeft uitgevoerd. Dit leidt tot een schending van artikel 6 EVRM.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-875/24 (Terpesira), verwijzing uit **Italië** over nationale regelgeving op grond waarvan een **honorair magistraat** (in deeltijd) verplicht is om **afstand te doen van haar rechten** die voortvloeien uit art. 7 van richtlijn 2003/88 (bijv. doorbetaling van loon tijdens vakanties) bij het **deelnemen aan een beoordelingsprocedure** waardoor zij haar functie voor onbepaalde tijd uit zou kunnen voeren.

NOOT – HvJ 4 september 2025, C-225/22 (AW “T”)

What a difference a composition makes... Comparing AW ‘T’ with *Walesa v. Poland* on the lack of judicial independence and the use of extraordinary appeals in Poland (Johan Callewaert)

OVERIG

- Stresstest rechtsstaat revisited (NJB blog)
- EIN-DRI 2025 Rule of Law Report Launch (ECHRblog)
- The CCJE holds its 26th plenary meeting and adopts a new Opinion on the importance of judicial well-being for the delivery of justice (CCJE)
 - CCJE Opinion No. 28 (2025) on the importance of judicial well-being for the delivery of justice

- Commissie en Hoge Vertegenwoordiger presenteren mededeling over het Europees Democratieschild (ECER)

Het Europees Democratieschild omvat een reeks maatregelen rondom drie pijlers: 1) het waarborgen van de integriteit van de informatieruimte, 2) de versterking van instellingen, eerlijke en vrije verkiezingen en vrije en onafhankelijke media, en 3) het vergroten van de maatschappelijke veerkracht en de betrokkenheid van de burgers. Daarnaast zal de Commissie een Europees Centrum voor Democratische Veerkracht oprichten.

- Doxing Judges (Verfassungsblog)

More than a decade after the Baka judgment, Hungary's judges remain exposed. A massive data leak has revealed personal details of nearly 200,000 citizens — including judges — allegedly linked to an opposition app. Pro-government media swiftly published their names, questioning their impartiality and even calling for dismissals. Instead of protecting those targeted, judicial leaders hinted at disciplinary action

WIKI

- Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht

EHRM factsheets en guides

- Independence of the justice system
- The misuse of state power
- ECHR-KS – Article 6 (civil) Protection of the judiciary
- Thematic factsheet: Independence and impartiality of the judicial system

Staatssteun

HvJ – ARREST – C-632/23 (Commissie/Bulgarije (Échanges de terrains forestiers II)) – 13 november 2025 – A-G Rantos – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:890 – conclusie – arrest

Artikel 108, lid 2, tweede alinea, VWEU – Niet-nakoming – Onrechtmatige staatssteun – Verplichting tot terugvordering – Informatieplicht

De Commissie verzoekt het Hof niet nakoming vast te stellen door Bulgarije van de EU-regels met betrekking tot de uitvoering van een steunregeling voor de ruil van bosgronden. Bulgarije heeft niet binnen de gestelde termijn alle maatregelen genomen om alle onrechtmatig verleende staatssteun terug te vorderen en te voldoen aan haar informatieverplichtingen jegens de Commissie.

Hof: Bulgarije is, door niet binnen de gestelde termijnen alle maatregelen te hebben genomen die nodig zijn voor de uitvoering van besluit (EU) 2015/456 betreffende de door de Republiek Bulgarije ten uitvoer gelegde steunregeling SA.26212 (11/C) (ex 11/NN – ex CP 176/A/08) en SA.26217 (11/C) (ex 11/NN – ex CP 176/B/08) in het kader van de ruil van bosgronden, de verplichtingen die op haar rusten krachtens de artikelen 4 tot en met 6 van dat besluit alsmede het VWEU, niet nagekomen.

HvJ – ARREST – C-803/23 P (Bourbon Offshore Interoil Shipping/Commissie) – 13 november 2025 – ECLI:EU:C:2025:881 – geen conclusie – arrest (Franse taalversie)

Staatssteun – Vrijhandelszone van Madeira (Portugal) – Verlening van fiscale voordelen aan ondernemingen – Uitvoering van bestaande steun in strijd met voorwaarde die compatibiliteit van de steun met de interne markt waarborgt

Met haar beroep verzoekt Bourbon Offshore Interoil Shipping de nietigverklaring van het arrest van het Gerecht in zaak T-721/22, waarbij haar beroep op grond van artikel 263 VWEU, strekkende tot de nietigverklaring, in eerste aanleg, van besluit (EU) 2022/1414 van de Commissie van 4 december 2020 betreffende het steunstelsel SA.21259 (2018/C) (voorheen 2018/NN) dat door Portugal ten gunste van de Madeira Vrijhandelszone werd uitgevoerd, is afgewezen.

Hof: Het beroep wordt verworpen.

Zie ook: C-806/23 P, C-13/24 P en C-9/24 P

HvJ – ARREST – C-401/24 (Stockholms Hamn) – 20 november 2025 – ECLI:EU:C:2025:902 – geen conclusie – arrest

Artikel 107, lid 1, VWEU – Verordening (EU) 2015/1589 – Staatssteun – Compensatie van inkomstenderving – Begrip ‘steun’ – Begrip ‘onderneming’ – Economische activiteit – Bestaande of nieuwe steun

Het betreft een geschil tussen de Zweedse dienst voor de scheepvaart en Stockholms Hamn, een gemeentebedrijf dat volledig in handen is van de gemeente Stockholm en dat de Hammarbysluis exploiteert. Nadat de dienst voor de scheepvaart bepaalde heffingen voor de doorvaart had afgeschaft, hebben de dienst en de gemeente Stockholm een overeenkomst gesloten op grond waarvan de gemeente Stockholm niet langer heffingen zou innen in ruil voor een jaarlijkse compensatie. Volgens de bewoordingen van de overeenkomst moest compensatie jaarlijks worden aangepast aan de

consumentenprijsindex. De overeenkomst moest telkens met vijf jaar worden verlengd, tenzij zij ten minste zes maanden voor het einde van de looptijd ervan werd opgezegd. Voor elke nieuwe periode van vijf jaar werd een nieuw jaarlijks compensatiebedrag vastgesteld op basis van de wijziging in de hoeveelheid verkeer door de Hammarbysluis tijdens de vorige periode van de overeenkomst. De compensatie werd aanvankelijk betaald aan de gemeente Stockholm en in een later stadium aan Stockholms Hamn.

De dienst voor de scheepvaart heeft de overeenkomst voortijdig opgezegd en een vordering ingesteld tegen Stockholms Hamn tot terugbetaling van het bedrag dat was betaald als compensatie over een periode van tien jaar. De dienst beschouwde deze betalingen als staatssteun, omdat ze via staatsmiddelen waren verstrekt, terwijl Stockholms Hamn betoogt dat de exploitatie van de sluis geen economische activiteit is die onder de regels voor staatssteun valt. Bovendien zou het volgens Stockholms Hamn niet om overcompensatie gaan, zelfs als het als staatssteun wordt beschouwd.

Hof: Artikel 107, lid 1, VWEU moet aldus worden uitgelegd dat een jaarlijkse compensatie die een overheidsinstantie krachtens een overeenkomst uit staatsmiddelen aan een gemeentelijke aandelenvennootschap betaalt in ruil voor de toezegging van de vennootschap om kosteloos op een waterweg sluisdiensten aan te bieden waarvoor vóór de sluiting van die overeenkomst een heffing moest worden betaald, staatssteun vormt indien die vennootschap als onderneming kan worden beschouwd en die compensatie haar een voordeel verschaft dat zij onder normale marktvoorwaarden niet zou hebben verkregen.

Artikel 1, onder b), i), en onder c), van verordening (EU) 2015/1589 moet aldus worden uitgelegd dat een compensatie – gesteld dat zij steun in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU vormt – waarvan de betaling overeenkomstig de oorspronkelijke bepalingen van de overeenkomst waarbij zij is ingesteld, bij gebreke van opzegging van die overeenkomst, voor perioden van telkens vijf jaar is voortgezet, en waarvan het bedrag zowel jaarlijks op basis van de consumentenprijsindex, als om de vijf jaar op basis van de ontwikkeling van het verkeer, is aangepast volgens een in de oorspronkelijke overeenkomst vastgestelde formule die in de tijd ongewijzigd is gebleven, bestaande steun vormt.

HvJ – CONCLUSIE – C-337/24 P (Denemarken/Commissie) – 27 november 2025 – Grote Kamer – A-G Rantos – ECLI:EU:C:2025:927 – [conclusie](#)

Artikel 107, lid 1, VWEU – Staatssteun – Bouw en exploitatie van grootschalige infrastructuur

In Denemarken wordt een vaste weg- en spoorverbinding over de Fehmarnbelt gebouwd. Het project werd voorafgegaan door een planningsfase waarvan de financiering bij de Commissie is aangemeld en door haar is goedgekeurd. Overheidsbedrijf Femern is belast met de financiering, de bouw en de exploitatie van de vaste verbinding, waarvan dit bedrijf nadien eigenaar zal worden. Dit project wordt door Femern gefinancierd met kapitaalinjecties, door de staat gegarandeerde leningen en leningen die zijn verstrekt door de Deense autoriteiten. Vanaf de ingebruikname van de vaste verbinding zal Femern bij de gebruikers een vergoeding innen om haar schulden af te betalen.

De Commissie heeft in haar besluit geconstateerd dat de kapitaalinjecties en staatsleningen ten gunste van Femern staatssteun vormen.

Volgens de A-G biedt deze zaak het Hof, de gelegenheid om zijn rechtspraak over de kwalificatie als staatssteun met betrekking tot grote weg- en spoorweginfrastructuurprojecten te verduidelijken, en meer in het bijzonder in te gaan op de vraag of de bouw en exploitatie van grootschalige infrastructuur die door een lidstaat aan een onder zeggenschap van die lidstaat staande entiteit worden toevertrouwd, in hun geheel of afzonderlijk als de uitoefening van bevoegdheden van openbaar gezag of op zijn minst als niet-economische activiteit moeten worden beschouwd.

A-G geeft het Hof in overweging: Gelet op het voorgaande geef ik het Hof in overweging om de hogere voorziening toe te wijzen en het besluit van de Commissie, betreffende de steunmaatregel, nietig te verklaren.

GERECHT – ARREST – gevoegde zaken T-639/14 RENV II, T-352/15 RENV en T-740/17 RENV (DEI/Commissie) – 12 november 2025 – ECLI:EU:T:2025:1017 – arrest

Artikel 107 VWEU – Staatssteun – Tarief voor de levering van elektriciteit – Arbitrageovereenkomst – Besluit waarbij wordt vastgesteld dat er geen sprake is van steun – Recht om te worden gehoord – Voordeel – Criterium van de particuliere investeerder – Complexe economische beoordeling

Samenvatting onder: Energiemarkt

Strafrecht

HvJ – CONCLUSIE – C-666/24 (Associació Catalana de Víctimes d'Organitzacions Terroristes (ACVOT)) – 13 november 2025 – **Grote Kamer – Spanje – ECLI:EU:C:2025:891 – persbericht – conclusie**

Richtlijn (EU) 2017/541 – Artikelen 20 en 21 Handvest EU – Spaanse amnestiewet – Catalaanse onafhankelijkheidsbeweging – Terrorismebestrijding – Begrip 'ernstige schendingen van de mensenrechten' – Internationaal humanitair recht – Rechtszekerheid – Beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen – Voorrang van het Unierecht

Het Spaanse OM heeft twaalf personen aangeklaagd wegens onder meer lidmaatschap van een terroristische organisatie en, voor acht van hen, het bezit en vervaardigen van explosieven en poging tot terroristische vernieling. Daarnaast hebben enkele verenigingen en de partij VOX via een actio popularis dezelfde personen aangeklaagd en zwaardere straffen geëist.

De verdachten zouden deel hebben uitgemaakt van groepen die volgens het OM acties organiseerden om de constitutionele orde omver te werpen en de onafhankelijkheid van Catalonië door gewelddadige middelen te bereiken. De rechter twijfelt of de Spaanse amnestiewet toepasbaar is op de vermeende feiten, gelet op mogelijke kwalificatie als terroristische handelingen.

A-G geeft het Hof in overweging: Richtlijn (EU) 2017/541 verzet zich niet tegen een nationale wettelijke regeling (Spaanse amnestiewet) van 10 juni 2024 die, wanneer aan de subjectieve, objectieve en temporele voorwaarden van die wet is voldaan, amnestie verleent voor handelingen die op grond van de doelstelling ervan kunnen worden aangemerkt als terroristische misdrijven in de zin van artikel 3, lid 1, onder d) en f), van die richtlijn of als misdrijven in verband met een terroristische groepering in de zin van artikel 4 ervan, op voorwaarde dat door deze handelingen niet opzettelijk ernstige schendingen van de mensenrechten zijn veroorzaakt, in het bijzonder die welke onder de artikelen 2 en 3 EVRM en het internationaal humanitair recht vallen, aangezien hierdoor geen afbreuk wordt gedaan aan het nuttig effect van richtlijn 2017/541.

Het rechtszekerheidsbeginsel, gelezen in samenhang met richtlijn 2017/541, verzet zich niet tegen een nationale wettelijke regeling als organieke wet 1/2024, die het vervallen van de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de persoon die wordt beschuldigd van gedragingen die onder deze richtlijn vallen, afhankelijk stelt van de voorwaarde dat hij niet opzettelijk ernstige schendingen van de mensenrechten heeft veroorzaakt, waaronder met name die als bedoeld in de artikelen 2 en 3 EVRM en het internationaal humanitair recht.

De beginselen van rechtszekerheid en bescherming van gewettigd vertrouwen verzetten zich niet tegen een regeling ter afbakening van de werkingssfeer als bedoeld in de artikelen 1 en 2 van organieke wet 1/2024;

Richtlijn 2017/541, gelezen in samenhang met het beginsel van de voorrang van het Unierecht en het beginsel van loyale samenwerking zoals verankerd in artikel 4, lid 3, VEU, verzet zich niet tegen een nationale wettelijke regeling als organieke wet 1/2024, die in het kader van de uitoefening van een exclusieve bevoegdheid van de lidstaten voorziet in het vervallen van de strafrechtelijke aansprakelijkheid door amnestie te verlenen aan personen die worden beschuldigd van onder deze richtlijn vallende gedragingen wanneer aan bepaalde in deze wet omschreven objectieve, subjectieve en temporele voorwaarden is voldaan, aangezien het doel of het nuttig effect van deze richtlijn daardoor niet wordt aangetast.

De artikelen 20 en 21 Handvest EU verzetten zich niet tegen een nationale amnestiebepaling als artikel 1 van organieke wet 1/2024, dat niet van toepassing is op andere feiten dan die welke daarin staan omschreven, ook al hebben zij zich in hetzelfde territoriale gebied en in dezelfde periode voorgedaan.

- 📌 Advocate General Spielmann considers that the Spanish amnesty law does not contravene the directive on combating terrorism ([persbericht](#))

CONSULTATIE

- Grensoverschrijdende justitiële samenwerking – herziening van de Eurojust-verordening (effectbeoordeling) Raadplegingsperiode 2 december 2025 - 24 februari 2026 ([EC](#))
- Samenwerking op het gebied van rechtshandhaving — nieuwe Europol-verordening (voorstel voor een verordening) ([EC](#))

OVERIG

Besluit (EU) 2025/2307 van de Raad van 13 oktober 2025 betreffende de ondertekening, namens de Europese Unie, van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen cybercriminaliteit; Versterking van de internationale samenwerking voor de bestrijding van bepaalde strafbare feiten die worden gepleegd door middel van informatie- en communicatietechnologiesystemen en voor het delen van bewijsmateriaal in elektronische vorm met betrekking tot ernstige strafbare feiten, [PB L, 2025/2307, 11.11.2025](#)

EHRM factsheets en guides

- [Domestic violence](#)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Protection of minors](#)
- [Secret detention sites](#)
- [Trafficking in human beings](#)
- [Violence against women](#)
- [Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty](#)

Toegang tot documenten

EHRM – ARREST – Stanev en Comité Helsinki bulgare t. Bulgarije – 18 november 2025 – 50756/17 – ECLI:CE:ECHR:2025:1118JUD005075617 – persbericht – arrest (Franse versie)

Artikel 10 EVRM – Weigering van toegang tot informatie van algemeen belang – Schending

Samenvatting onder: Procesrecht en recht op eerlijk proces

GERECHT – ARREST – T-623/22 (SD/EMA) – 19 november 2025 – ECLI:EU:T:2025:1035 – arrest

Verordening (EG) nr. 1049/2001 – Toegang tot documenten – Documenten EMA – Comirnaty mRNA-vaccin tegen COVID-19 – Voorwaardelijke vergunning voor het in de handel brengen – Specifieke verplichtingen – Antwoorden vergunninghouder aan EMA – Gedeeltelijke weigering van toegang – Bescherming commerciële belangen van een derde – Document dat na cyberaanval op internet wordt verspreid – Wegvallen van het voorwerp van het beroep – Hoger openbaar belang

Verzoeker wilde volledige toegang krijgen tot bepaalde documenten van het EMA. EMA heeft in eerste instantie slechts gedeeltelijke toegang verleend. Vervolgens stuurde het EMA de ontbrekende documenten toe, maar met delen onleesbaar gemaakt ter bescherming van commerciële belangen.

In oktober 2023 heeft verzoeker gemeld dat hij online informatie had gevonden die overeenkwam met passages die in de litigieuze documenten waren weggelaten. Hij bevestigde dat een van deze documenten een beoordelingsrapport was dat reeds op 14 juli 2022 openbaar was gemaakt. Het EMA heeft zijn besluit gerectificeerd omdat door een menselijke fout informatie onleesbaar was gemaakt die al eerder openbaar was. Deze informatie is alsnog vrijgegeven. De overige redactionele weglatingen bleven gehandhaafd wegens de bescherming van commerciële belangen.

Gerecht: Op het beroep behoeft niet meer te worden beslist voor zover het betrekking heeft op de gegevens die door het Europees Geneesmiddelenbureau (EMA) openbaar zijn gemaakt na de vaststelling van het rectificatiebesluit dat is vervat in zijn brief van 7 februari 2024 met referentienummer EMA/55289/2024. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

NOOT – bij Gerecht EU 29 oktober 2025, T-590/23, Capitani/Raad

EU-Gerecht: Instellingen van de Unie blijven vrij om toegang tot bepaalde documenten van wetgevende aard te weigeren (ECER)

OVERIG

The human faces behind access to documents in the EU (European law blog)

Vennootschapsrecht

HvJ – ARREST – C-567/24 (SVEMA TRADE) – 27 november 2025 – Slovenië – ECLI:EU:C:2025:920 – conclusie – arrest

Richtlijn 2004/25/EG – Vrijheid van vestiging – Openbaar overnamebod – Verplicht overnamebod – Uitstotingsrecht – Bescherming van minderheidsaandeelhouders – Billijke prijs – Vermoeden – Onweerlegbaar of in bepaalde situaties weerlegbaar vermoeden

De lidstaten moeten maatregelen treffen die elke bidder in staat stelt een meerderheidsbelang in een vennootschap te verwerven en er de volledige zeggenschap over uit te oefenen. Volgens artikel 15 van richtlijn 2004/25 moeten zij bepalen dat als een bidder als gevolg van een openbaar overnamebod een bepaald percentage van het stemgerechtigde kapitaal van een onderneming verwerft, hij de resterende effecten voor een billijke prijs mag verwerven.

De vragen gaan over de aard en de reikwijdte van het vermoeden van billijkheid van de prijs.

In het hoofdgeding worden minderheidsaandeelhouders van een vennootschap die voorwerp is van een openbaar overnamebod, geconfronteerd met de meerderheidsaandeelhouder. Laatstgenoemde eist, na meer dan 90 % van het stemgerechtigde kapitaal van de vennootschap te hebben verworven, van eerstgenoemden de uitkoop van hun effecten tegen de in het openbaar overnamebod voorgestelde prijs. De minderheidsaandeelhouders voeren aan dat die prijs niet billijk is.

Hof: Artikel 15, lid 5, derde alinea, van richtlijn 2004/25/EG moet aldus worden uitgelegd dat het vermoeden dat met deze bepaling is ingevoerd – namelijk dat de tegenprestatie van een verplicht openbaar overnamebod op de effecten van een vennootschap billijk is – moet worden aangemerkt als een weerlegbaar vermoeden dat kan worden weerlegd in omstandigheden zoals die welke zijn bedoeld in artikel 5, lid 4, tweede alinea, van deze richtlijn of die door de betrokken lidstaat ter uitvoering van deze laatste bepaling zijn omschreven, op voorwaarde dat die omstandigheden niet ter kennis van de toezichthoudende autoriteit van die lidstaat zijn gebracht met het doel om de prijs van het verplicht openbaar overnamebod vooraf te laten wijzigen, of dat zij pas na de sluiting van dat bod aan het licht komen, wanneer een dergelijke wijziging niet meer mogelijk is.

Verkiezingen en kiesrecht

EHRM – ARREST – Sanchez i Picanyol e.a. t. Spanje – 6 november 2025 – 25608/20 – 27250/20 – 46481/20 – ECLI:CE:ECHR:2025:1106JUD002560820 – persbericht – arrest

Artikel 3, Eerste Protocol bij het EVRM – Artikel 18 EVRM – Recht op vrije verkiezingen – Ongrondwettig verklaarde referendum over de Catalaanse onafhankelijkheid

Klagers zijn in voorlopige hechtenis geplaatst naar aanleiding van de demonstraties op 20 en 21 september 2017 in Barcelona en het ongrondwettig verklaarde referendum van 1 oktober 2017 over de Catalaanse onafhankelijkheid

Volgens klagers zijn hun politieke rechten geschonden. Het EHRM oordeelt unaniem dat er geen sprake is van schending van artikel 3 van Protocol nr. 1 (recht op vrije verkiezingen), en van artikel 18 (verbod op misbruik van beperkingen van rechten), gelezen in samenhang met artikel 5 (vrijheidsbeneming) en/of artikel 3 van Protocol nr. 1.

Het Hof stelt dat de Spaanse autoriteiten zorgvuldig en niet willekeurig hebben gehandeld bij het afwegen van de betrokken belangen. De beslissingen tot voorlopige hechtenis, de afwijzing van de

verzoeken tot vrijlating, en de schorsing van één klager als parlamentslid nadat de aanklacht definitief was geworden, zijn niet in strijd met het recht om verkozen te worden en zitting te nemen in het parlement.

Volgens het Hof hebben klagers ook geen overtuigend bewijs geleverd dat de beperkingen politiek gemotiveerd of willekeurig zijn geweest.

HvJ – CONCLUSIE – [C-438/24 \(Erakond Eestimaa Rohelised\)](#) – 13 november 2025 – A-G Capeta – Estland – [ECLI:EU:C:2025:895](#) – [conclusie](#)

Artikelen 17, 39 en 52, lid 1 Handvest EU – Europese verkiezingen – Verkiezingen leden Europees Parlement – Waarborgsom voor kandidaatstelling – Evenredigheid van hoogte van waarborgsom (vijf keer minimumloon)

De Estse Groene Partij vecht bij de verwijzende rechter, de grondwettigheid aan van een bepaling van de Estse kieswet, op grond waarvan een bepaalde waarborgsom moet worden betaald voor alle kandidaten die zich verkiesbaar willen stellen voor de Europese verkiezingen. Het te betalen bedrag is vijf keer het vastgestelde minimummaandloon.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 39 juncto artikel 52, lid 1, Handvest EU moeten aldus worden uitgelegd dat het opleggen van een financiële verplichting als voorwaarde om zich verkiesbaar te stellen voor het Europees Parlement, met als doel niet-serieuze kandidaatstellingen eruit te filteren, niet kan worden beschouwd als een passende maatregel om die doelstelling te verwezenlijken.

Een financiële verplichting kan worden beschouwd als een passende maatregel ter verwezenlijking van de doelstelling om het aantal ‚verloren stemmen‘ te beperken en dus om een gekozen orgaan tot stand te brengen dat representatiever is.

De hoogte van een dergelijke waarborgsom en de drempel voor de terugbetaling ervan mogen echter niet buitensporig belastend zijn en mogen dus niet in de weg staan aan de opkomst van nieuwe politieke partijen en ideeën. Het staat aan de nationale rechter om te beoordelen of een aanvaardbaar evenwicht tot stand is gebracht met het bedrag van de financiële verplichting en de drempel voor teruggave die in de nationale regeling zijn vastgesteld.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the ECHR - right to free elections](#)
- [Political parties and associations](#)
- [Thematic factsheet: Droit à des élections libres](#)

Vervoer, reizen en rijbewijs

HvJ – ARREST – C-445/24 ((W)onderweg) – 13 november 2025 – België – ECLI:EU:C:2025:893 – geen conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2015/2302 – Pakketreizen – Begrip ‘reiziger’ – Rechtspersoon die voor zijn leden een reisovereenkomst heeft gesloten

Het Belgische Hof van Cassatie vraagt het Hof te verduidelijken of ook een vereniging zonder winstoogmerk die occasioneel een pakketreis boekt voor haar leden in een reisbureau, als “reiziger” kan worden beschouwd en als dusdanig de bescherming geniet die is neergelegd in de EU-regels inzake pakketreizen.

Hof: Artikel 3, punt 6, van richtlijn (EU) 2015/2302 moet aldus worden uitgelegd dat een rechtspersoon zoals een vereniging zonder winstoogmerk die met een organisator in eigen naam maar voor rekening van een aantal van haar leden een pakketreisovereenkomst heeft gesloten, onder het begrip „reiziger” in de zin van die bepaling valt.

HvJ – CONCLUSIE – C-565/24 (P-GmbH & Co. KG (Voyages-café) – 27 november 2025 – A-G Szpunar – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:929 – conclusie

Richtlijn 77/388/EEG – Bijzondere regeling voor reisbureaus – Uitstapjes in combinatie met de verkoop van goederen – Btw – Geen recht op aftrek

Samenvatting onder: Belastingen, btw

REGELGEVING

- Richtlijn (EU) 2025/2205 van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2025 betreffende het **rijbewijs**, tot wijziging van Verordening (EU) 2018/1724 van het Europees Parlement en de Raad en Richtlijn (EU) 2022/2561 van het Europees Parlement en de Raad, en tot intrekking van Richtlijn 2006/126/EG van het Europees Parlement en de Raad en Verordening (EU) nr. 383/2012 van de Commissie, PB L, 2025/2205, 5.11.2025
- Richtlijn (EU) 2025/2206 van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2025 tot wijziging van Richtlijn (EU) 2025/2205 wat betreft bepaalde **rijontzeggingen**, PB L, 2025/2206, 5.11.2025

OVERIG

Commissie presenteert vervoerspakket (ECER)

Het pakket omvat het nieuwe actieplan voor hogesnelheidstreinen en het investeringsplan voor duurzaam vervoer (STIP).

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

EHRM – ARREST – Marko Tešić t. Servië – 4 november 2025 – 61891/19 – ECLI:CE:ECHR:2025:1104JUD006189119 – persbericht – arrest

Artikel 10 EVRM – Boete voor advocaat niet noodzakelijk in een democratische samenleving – Schending

Een Servische advocaat (klager) stond een cliënt bij die werd verdacht van poging tot moord. Tijdens de zitting maakte hij meerdere bezwaren, maar die zijn volgens hem niet correct in het proces-verbaal opgenomen. Nadat zijn herhaalde verzoeken daartoe niets opleverden, diende hij een klacht in waarin hij ook kritiek uitte op de voorzitter. Vervolgens kreeg hij een boete wegens minachting van het gerecht.

Klager stelt dat zijn opmerkingen niet beledigend waren maar bedoeld om te wijzen op procedurele fouten. De uitlatingen stonden in een interne, niet-openbare schriftelijke verklaring en hadden betrekking op de gang van zaken tijdens de zitting, niet op de persoonlijke integriteit van de rechter. Volgens klager is zijn vrijheid van meningsuiting (art. 10 EVRM) geschonden en was de boete bovendien disproportioneel, nu deze hoger was dan twee keer zijn maandinkomen.

De Servische autoriteiten menen dat de boete rechtmatig en noodzakelijk was omdat klager zich ongepast gedroeg, de voorzitter onderbrak, de orde verstoorde en zijn opmerkingen persoonlijk op de rechter waren gericht. Daarnaast had hij geen bewijs van zijn inkomen overgelegd.

Het EHRM oordeelt echter dat de opmerkingen procedurele kritiek betreft niet louter beledigingen, dat er geen bewijs is van echt ontwrichtend gedrag (ondanks de scherpe en sarcastische kritiek) en dat de hoge boete een afschrikkend effect heeft op advocaten. De inmenging was daarom niet “noodzakelijk in een democratische samenleving”, zodat artikel 10 EVRM is geschonden.

Rechter Sanxón heeft een dissenting opinion.

EHRM – ARREST – Stanev en Comité Helsinki bulgare t. Bulgarije – 18 november 2025 – 50756/17 – ECLI:CE:ECHR:2025:1118JUD005075617 – persbericht – arrest (Franse versie)

Artikel 10 EVRM – Weigering van toegang tot informatie van algemeen belang – Schending

Samenvatting onder: Procesrecht en recht op eerlijk proces

EHRM – ARREST – Europe way t. Italië – 27 november 2025 – 64356/19 – ECLI:CE:ECHR:2025:1127JUD006435619 – persbericht – arrest

Artikel 10 EVRM – Toewijzing televisiefrequenties – Belang onafhankelijkheid regulerende autoriteit – Vrijheid en pluraliteit van de media – Schending

Samenvatting onder: Diensten en communicatiediensten

NOOT – EHRM 21 oktober 2025, Mortensen t. Denemarken

A Tweet Too Far? The Court Reassesses Online Speech and Reputation in Danish Defamation Case (Strasbourg observers)

OVERIG

Who Regulates Influence? A Rights-Based Case for EU Action (European law blog)

EHRM factsheets en guides

- Hate speech
- Protection of journalistic sources
- Protection of reputation
- Guide on article 10 ECHR - freedom of expression
- ECHR-KS – Article 10 Contributions to public debate: Journalists and other actors
- ECHR-KS – Article 10 Hate speech
- ECHR-KS – Articles 8, 13 and 14 Protection against hate speech
- ECHR-KS – Article 10 Protection of journalists and journalistic activities
- Thematic factsheet: Freedom of expression

Deel II – Algemeen

Cursus en opleiding

Studiemateriaal over Europees recht gratis online beschikbaar; links naar EJTN, ERA en HELP ([Intro](#))

Raad van Europa - **HELP** (Human rights education for legal professionals) **Online (gratis) cursussen over mensenrechten** met focus op EVRM ([Help](#))

[New! Human Rights in the Armed Forces](#)
[NEW! Introduction to Corruption Prevention](#)
[NEW! Cybercrime and Electronic Evidence](#)
[Access to Justice for Women](#)
[Alternative Measures to Detention](#)
[Alternatives to Immigration Detention](#)
[Asylum and Human Rights](#)
[Children's Rights - Key Challenges](#)
[Child-friendly Justice](#)
[Combating Trafficking in Human Beings](#)
[Data Protection and Privacy Rights](#)
[Ethics for Judges, Prosecutors and Lawyers](#)
[Family Law and Human Rights](#)
[Freedom of Expression](#)
[Hate Crime and Hate Speech](#)
[Internal Displacement](#)
[International Cooperation in Criminal Matters](#)
[Introduction to the ECHR and the ECtHR](#)
[Introduction to the European Social Charter](#)
[Judicial reasoning and human rights](#)
[Pre-trial Investigation and the ECHR](#)
[Procedural Safeguards in Criminal Proceedings and Victims' Rights](#)
[Property Rights](#)
[Protection and Safety of Journalists](#)
[Refugee and Migrant Children](#)
[Rights of Persons with Disabilities](#)
[Right to Liberty and Security](#)
[Right to the Integrity of the Person \(Bioethics\)](#)
[Right to Respect for Private and Family Life](#)
[The Environment and Human Rights](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence for Law Enforcement](#)
[Introduction to the European Convention on Human Rights](#)", a 5-hour interactive training course aimed at legal professionals, public authorities, civil society and students.

Overzicht van trainingen op het gebied van Europees Strafrecht ([Bijzonder Strafrecht](#))

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

[ERA trainingen](#)

[Series of pan-European legal seminars](#)

[Series of language seminars](#)

8 december 2025

[Praktische AI tools voor strafrecht professionals \(bijzonder strafrecht\)](#)

(en andere data)

8 december 2025

[3rd Annual EU CharterXchange \(ONLINE\)](#), 8 en 9 december 2025; The EU Charter as an effective tool for enforcing EU fundamental rights - focus on the right to a remedy, how to strengthen the EU Charter's role in climate litigation? The Charter enlargement lab

9 december 2025

[3rd Annual EU CharterXchange \(ONLINE\)](#), 8 en 9 december 2025; The role of the Charter in promoting the rights of people with disabilities - outcomes of the 2nd and 3rd periodic review of the EU, The prospects for invoking the EU Charter before national courts opened by the Digital Services Act, The Charter in artificial intelligence (AI) impact assessments

4 en 5 juni 2026

[Workshop on Positive Obligations and Discrimination in the Case Law of the European Court of Human Rights](#), Lund (Zweden)

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Knowledge Sharing platform \(ECHR-KS\)](#)
- [Maandelijks Bulletin HvJ](#)

AI

- [Nieuwsbrief van de kenniscgroep AI & recht \(alleen intern\)](#)

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Dataproductie

- [European data protection supervisor \(EDPS\) nieuwsbrief](#)

Privacy en bescherming persoonsgegevens

- [Anna Berlee – Privacynieuwsbrief](#) nieuw

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht, o.a. over cybercrime, ([Bijzonder Strafrecht](#))

Vreemdelingenrecht

- [EUAA \(European Union agency for asylum\)](#)
- [Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen: CJEU Overview of judgments and pending cases](#)

NEMIS: newsletter on European migration issues

NEAIS: newsletter on European asylum issues

NEFIS: newsletter on European free movement issues

Databank op het gebied van asiel: www.dicta.eu

Databanken en zoeksystemen

- EUAA (asiel en migratie)
- Dicta (asiel en migratie)
- European database of asylum law (asiel en migratie)
- Statelessness Case Law Database (sinds juli 2021)
- EDAL – European database of asylum law)
- Refworld UNHCR
- FRA (Handvest EU) – onderverdeeld per artikel uit het Handvest EU
- EFRIS
- HUDOC (EHRM)
 - HUDOC - Part I - Simple search - EN (ECHR-CEDH) - YouTube
- HUDOC User Manual
- Social Security Coordination Regulations database

NL zaken bij het HvJEU

datum	zaaknr.	naam	NL verwijzing	conclusie	arrest	einduitspraak	onderwerp
26-11	T-690/24	Kolinsen	<u>ECLI:NL:GHSHE:2024:4071</u>		ECLI:EU:T:2025:1063		accijnsschorsingsregeling
21-11	C-203/24	Hakamp	<u>ECLI:NL:HR:2024:390</u>			<u>ECLI:NL:HR:2025:1726</u>	SZ; werkzaamheden in meerdere lidstaten

NL prejudiciële verwijzingen

Een volledig overzicht van Nederlandse prejudiciële verwijzingen wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl. Zie ook: [Wiki Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Een overzicht van *alle* prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Europees recht van het Ministerie van buitenlandse zaken](#) of in de [Databank van het HvJ](#) (curia-website).

De volgende verwijzingen stonden al in een eerdere editie van de nieuwsbrief en hebben nu een zaaknummer gekregen:

- Rb. Den Haag, zittingsplaats Roermond, ECLI:NL:RBDHA:2025:19325 verwijzing van 22 oktober 2025 over Asiel & migratie; vreemdeling met ernstige psychische problemen in behandeling in NL; overdrachtsbesluit: **C-675/25 (Abrazov)**
- Gerechtshof Amsterdam, ECLI:NL:GHAMS:2025:2280, verwijzing van 2 september 2025 over Rome I; internationale vrachtwagenchauffeurs: **C-575/25 (Van Den Bosch Transport)**

Deze maand waren er geen NL prejudiciële verwijzingen.

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp

NL zaken bij het EHRM

Een volledig overzicht van Nederlandse zaken bij het EHRM wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl.

Deze maand waren er geen NL zaken bij het EHRM.

Datum	Soort zaak	naam	Nummer	Artikel	Onderwerp

Verzoeken Protocol no. 16 bij het EVRM

Een advies kan alleen worden gevraagd in het kader van een bij de nationale rechter aanhangige zaak. Het al dan niet in behandeling nemen van het verzoek staat ter beoordeling van het Hof. Een panel van vijf rechters beslist of het verzoek wordt ingewilligd en motiveert de redenen voor elke weigering.

Adviezen, gegeven door de Grote Kamer, zijn gemotiveerd en niet bindend. De adviezen worden gepubliceerd en meegedeeld aan de verzoekende rechterlijke instantie en aan de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij. Rechters hebben het recht een afzonderlijk advies uit te brengen. Het panel en de Grote Kamer omvatten ambtshalve de rechter die is gekozen voor de Hoge Verdragsluitende Partij waartoe het verzoekende gerecht behoort.

Het doel van Protocol nr. 16 is om de interactie tussen het Hof en de nationale autoriteiten te versterken en daardoor de uitvoering van de rechten en vrijheden van het Verdrag te versterken.

Zie ook: Toon Moonen & Laurens Lavrysen, 'Abstract but Concrete, or Concrete but Abstract? A Guide to the Nature of Advisory Opinions under Protocol No 16 to the ECHR', Human Rights Law Review, 2021, Vol. 21, Issue 3, pp. 752–785.

Zie: Research Report on Protocol 16 in Judicial Practice ([ECHRblog](#))

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	zaaknummer	Adviezen
21.8.25	Oekraïne	Woonrecht van non in klooster	8 EVRM	<u>P16-2025-001</u>	
13.11.24	Roemenië	Tuchtrecht; Rechter; keuring mentale gezondheid	8 EVRM	<u>P16-2024-002</u>	20.12.24 <u>Afwijzing van het verzoek</u>
6.2.24	Roemenië	Eigendomsrecht en recht op eerlijk proces; inbeslagneming van som geld van ambtenaar	6 EVRM	<u>P16-2024-001</u>	26.6.24 <u>Afwijzing van het verzoek</u>
13.4.23	België	Godsdienstvrijheid	9 EVRM	<u>P16-2023-001</u> <u>Persbericht</u> <u>16.5.23</u>	<u>ADVIES</u> 14.12.2003
10.10.22	Finland	Familierecht - Adoptie van volwassen kind - Rechten van biologische moeder	6 en 8 EVRM	<u>P16-2022-001</u> <u>Persbericht</u> <u>8.11.22</u>	<u>ADVIES</u> 13.4.23 <u>persbericht</u>
19.4.21	Frankrijk	Jagersvereniging	1, Eerste Protocol EVRM	<u>P16-2021-002</u> <u>Persbericht 2.6.21</u>	<u>ADVIES</u> 13.7.22

11.3.21	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	3 en 7 EVRM	P16-2021-001 <u>Persbericht</u> <u>12.5.21</u>	<u>ADVIES</u> 26.4.2022
19.11.20	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	2, 3 en 6 EVRM.	<u>persbericht</u> 4.12.2020	<u>Persbericht:</u> afwijzing van het verzoek 1.3.2021
5.11.20	Litouwen	Afzettingsprocedure parlementslid	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	P16-2020-002 <u>Persbericht</u> 28.1.21	<u>ADVIES</u> 8.4.2022 <u>persbericht</u>
2.8.19	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling – Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	P16-2019 -001	<u>ADVIES</u> 29.5.2020 <u>persbericht</u>
12.10.18	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	P16-2018-001	<u>ADVIES</u> 10.4.2019 <u>Menneson t.</u> <u>Frankrijk</u>